

2016

Norad

RESULTATRAPPORT

Sivilt samfunn

Forord

Det finnes 800 millioner grunner til å arbeide med bistand. Det er 800 millioner enkeltmennesker som lever i dyp fattigdom. Denne rapporten bruker mye statistikk, da må vi minne hverandre på at bak statistikken finnes mennesker med drømmer og håp, med muligheten til en bedre framtid.

Veien fram til et verdig liv kan synes lang, men heldigvis ser vi stor fremgang. Det er grunn til å være optimist! Vi kan nå det ambisiøse målet vi satte oss i 2015 om å avskaffe absolutt fattigdom i 2030. Men bare hvis vi bruker alle våre ressurser – og bruker dem godt. Det sivile samfunnet er avgjørende for å nå målet. Sivilt samfunn har mange ulike funksjoner, og rapporten viser hvordan de kan være avgjørende for samfunnsutviklingen. Historien har mange eksempler på dette. Desmond Tutus kamp mot apartheid i Sør-Afrika. Den tunisiske kvartetten som fikk fredsprisen i 2015. De er begge eksempler på kraften sivilt samfunn kan være i utviklingen av sterke og selvstendige samfunn.

I en debatt om sivilt samfunns rolle i fattige land, må vi lære av vår egen historie. Det sivile samfunnet bidrar til at myndighetene blir ansvarliggjort for sine handlinger. Det var sivilt samfunn, gjennom sanitetskvinner, fagbevegelse og religiøse grupper som var med på å utvikle velferdssamfunnet. Disse erfaringene tar vi med oss i utviklingssamarbeidet. Samtidig er det viktig å huske på at de norske organisasjonene var nettopp det. Norske. Land kan ikke utvikles utenfra. Forankringen i samarbeidslandene er viktig, og det er viktig at deres røst styrkes. Når røstene fra samarbeidslandene blir sterkere og tydeligere, må partnere fra rike land finne nye roller.

Bistand dreier seg også om verdier. I kampen for større åpenhet, for økonomiske, sosiale og politiske rettigheter og mot diskriminering, er sivilt samfunn en helt sentral partner.

Årets resultatrapport viser at mange enkeltprosjekter gir gode resultater og har stor betydning for enkeltmennesker. Noen av eksemplene vi har trukket frem, kan virke små. Deres bidrag til samfunnsutvikling kan virke fjern. Det er et av dilemmaene med prosjektstøtte til sivilsamfunnsorganisasjoner. Den kan gi gode og viktige resultater for mange enkeltmennesker, samtidig som bidragene til samfunnsutviklingen kan være vanskelig å måle.

Årets rapport viser til 25 eksempler på hvordan sivilt samfunn verden over skaper resultater, med støtte fra Norge.

Dette utgjør ikke det totale bildet, men illustrerer godt resultater, utfordringer og mangfoldet i den norske innsatsen.

Oslo, 09.12.2016

JON LOMØY

Direktør

Innhold

Forord.....	1	Utvikling av lokal kunnskap og kapasitet.....	68
Hovedbudskap.....	4	15. Bedre rettshjelp for kvinner i Faryab, Afghanistan.....	69
Resultatkart.....	6	16. Kunnskap blant innbyggere sikrer skole og helsetilbud i DR Kongo.....	70
Ulike aktører i sivil samfunn.....	8	17. Gateselgere i Zimbabwe får bedre arbeidsvilkår.....	72
DEL 1 // SIVILT SAMFUNN SOM VAKTBIKKJE OG PARTNER I UTVIKLINGSSAMARBEIDET.....	11	18. Religiøse ledere ledet an i kampen mot ebola i Sierra Leone.....	74
Hovedtrekk ved sivilsamfunnsstøtten.....	18	19. Satsning på landbruk bidrar til bedre levestandard i Somaliland.....	76
Utdanning og muligheter for sivilsamfunnet.....	27	20. Redusert alkoholmisbruk reduserer vold på Sri Lanka.....	78
DEL 2 // RESULTATEKSEMPLER.....	35	21. Opplæring av ungdom endret holdninger til vold i Nicaragua.....	80
Mål- og resultatstyring.....	36	22. Oppbygging av en nasjonal organisasjon for å løse egne problemer i Burundi.....	82
Helse, utdanning og arbeid.....	38	23. Økt lønn og bedre arbeidsbetingelser i vannsektoren i Malawi.....	84
1. Unge kvinnelige entreprenører i Vest Afrika skaper arbeidsplasser.....	39	24. Jordbruksvarene nådde ikke frem til butikkene i Nicaragua.....	85
2. Hurtigskoler får barn tilbake på skolebenken i Vest-Afrika.....	40	25. Elevorganisasjon i Colombia hindrer tvangs- rekruttering av elever til væpnede grupper.....	86
3. Flere mødre føder med hjelp av utdannet helsepersonell i konfliktområder i Sudan.....	42	DEL 3 // TALLENES TALE.....	89
4. Helsetjenester og forebygging av sykdommer i konfliktområder i Colombia.....	44	Støtte til sivilsamfunnsorganisasjoner.....	90
5. Yrkesopplæring skaper nye muligheter for ungdom i Myanmar.....	46	Hvem forvalter den norske sivilsamfunnsstøtten?.....	95
6. Lokalsamfunn går sammen for å gi flere barn skoletilbud i Somalia.....	48	Hva brukes sivilsamfunnsstøtten til?.....	96
7. Lokale myndigheter tar mer ansvar for funksjonshemmedes rettigheter i Palestina.....	50		
8. Nye arbeidsplasser og strøm i Malawi.....	52		
Påvirkning av beslutningstakere.....	55		
9. 300 organisasjoner sto sammen for å endre grunnloven i Zambia.....	56		
10. Kirkene ledet an i kampen for bedre forvaltning av offentlig midler i Angola.....	58		
11. Stans av ulovlig tømmer fra Peru.....	60		
12. Lokalsamfunnets påvirkning av myndigheter i Nord-Uganda bidrar til økt levestandard.....	62		
13. Sivilt samfunn bidrar til ansvarlig investering gjennom Oljefondet.....	64		
14. Oljeproduksjon stanset nær Afrikas eldste nasjonalpark.....	66		

Hovedbudskap

Sivilsamfunnstøtten er en viktig del av norsk utviklingssamarbeid. Norge bruker om lag 20 prosent av den totale bistanden på støtte til, eller via, sivilt samfunn. Det er over gjennomsnittet for giverland.

1 SIVILSAMFUNNET NÅR DE FATTIGSTE. Bærekraftsmålene er verdens utviklingsagenda fram mot 2030. Det første målet er å utrydde ekstrem fattigdom. Sivilsamfunnet gjennomfører utviklingstiltak, styrker sårbare grupper, og overvåker myndighetenes framdrift mot målene.

2 SIVILSAMFUNNET LEVERER NØDVENDIGE TJENESTER. Sivilsamfunnet bidrar til tjenestelevering, særlig i sårbare stater. Påvirkningsarbeid og samarbeid med myndigheter er viktig for å sikre koordinering og felles standarder, og for å sikre at myndighetene overholder sine forpliktelser.

3 SIVILSAMFUNNET HOLDER MYNDIGHETER ANSVARLIGE. Sivilt samfunn styrker åpenhet og deltakelse i demokratiske prosesser. I de norske utviklingsinitiativene Klima og skog og Olje for utvikling utfyller sivilsamfunnsstøtten det mellomstatlige samarbeidet ved å ansvarliggjøre myndigheter og bedrifter i forvaltningen av naturressurser.

4 HANDLINGSROMMET BEGRENSES I MANGE LAND. Retten til deltakelse, organisering og ytringsfrihet utfordres stadig. Det er kontinuerlig behov for å forsvare disse rettighetene og for å beskytte aktører som opplever brudd på dem.

5 LOKALE LEDERE ER VIKTIGE ENDRINGSAKTØRER. Grasrotorganisasjoner og tradisjonelle og religiøse ledere nyter stor tillit og innflytelse. Derfor kan de bidra til å endre skadelige holdninger og praksis. Religion og tradisjon kan misbrukes til å skape konflikt og opprør, eller det kan brukes konstruktivt i dialog for menneskerettigheter, fred og forsoning.

6 MAKT MÅ FLYTTES TIL SIVILSAMFUNNET I LAV- OG MELLOMINNTEKTSLAND. Sivilsamfunnet i mottakerlandene må få mer innflytelse i utviklingssamarbeidet. Finansieringsformene må revurderes, og programmer må overføres til lokale eller nasjonale aktører på sikt.

7 SIVILSAMFUNNETS UTVIKLINGSARBEID ER FOR AVHENGIG AV STATSSTØTTE. Mange organisasjoner er økonomisk avhengige av offentlige midler. For å sikre større økonomisk bærekraft, må organisasjonene arbeide for å skaffe flere finansieringskilder.

8 BÅDE PROFFER OG GRASROT TRENGS. Profesjonelle organisasjoner sikrer god forvaltning av bistandsmidler. Det finnes grasrotbevegelser i samarbeidslandene som gjør godt arbeid selv om de ikke kan møte givernes forvaltningskrav. Nye former for partnerskap bør utvikles for å sikre at grasrota er med.

Resultatkart

NICARAGUA
Jordbruksvarene nådde ikke frem.

NICARAGUA
Endring av holdninger til vold og redusert voldsbruk blant foreldre, barn og ungdom.

COLOMBIA
Lokale helsekomiteer har bidratt til økt kunnskap om forebygging av sykdommer. Det som er viktig for å redusere forekomsten og spredningen av vanlige sykdommer.

COLOMBIA
Elevorganisasjon hindrer tvangsrekruttering til militære grupper og den Colombianiske hæren.

PERU
Internasjonalt samarbeid mellom sivilsamfunnsorganisasjoner, myndigheter og Interpol bidro til stans av handel med ulovlig hugget tømmer.

MALAWI
Entreprenørbedriften Kumudzi Kuwale har bidratt til at over 10 000 mennesker har fått tilgang til solenergi.

VEST-AFRIKA
Mali, Burkina Faso og Niger
Barn som har falt utenfor skolesystemet kommer tilbake på skolebenken. Over 140 000 barn har deltatt på hurtigskoler.

VEST-AFRIKA
Liberia, Guinea, Sierra Leone
Unge kvinner som har deltatt på gründerkurs har startet egne bedrifter og skapt over 1 000 arbeidsplasser.

SIERRA LEONE
Religiøse ledere skapte bevissthet om ebola, og bidro til å stanse spredningen.

DR KONGO
Opplæring av lokale organisasjoner og lokalsamfunn har ført til at de kan forhandle frem gode avtaler med hogstselskaper for sosiale utviklingsprosjekter.

ANGOLA
Opplæring av lokale grupper i analyse av budsjett og forbruk av offentlige midler har ført til mer åpenhet og bedre forvaltning av lokale offentlige midler.

ZAMBIA
Over 300 organisasjoner samarbeidet for å påvirke endring av grunnloven.

MALAWI
Opplæring av tillitsvalgte til å håndtere dialogen med arbeidsgiver har ført til lønnsvekst og sosiale rettigheter for arbeidere.

NORGE

Sivilt samfunn bidrar til ansvarlige investeringer gjennom Oljefondet.

AFGHANISTAN

Endrede holdninger til kvinners rettigheter blant religiøse ledere og ansatte i justissektoren. Justissektoren har blitt mer effektiv og profesjonell.

PALESTINA

Interesseorganisasjoner for funksjonshemmede har påvirket lokale myndigheter til å ta ansvaret for funksjonshemmedes behov og sosiale integrering.

SUDAN

Flere kvinner føder med assistanse fra utdannet helsepersonell. Det bidrar til bedre helse for mødre og barn.

MYANMAR

Ungdom mellom 15 og 25 år får yrkesopplæring og kunnskap om å starte små bedrifter. Familieinntektene har økt.

SOMALILAND

Samarbeid med diaspora og lokale organisasjoner har bedret livsgrunnlaget for over 2 430 husholdninger.

SRI LANKA

120 landsbyer på Sri Lanka har opplevd en betydelig reduksjon i alkoholrelaterte voldssaker og skader.

SOMALIA

I områder hvor den offentlige skolen ikke har fungert, samarbeider nå lokalsamfunn og foreldre med myndighetene slik at flere barn, også funksjonshemmede, starter på skolen.

ZIMBABWE

Organisering av arbeidere i uformell sektor bidrar til bedre arbeidsvilkår for gateselgere.

BURUNDI

Burundi Røde Kors har utviklet seg til en organisasjon med god lokal forankring og har blitt en viktig humanitær aktør i landet.

UGANDA

Lokalsamfunnenes påvirkningsarbeid mot lokale myndigheter resulterte i bygging av en vei som ga økt tilgang til markeder og offentlige tjenester.

UGANDA

Oljeproduksjon stanset nær Afrikas eldste nasjonalpark.

Ulike aktører i sivil samfunn

Sivilsamfunnsstrukturer har ofte utspring i grupper av mennesker som er knyttet til hverandre på bakgrunn av identitet, kultur, religion, familie, sosial status, behov eller interesser. Sivilsamfunnet består av nettverk, frivillige organisasjoner, fagforeninger, uavhengige medier, politiske partier, studentorganisasjoner, trosamfunn og idretts-, kunst- og kulturmiljøer. Disse inkluderer både formelt registrerte organisasjoner, uformelle grasrotorganisasjoner og sosiale bevegelser. Markedet, kommersielle aktører og offentlige organer regnes ikke som del av sivil samfunn. I denne oversikten presenteres eksempler på noen av de mest fremtredende typene av organiserte aktører i sivilsamfunnet. Det er ikke en komplett liste, og noen organisasjonstyper overlapper hverandre.

MASSEBEVEGELSER

mobiliserer et stort antall mennesker, ofte på tvers av sosial, etnisk og religiøs tilhørighet. Protestene på Den himmelske freds plass i Beijing i Kina i 1989, Oransjerevolusjonen i Ukraina i 2004 og Den arabiske våren i 2011 er eksempler på kjente massebevegelser.

FOTO: WIKIMEDIA COMMONS

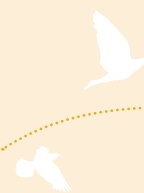
LAG OG FORENINGER

inkluderer idretts- og kulturorganisasjoner som tilbyr aktiviteter for sine medlemmer. Noen av disse aktørene driver bistand gjennom samarbeid med søsterorganisasjoner i andre land.

FOTO: SHUTTERSTOCK

RETTIGHETSORGANISASJONER

representerer, eller er talerør for, grupper og individer som opplever at deres rettigheter blir krenket. Dette kan være urfolk, kvinner, barn, ungdom og mennesker med nedsatt funksjons- evne. Rettighetsorganisasjoner driver gjerne politisk påvirkning lokalt og internasjonalt.

LOKALE ORGANISASJONER

brukes i denne rapporten som betegnelse på organisasjoner basert i land som er mottakere av bistand. Disse kan være både små og store organisasjoner, basert i lokalsamfunn eller være nasjonale organisasjoner. Benevnelser er gjerne Community Based Organisations (CBOs) eller Non Governmental Organisations (NGOs). Organisasjonene har ofte utspring i interessegrupper, sosiale nettverk, etnisk, religiøs eller annen gruppetilhørighet. Andre er etablert av enkeltpersoner.

Alle aktørene kan være lokale eller internasjonale

INTERNASJONALE ORGANISASJONER

er organisasjoner som har kontorer og prosjekter i flere land, ofte som en allianse eller føderasjon av nasjonale organisasjoner. Disse organisasjonene betegnes gjerne som International Non Governmental Organisations (INGOs). Noen er basert i mottakerland, men de fleste har utspring i giverland.

TROSBASERTE ORGANISASJONER

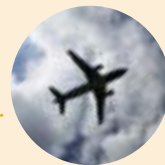
har lenge vært fremtredende aktører innen bistand. Religion, kultur og tradisjon er viktige normgivere i samfunnet. I mange land er dette sterkt sammenblandet, og religiøse ledere har stor innflytelse både i det sivile samfunnet og i politikken. Trobaserte organisasjoner deltar ofte i internasjonalt utviklings samarbeid.

FOTO: KEN OPPRANN

FRIE MEDIER

spre informasjon og bidrar til offentlig debatt. Bistand til frie medier i utviklingsland innebærer gjerne kapasitetsutvikling som kan bidra til bedre faglig kvalitet på innhold og formidling av nyheter om sensitive temaer. Bistand gis også til beskyttelse av journalister som er utsatt for overgrep, særlig i land hvor ytrings- og informasjonsfriheten er begrenset.

DIASPORA

er mennesker som bor i et annet land enn de opprinnelig kommer fra. Mange opprettholder sterke bånd til sine hjemland og sender betydelige beløp til familier og slektninger i hjemlandet. Noen danner egne organisasjoner og går sammen for å støtte utviklingsprosjekter i hjemlandet med egne innsamlede midler. Noen organisasjoner får offentlige midler til sine prosjekter.

FOTO: SHUTTERSTOCK

FAGFORENINGER

er sammenslutninger av arbeidstakere med hovedformål å ivareta medlemmenes interesser og bidra til anstendige arbeidsvilkår. Bistand til fagforeninger gis gjennom internasjonalt solidaritetsarbeid og bidrar til kapasitetsutvikling slik at fagforeninger kan spille en aktiv og konstruktiv rolle i arbeidslivet.

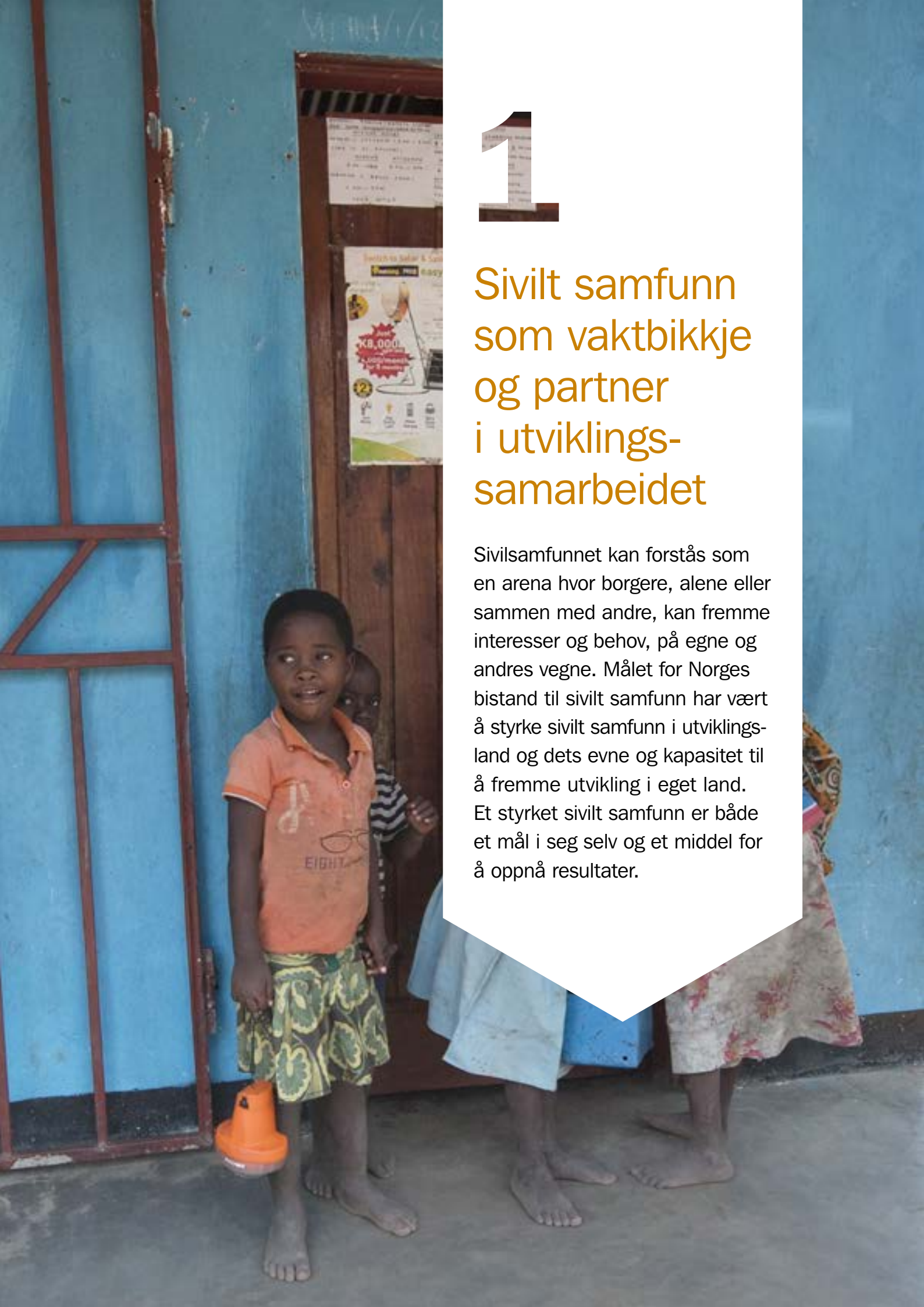

1

Sivilt samfunn som vaktbikkje og partner i utviklings- samarbeidet

Sivilsamfunnet kan forstås som en arena hvor borgere, alene eller sammen med andre, kan fremme interesser og behov, på egne og andres vegne. Målet for Norges bistand til sivilt samfunn har vært å styrke sivilt samfunn i utviklingsland og dets evne og kapasitet til å fremme utvikling i eget land. Et styrket sivilt samfunn er både et mål i seg selv og et middel for å oppnå resultater.

Et samspill mellom siviltt samfunn, offentlig sektor og privat sektor er grunnleggende for en positiv samfunnsutvikling. Et mangfoldig og dynamisk siviltt samfunn bidrar til å korrigere myndighetsutøvelse på sentrale områder. Et sterkt og aktivt siviltt samfunn kan også være et korrektiv til næringslivets kommersielle makt, både i fattige og rike land. Sivilt samfunnet er grunnleggende i et velfungerende demokratisk samfunn.

Sivilt samfunnsorganisasjoner kan også være viktige leverandører av velferdstjenester som utdanning og helse til befolkningen, spesielt i sårbare og svake stater.

Sivilt samfunnsorganisasjoner er viktige medspillere i arbeidet med godt styresett. Over halvparten av siviltt samfunnsbistanden til lokale organisasjoner går til talsmannsarbeid. Sivilt samfunn kan skape økt bevissthet om borgernes plikter og rettigheter på den ene siden og om myndigheters forpliktelser på den andre. Hvordan, og i hvor stor grad, siviltt samfunn får delta i utformingen av politikk nasjonalt og internasjonalt, varierer fra land til land. Sivilt samfunn kan også bestå av aktører som spiller en negativ rolle for samfunnsutvikling. I denne rapporten ser vi på den positive rollen som mange siviltt samfunnsorganisasjoner spiller i tillegg til å belyse noen av utfordringene og dilemmaene.

Norge ønsker å styrke det sivile samfunnets rolle som en selvstendig og konstruktiv aktør i samfunnsutviklingen. Som ledd i fattigdomsorienteringen i norsk bistand har støtten vært prioritert til lavinntektsland. I tillegg går mye av norsk bistand til sårbare state gjennom siviltt samfunnsorganisasjoner.

ORGANISASJONENES ROLLE FOR SAMFUNNSUTVIKLING I NORGE

Norske frivillige organisasjoner la mye av grunnlaget for demokratiutvikling og velferd i Norge. På samme måte bør organisasjoner i Norges samarbeidsland spille en viktig rolle i utviklingen av egne land.

Fra midten av 1800-tallet og til framveksten av den norske velferdsstaten, var det de frivillige organisasjonene som i hovedsak sto for helsetilbud, sosialomsorg og humanitært arbeid. Noen jobbet også med fattigdomsbekjempelse. Organisasjonene sprang i første rekke ut av avholds-, misjons- og arbeiderbevegelsen. De var økonomisk uavhengige av staten, og inntektskildene var hovedsakelig innsamlinger, gaver og medlemsbidrag. Med framveksten av den moderne velferdsstaten fra 1950-tallet ble det offentliges ansvar utvidet til områder der frivillige organisasjoner tidligere var dominerende. Mange av organisasjonene er nå viktige aktører i norsk bistand.

Norge er langt på vei et samfunn der organisasjonene har en etablert og legitim plass både i forhandlinger med, og som samarbeidspartner for, offentlige myndigheter. Denne tradisjonen tar organisasjonene med seg i sitt arbeid i utviklingsland.¹

BETYDNINGEN AV ET LOKALT SIVILT SAMFUNN

I mange land har det sivile samfunnet en usikker og uklar posisjon i forhold til myndighetene. Uformelle organisasjonsstrukturer basert på bosted, slektskap, religiøs tilhørighet, fellesinteresser og kultur, kan spille viktigere roller enn formelt registrerte organisasjoner. Medlemskap er mindre vanlig enn i det norske organisasjonslivet. Fagforeninger og trosbaserte organisasjoner er ofte sentrale aktører som samler og organiserer mange mennesker i sivil samfunn.

Aktører som representerer, eller på annen måte har tillit hos lokalbefolkningen, er viktige endringsagenter. De kan representere lokale behov og interesser overfor sentrale myndigheter, men også bidra til endringer av menneskers holdninger og atferd. Resultateksempel fra Sierra Leone på side 74 illustrerer dette.

Norske og internasjonale sivilsamfunnsorganisasjoner som samarbeider med lokale organisasjoner må ha innsikt i lokale uformelle strukturer og normer i tillegg til utfordringer og politikk for å oppnå ønskede resultater. Styrking av sivil samfunn i samarbeidsland forutsetter at lokale organisasjoner har eierskap til målene som skal oppnås.

SIVILT SAMFUNN I UTVIKLINGSSAMARBEIDET FRA 1960-ÅRENE TIL I DAG

Sivilsamfunnsorganisasjoner har vært en del av norsk bistandsinnsats siden begynnelsen. Også før Norsk utviklingshjelp ble opprettet i 1962 og startet med 0,5 millioner kroner i bevilgninger til sivilsamfunnsorganisasjoner. I 1963 ble tre millioner kroner bevilget, fordelt på syv organisasjoner. Dette utgjorde da fem prosent av det totale bistandsbudsjettet.² I 1974 økte bevilgningen til 14 millioner kroner, og den ble nesten doblet til 25 millioner kroner i 1975.

¹ NOU 1995:5 – Norsk sør-politikk for en verden i endring.

² Ibid.

OM BISTAND TIL SIVILT SAMFUNN I STATSBUJSJETTET (Prop. 1 S 2015–2016)

Norsk støtte skal bidra til å styrke sivil samfunn i utviklingsland og dets evne og kapasitet til å fremme demokratisering, realisering av menneskerettigheter og reduksjon av fattigdom. Følgende mål vil bli særlig vektlagt:

- > Menneskerettigheter, herunder rettigheter til tros- og livssynsminoriteter og rettigheter til personer med nedsatt funksjonsevne, ytringsfrihet og bekjempelse av all diskriminering
- > Velfungerende og demokratiske partiorganisasjoner
- > Barn og unges rett til utdanning, spesielt i konfliktområder
- > Helsefremmende tiltak
- > Likestilling og kvinners rettigheter
- > Jobbskaping
- > Bærekraftig forvaltning av naturressurser og åpenhet om kapitalstrømmer
- > Kulturelle rettigheter, kapasitetsbygging innenfor kultursektoren, kulturell infrastruktur og vern av -kulturarv
- > Et sterkt engasjement i Norge for globale miljø og utviklingsspørsmål, som på sikt kan bidra til bærekraftige utviklingseffekter i fattige land.

Norge er langt på vei et samfunn der organisasjonene har en etablert og legitim plass både i forhandlinger med, og som samarbeidspartner for, offentlige myndigheter. Denne tradisjonen tar organisasjonene med seg i sitt arbeid i utviklingsland.

EKSEMPLER PÅ FAGFORENINGERS ARBEID FOR DEMOKRATI

Fagforeningene spilte en viktig rolle i kampen mot apartheid i Sør Afrika. I Zambia spilte fagforeningen *Zambian Congress of Trade Unions* en viktig pådriverrolle for flerpartidemokrati. I Zimbabwe ble det politiske partiet *Movement for Democratic Change* dannet med utgangspunkt i fagforeningen *Zimbabwe Congress of Trade Unions*.

I 1977 ble kravet om egenandel på 50 prosent redusert til 20 prosent. Dette førte til en økning i antall organisasjoner som søkte om støtte.³ I 1978 støttet Norad 34 organisasjoner med i underkant av 50 millioner kroner. Fra samme år begynte Norge å bevilge støtte direkte til lokale og nasjonale organisasjoner i samarbeidsland.⁴

Sivilsamfunnsstøtten økte betraktelig på 1980-tallet både i beløp og i antall aktører. I 1982 inngikk Norad for første gang rammeavtaler med enkelte av de norske organisasjonene. Fra 1980 til 1987 økte bidragene til organisasjonenes langsiktige utviklingssamarbeid fra 60 millioner kroner til 400 millioner kroner. I 1991 var beløpet på 1 334 millioner kroner.⁵ I tillegg til den langsiktige bistanden gikk betydelige midler til nødhjelp.⁶

På 1990-tallet økte antall norske aktører til rundt 150. Samtidig støttet Norge flere hundre lokale organisasjoner i samarbeidslandene og et titalls internasjonale organisasjoner. På samme tid ble norske og internasjonale organisasjoner utfordret til å bidra mer til styrking av lokalt sivil samfunn, i tillegg til å levere tjenester i ulike sektorer, som supplement til statens innsats.

På 2000-tallet ble det et uttalt mål at lokalt sivil samfunn skulle legge press på myndigheter for å oppnå demokratisering, menneskerettigheter og mer rettferdig fordeling. Politisk påvirkning ble et viktig arbeidsområde.

I 2015 fikk 992 organisasjoner støtte, med et totalt beløp på i overkant av syv milliarder norske kroner. Av dette ble nærmere tre milliarder kroner utbetalt av Norad. Kravet til egenandel er i dag ti prosent og flere støtteordninger er unntatt kravet om egenandel.

De norske organisasjonene som er involvert i utviklingssamarbeidet er svært ulike. Misjonsorganisasjonene har en lang historie med internasjonalt arbeid. De fleste av de største hjelpeorganisasjonene, Røde Kors, Redd Barna, Flyktninghjelpen, Kirkens Nødhjelp og Norsk Folkehjelp, har sitt utspring i hjelpearbeid i Europa etter første og andre verdenskrig og etter Den spanske borgerkrigen.

Solidaritetsorganisasjoner som Afghanistankomiteen, Fellesrådet for Afrika, Burmakomiteen og Palestina-komiteen ble startet som politiske støttegrupper med vekt på informasjonsarbeid i Norge, og ble senere internasjonale bistandsaktører. Noen interesseorganisasjoner i Norge samarbeider med søsterorganisasjoner i mottakerland. Dette gjelder for eksempel Utdanningsforbundet, Idrettsforbundet, Norsk sykepleierforbund og medlemsorganisasjonene i Atlas-alliansen. De senere årene har miljøorganisasjoner engasjert seg som bistandsaktører ettersom klimautfordringene i økende grad er knyttet til fattigdomsproblemer. De støtter blant annet lokale miljøorganisasjoners arbeid med å ta vare på naturressurser.

ARBEIDSSOMRÅDER BLANT SIVILSAMFUNNS-ORGANISASJONER

Mye av debatten om sivilsamfunnsorganisasjonenes rolle i utviklingssamarbeidet handler om balansen mellom tjenesteleveranser, påvirkning og kapasitetsutvikling. De fleste organisasjoner har strategier som kombinerer flere av disse arbeidsområdene i både langsiktig utviklingssamarbeid og nødhjelp.

Tjenestelevering

Sivilsamfunnsorganisasjoner står for en betydelig del av tjenestetilbudet i enkelte land, særlig innen helse og utdanning. For eksempel står sivilsamfunnsorganisasjoner for 25 prosent av tjenestene innen utdanning og helse i Etiopia, og for 10-15 prosent av

3 Norad (2014) Added costs. Added value? Evaluation of Norwegian support through and to umbrella organisations in civil society.

4 NOU 1995:5 – Norsk sør-politikk for en verden i endring, s 61.

5 Rattsø (2006), Nye roller for frivillige organisasjoner i utviklingssamarbeidet. Utredning fra utvalg oppnevnt av Utenriksdepartementet.

6 I denne rapporten benyttes nødhjelp som benevnelse til arbeid i krisesituasjoner som også kalles humanitært arbeid.

I 2015 fikk 992 organisasjoner støtte, med et totalt beløp på i overkant av syv milliarder norske kroner. Av dette ble nærmere tre milliarder kroner utbetalt av Norad.

I Hpa-an i Myanmar har Flyktninghjelpen (NRC) et program som hjelper ungdom i alderen 18 - 25 år med yrkesopplæring. Hvert år samles studentene for å dele erfaringer. Tun Ming Naing forteller medstudenter om sine erfaringer med å drive et motorverksted. FOTO: KEN OPPRANN

utdanningstilbudet i Nepal.⁷ Den lokale helseorganisasjonen Christian Health Association of Malawi, CHAM, leverer 35 prosent av helsetilbudet i Malawi.⁸ Allerede før jordskjelvet rammet Haiti i 2011 leverte sivilsamfunnsorganisasjoner 70 prosent av helsetilbudet og 85 prosent av utdanningstilbudet i landet.⁹

I tråd med FNs menneskerettighetskonvensjoner er det offentlige myndigheter som har det overordnede ansvaret for å respektere, beskytte og innfri menneskerettighetene, inkludert retten til helse og retten til utdanning. I noen land har ikke myndigheter tilstrekkelig kapasitet eller ressurser til å levere slike tjenester. Samtidig er det en risiko for at tjenesteleveringen fra eksterne aktører fører til bistandsavhengighet og myndigheters ansvarsfraskrivelse. Bistand kan bidra til at myndighetene bruker offentlige penger som kunne gått til helse og utdanning, til andre sektorer eller saker som ikke nødvendigvis kommer befolkningen til gode.

Myndigheter må på sikt ha det overordnede ansvaret for at grunnleggende sosiale tjenester kommer hele befolkningen til gode, også når sivilsamfunnsorganisasjoner eller private aktører leverer tjenestene. Det er derfor viktig å kombinere tjenesteleveranser i regi av sivilt samfunn med styrking av myndigheters kapasitet for å ta ansvar. Handikapforbundets arbeid i Palestina (s. 50) er et eksempel på dette. Videre viser eksemplene fra Kirkens Nødhjelps helsearbeid i Sudan (s. 42) og Strømmestiftelsens arbeid med utdanning i Vest-Afrika (s. 40) samt ADRA sitt arbeid i Somalia (s. 48) hvordan organisasjoner og myndigheter samarbeider om tjenesteleveranser.

Helsearbeidet til Røde Kors i Colombia (s. 44), og Burundi (s. 82), er eksempler på at sivilsamfunnsorganisasjoner leverer tjenester i områder hvor myndigheter ikke har tilgang eller kontroll. Kapasitetsbygging av lokale organisasjoner har bidratt til dette.

Påvirkningsarbeid

Mange sivilsamfunnsorganisasjoner arbeider med påvirkning av myndigheter. Politisk påvirkningsarbeid handler gjerne om realisering av rettigheter, deltakelse og tilgang på ressurser. Etableringen av Arms Trade

⁷ Norad (2012) Tracking Impact: An exploratory study of the wider effects of Norwegian civil society support to countries in the South.

⁸ [The International Association of National Public Health Institutes.](#)

⁹ Laura Zanotti (2010) Cacophonies of Aid, failed State Building and NGOs in Haiti: setting the state for disaster, envisioning the future. *Third World Quarterly* 31, 5.

Treaty, ATT, er et eksempel på at sivilsamfunnsorganisasjoner har fått gjennomslag internasjonalt. Videre var mange aktører fra sivil samfunn engasjert i utviklingen av FNs nye bærekraftsmål, som ble vedtatt i 2015.

I land med lite utviklede myndighetsstrukturer og med begrenset rom for meningsutveksling mellom makt-havere og befolkning, er muligheten til å påvirke de politiske prosessene begrenset. Organisasjoner kan være talerør for grupper som har liten innflytelse over politiske beslutninger, eller de kan bidra til at gruppene får delta i dialog om beslutninger som berører dem. Koalisjonsarbeidet i Zambia (s. 56) og budsjett-oppfølgning i Angola (s. 58) er eksempler på påvirkning av myndigheter.

Sivilsamfunnet kan spille en viktig pådriverrolle for å styrke bedrifters samfunnsansvar gjennom å mobiliserer forbrukere for eller imot produkter eller tjenester. Kampanjen mot bruk av palmeolje i Norge og avdekking av dårlige arbeidsforhold blant underleverandører til produsenter nordmenn kjøper klær fra, er eksempler på dette.

Til tross for mange konfrontasjoner mellom sivilt samfunn og næringsliv, er det også eksempler på konstruktive samarbeidsformer. Noen sivilsamfunnsorganisasjoner bidrar med informasjon og kunnskap til privat næringsliv. ForUMs arbeid med å påvirke investeringspraksisen i Oljefondet (s. 64) viser hvordan noen sivilsamfunnsorganisasjoner arbeider for å oppnå endringer hos næringslivsaktører.

Mange organisasjoner dokumenterer menneskerettighetsbrudd og sprer informasjon om dette i sitt påvirkningsarbeid. Samarbeidet SAIH har med en studentorganisasjon i Colombia (s. 86), er et eksempel på dette. Menneskerettighetsarbeid innebærer ofte en sikkerhetsrisiko for aktivister. Mange utsettes for trusler og overgrep på grunn av arbeidet. Internasjonalt samarbeid i sivilt samfunn kan bidra til å beskytte aktivister ved å påvirke myndigheter og private aktører, og skape internasjonal oppmerksomhet.

I noen land er menneskerettighetsarbeid og politisk arbeid vanskelig eller forbudt. Andre steder kan det

skape økte spenninger mellom sivilsamfunnet på den ene siden og myndigheter og andre aktører på den andre. Påvirkningsarbeid kan også skape spenninger mellom sivilsamfunnsaktører med forskjellige interesser. Et eksempel på dette er sivilsamfunnsaktører som er uenige om rettighetene til seksuelle minoriteter.

Kapasitetsutvikling

Sivilsamfunnsstøtten skal styrke kapasiteten til lokale organisasjoner slik at de kan fremme og delta i samfunnsutviklingen i eget land. Kapasitetsutvikling av lokal befolkning, organisasjoner og myndigheter er ofte forutsetninger for at påvirkningsarbeid og tjenesteleveranser skal gi resultater.

Ett av målene med kapasitetsutvikling er å mobilisere befolkningen til å kreve at rettigheter respekteres av myndigheter, ledere og privat næringsliv. Økt kunnskap og kapasitet kan føre til endret atferd og bredere deltakelse i offentlig debatt og demokratiske prosesser. WWFs arbeid i DR Kongo (s. 70) er et eksempel på styrking av lokalsamfunns kapasitet til å forhandle med privat næringsliv.

Støtte til lokale Røde Kors-foreninger i Burundi og Colombia (s. 82 og 44) er eksempler på at kapasitetsutvikling bidrar til at lokalsamfunn tar større ansvar for lokal velferd og tjenesteleveranser.

Kapasitetsutvikling kan også bidra til utvikling og styrking av demokratiske organisasjoner i sivilt samfunn, slik som samarbeidet mellom Norsk Folkehjelp og en fagforening i Zimbabwe (s. 72). Kapasitetsutvikling skal ha som mål å bidra til levedyktige, sterke og selvstendige partnere. Dette kan innebære at organisasjoner blir selvstendige aktører som ikke har behov for ekstern finansiering.

Paung Ku*

Hva skjer med sivilsamfunnet i Myanmar?

Den politiske utviklingen i Myanmar de siste fem årene har brakt landet inn i det internasjonale rampelyset. Etter valget i 2015 har det vært blandede erfaringer med utvikling av sivilsamfunnets handlingsrom. Økt støtte fra Vesten har ikke bare bidratt positivt til sivilsamfunnet. Internasjonale bistandsprogrammer har også i noen grad undergravet sivilsamfunnet.

President Thein Sein (2011-2016) gjorde en betydelig innsats for å liberalisere landet. Pressefriheten økte og mange politiske fanger ble løslatt. Presset fra borgere og det internasjonale samfunnet var drivkraften bak mange av endringene.

Det sivile samfunnet har fått større innflytelse. For eksempel ble EITI** en viktig mekanisme for å utvide sivilt samfunns dialog med privat sektor og myndigheter om forvaltning av naturressurser. Sivilsamfunnsgrupper mobiliserte og dannet Myanmar Alliance for Transparency and Accountability (MATA). De støttet bondeorganisasjoner i arbeidet for å påvirke den nasjonale politikken om landrettigheter og internasjonale investeringer.

Sivilsamfunnet var en viktig aktør for å sikre valgdeltakelse og en legitim valgprosess i 2015. En ny regjering kom på plass i 2016. Den representerer et etterlengtet skifte av politikk.

På noen områder fortsetter en positiv utvikling, spesielt der sivilt samfunn og lokale myndigheter samarbeider. Slikt samarbeid førte blant annet til

at uforsvarlige utvinningsprosjekter ble stanset. FN-programmer og internasjonale hjelpeorganisasjoner har både styrket og undergravet arbeidet til lokale organisasjoner og nettverk. De favoriserer ofte partnerskap med organisasjoner som har systemer og strukturer som kan forvalte midlene. Dette gir lite rom for mindre samfunnsgrupper. Et samarbeidsprosjekt for utdanning var for eksempel lagt opp slik at vestlige givere kun støttet organisasjoner som aksepterte å være underleverandører i et program med mål bestemt av giverne. Lokal kunnskap og deltakende prinsipper ble ignorert eller undergravet. Undervisningstilbudet som i tiår har vært gitt gjennom de buddhistiske templene ble ikke inkludert i utdanningsprogrammet.

Internasjonale organisasjoner har en tendens til å jobbe med organisasjoner basert i hovedstaden Yangon, som kan engelsk og skrive søknader og budsjetter. Dette gjør arbeidet lettere for utenlandske organisasjoner. Opplæring som tilbys grupper utenfor de store etablerte organisasjonene, er lagt opp slik at deltakerne skal bli mer like de store. Internasjonale organisasjoner har også bidratt til duplisering av arbeid og splittelser mellom lokale grupper. I noen tilfeller foretrekker internasjonale organisasjoner å inngå partnerskap med lokale organisasjoner som samarbeider med myndighetene. Dette fører til at de som arbeider med politisk påvirkning utelates som partnere.

* Paung Ku (PK) ble etablert som et nettverk av lokale og internasjonale organisasjoner i Myanmar og er i dag registrert som en NGO. PK kanaliserer små tilskudd til og driver kapasitetsutvikling av lokale grasrotgrupper.

** The Extractive Industries Transparency Initiative (EITI) er en sertifiseringsordning som krever at myndigheter samarbeider med organisasjoner og næringslivet, og publiserer informasjon om hvordan de regulerer utvinningsindustri.

Hovedtrekk ved sivilsamfunnsstøtten

Norge støtter et mangfold av sivilsamfunnsaktører, fra store organisasjoner med bredt tematisk og geografisk nedslagsfelt, til små organisasjoner med mer spisset og begrenset innsats. Stortinget og regjeringen legger de overordnede premissene for hva norske skattepenger skal brukes til i bistanden. Lokale behov og prioriteringer skal danne grunnlaget for tiltakenes innhold og omfang.

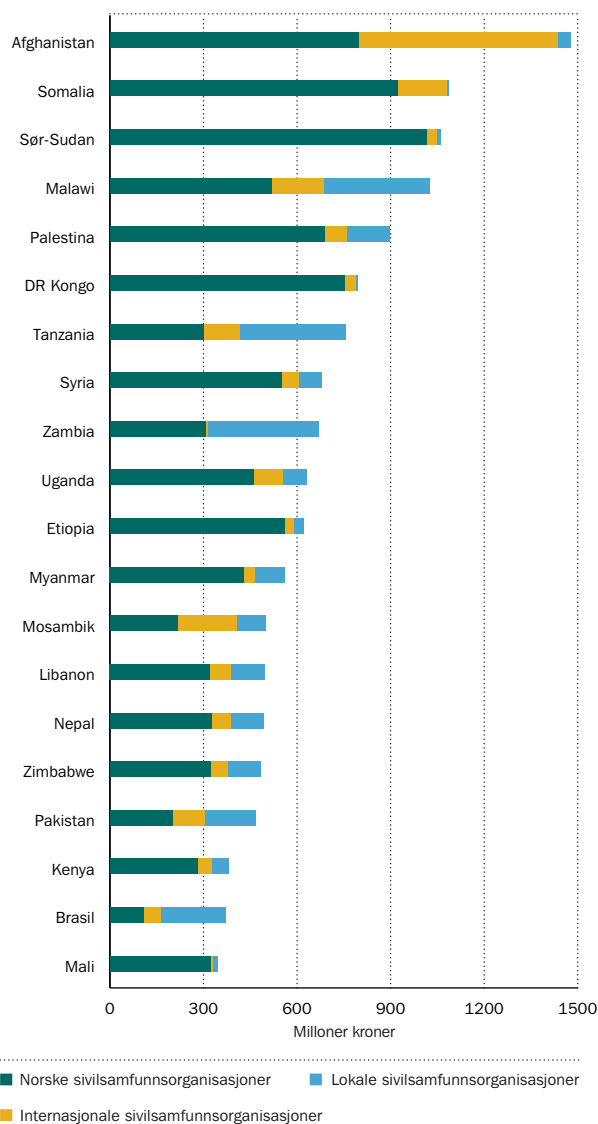
Norge støtter lokalt sivilt samfunn direkte, men også i stor grad gjennom norske og internasjonale organisasjoner som mellomledd. Særlige satsninger for Norge, slik som Olje for utvikling og Klima- og skogsatsningen, har egne bevilgninger for sivil samfunn som utfyller annen bilateral bistand.

Hoveddelen av den norske sivilsamfunnsstøtten går via norske organisasjoner som har lokale partnere i utviklingsland. Noen av de norske organisasjonene er medlemmer i paraply- og nettverksorganisasjoner. Digni består av 20 norske misjonsorganisasjoner og kirkesamfunn som driver langsiktig utviklingsarbeid. Atlas-alliansen er en stiftelse med organisasjoner av funksjonshemmede og pårørende i Norge. De jobber med søsterorganisasjoner i utviklingsland for å fremme rettigheter og forbedre levekår for funksjonshemmede. FOKUS er en paraplyorganisasjon for organisasjoner som arbeider med internasjonale kvinne- og likestillingsspørsmål.

Begrunnelsen for å bruke norske og internasjonale organisasjoner som mellomledd, er at de kan ha viktig tematisk og faglig kompetanse. Det forventes også at de har god lokal kunnskap som gjør dem i stand til å vurdere behov, partnere og strategi for best mulig gjennomføring av arbeidet. I tillegg forventes det at de har god økonomiforvaltning og god kvalitetssikring i oppfølging av prosjekt og partnere.

Det må løpende vurderes om bruken av norske eller internasjonale organisasjoner som mellomledd gir tilstrekkelig merverdi i arbeidet.

FIGUR 1 // NORSK SIVILSAMFUNNSBISTAND FORDELT PÅ TYPE ORGANISASJON I DE 20 STØRSTE MOTTAKERLANDENE

Bistand til de 20 største mottakerlandene av norsk sivilsamfunnsstøtte, 2011-2015, fordelt på type organisasjon. (Kilde: Norad)

Figur 1 viser sivilsamfunnsbistand fordelt geografisk og på type organisasjon. Den viser at en større del av bistanden går gjennom lokale organisasjoner i stabile land, som i hovedsak mottar langsiktig bistand. Dette gjelder for eksempel Brasil, Zambia, Tanzania og Malawi. I sårbare stater, som hovedsakelig mottar nødhjelp, går en svært liten andel direkte til lokale

Gode samarbeidsrelasjoner og partnerskap med lokalt sivilt samfunn bidrar til tilgang og legitimitet for internasjonale organisasjoner.

organisasjoner. Dette gjelder for eksempel Sør-Sudan, Somalia og Afghanistan.

De norske og internasjonale organisasjonene har ulike modeller for partnerskap med lokale organisasjoner. Noen arbeider med lokale aktører gjennom egne landkontor i samarbeidslandene, mens andre samarbeider direkte fra giverlandet.

Lokale kontorer av norske og internasjonale organisasjoner kan bidra til samordning, lokal kompetanse og økt kvalitet i prosjektene. De har lokalt ansatte som kan bidra til kontinuitet og forankring i lokalsamfunnet. Samtidig kan man følge opp prosjekter direkte og bygge tette relasjoner med lokale partnere. Imidlertid kan etablering av landkontorer for internasjonale organisasjoner også trekke ressurser, kompetent personale og makt vekk fra lokale organisasjoner. I sin meningsytring (s. 17), uttrykker Paung Ku at internasjonale organisasjoner også kan undergrave lokal kunnskap og viktige lokale aktører.

Noen eksterne aktører mangler legitimiteten og tilliten hos lokalbefolkningen som er nødvendig for å få tilgang og kunne gjennomføre et prosjekt. Lokale organisasjoner kan ofte arbeide i områder som kan være vanskelige å nå for eksterne aktører. Tilgangen begrenses også av at internasjonale organisasjoner ofte ikke kan eller er villige til å ta risikoen det innebærer å sende internasjonalt personell til enkelte farlige områder. Lokalt personell og lokale organisasjoner kan selv ha opprinnelse fra slike områder og derav ha god tilgang. Gode samarbeidsrelasjoner og partnerskap med lokalt sivilt samfunn bidrar til tilgang og legitimitet for internasjonale organisasjoner.

Samarbeid med norske og internasjonale organisasjoner kan bidra til å styrke lokale organisasjoners kompetanse. Partnerskap bidrar også til kunnskap om lokale behov og arbeidsmåter i norske og internasjonale organisasjoner. Videre kan kunnskap om lokale forhold danne grunnlag for informasjons- og påvirkningsarbeid i giverland for å påvirke holdninger og politikk.

Det er et mål at partnere i et samarbeid skal være mest mulig likeverdige. Partnerskapsmodell må vurderes ut fra hva som gir kostnadseffektiv og bærekraftig resultatoppnåelse samt hvordan lokale maktforhold og arbeidsmarked påvirkes.

PARAPLYORGANISASJONER:

Paraply- og nettverksorganisasjoner for organisasjoner med sammenfallende interesse- eller arbeidsområder utgjør en betydelig del av sivilsamfunnsbistanden.

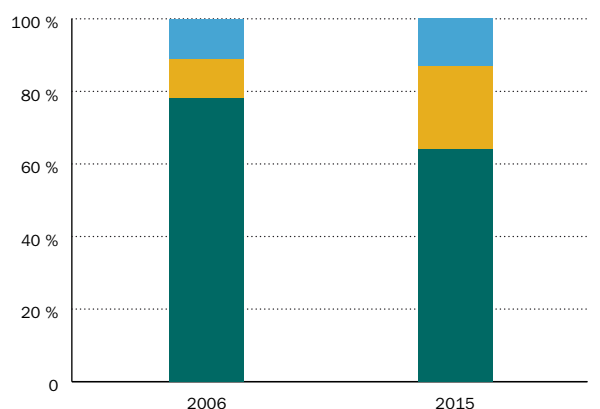
Digni (tidligere Norsk Misjons Bistandsnemnd) fikk sin første rammeavtale med Norad i 1984. Senere har flere paraply- og nettverksorganisasjoner inngått avtaler med Norad og forvalter midler videre til sine medlemmer. Medlemmer i paraply- og nettverksorganisasjoner samarbeider direkte med lokale partnere.

NORSK STØTTE

Sivilsamfunnsstøtte som andel av den totale bistanden har økt fra fem prosent i 1981, til i overkant av 20 prosent de siste ti årene. Samtidig har den totale bistanden økt.

En mindre andel av sivilsamfunnsbistanden gikk gjennom norske sivilsamfunnsorganisasjoner i 2015 sammenliknet med for ti år siden. Støtten til internasjonale sivilsamfunnsorganisasjoner ble doblet fra 11 prosent i 2006 til 23 prosent i 2015. Dette skyldes blant annet en økning i sivilsamfunnsbistanden til klima og skog, som

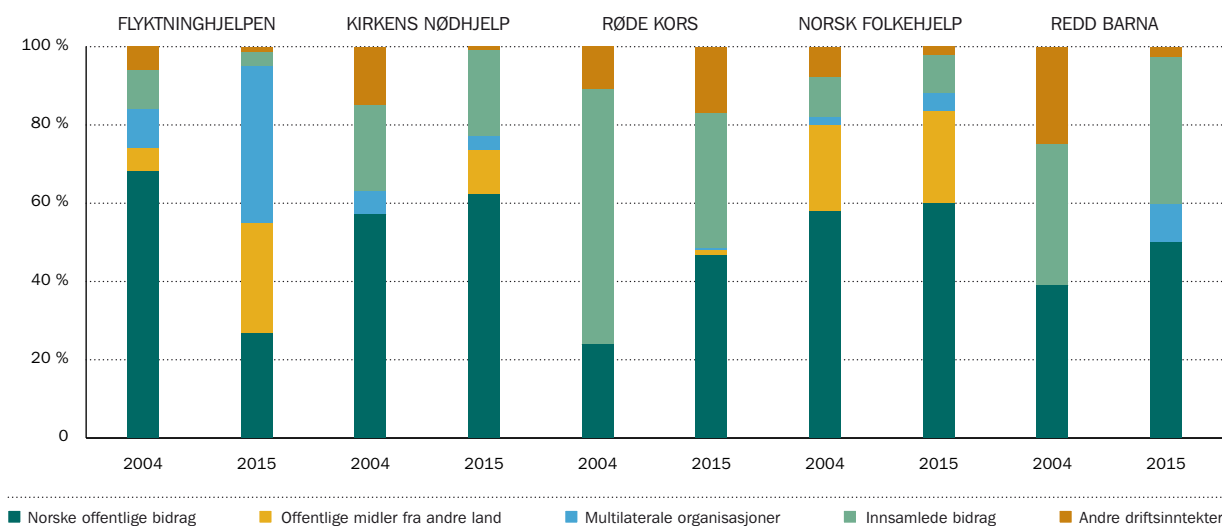
FIGUR 2 // ANDEL AV NORSK STØTTE TIL INTERNASJONALE SIVILSAMFUNNSORGANISASJONER ER DOBLET PÅ TI ÅR

■ Norske sivilsamfunnsorganisasjoner ■ Lokale sivilsamfunnsorganisasjoner
■ Internasjonale sivilsamfunnsorganisasjoner

Bistand gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner fordelt på type organisasjon. Totalt 4,1 milliarder kroner i 2006 og 7,1 milliarder kroner i 2015. [Kilde: Norad]

FIGUR 3 // ENDRINGER I INNETSKILDER HOS DE FEM STØRSTE NORSKE ORGANISASJONENE

Inntektskilder for de fem største norske sivilsamfunnsorganisasjonene i 2004 og 2015. Faktisk beløp til hver organisasjon varierer.

[Kilde: Rattsø, 2006 og spørreundersøkelse administrert og analysert av Development Initiatives, 2016.]

i stor grad har gått gjennom internasjonale organisasjoner. Andelen av støtte til internasjonale organisasjoner har økt i de fleste sektorer i denne perioden.

Andelen sivilsamfunnsstøtte som går direkte til lokale organisasjoner har vært relativt stabil de siste ti årene, med en svak økning fram til 2012 etterfulgt av en svak nedgang mot 2015. Av den totale støtten til sivilt samfunn på 7,1 milliarder kroner i 2015 gikk 0,9 milliarder kroner direkte til organisasjoner i mottakerland. Dette var 13 prosent av sivilsamfunnsstøtten.

Støtte til norske og internasjonale organisasjoner går ofte videre til lokale samarbeidspartnere. Andel og beløp varierer betraktelig mellom organisasjonene. Dermed er det reelle beløpet som går til lokale organisasjoner høyere enn det de får direkte fra statlige givere slik det fremgår i statistikken.

Tilskudd fra norske myndigheter er en viktig inntektskilde for de fleste norske organisasjonene. Blant 17 norske sivilsamfunnsorganisasjoner, utgjorde finansiering fra norske myndigheter i 2015 mellom fem og 95 prosent

av organisasjonenes totale inntekter.¹⁰ Variasjonene er størst blant de mellomstore organisasjonene. Plan Norge og SOS Barnebyer skiller seg ut ved at en svært stor del av deres inntekter kommer fra private givere.

Hos de fem største organisasjonene varierer norsk offentlig støtte som andel av totale inntekter fra 27 prosent hos Flyktningshjelpen til 62 prosent hos Kirkens Nødhjelp. Sammenliknet med tall fra 2004 har inntekter fra norske myndigheter som andel av totale inntekter økt hos fire av de fem største organisasjonene (figur 3).¹¹ Kun Flyktningshjelpen har redusert andel av sine inntekter som kommer fra norske myndigheter. En høyere andel av Flyktningshjelpens inntekter i 2015 kom fra andre statlige givere og multilaterale organisasjoner. Blant de største giverne var FNs program for flykninger (UNHCR), Europakommisjonen (ECHO) og Storbritannia (DFID).¹²

Hoveddelen av inntektene til de norske nettverk- og paraplyorganisasjonenes sekretariater er norske

¹⁰ Data er fra en spørreundersøkelse administrert av Development Initiatives på vegne av Norad og ble sendt til de 25 organisasjoner som fikk mest støtte fra UD og Norad. 17 av organisasjonene svarte på undersøkelsen hvorav de fem største og 12 mellomstore.

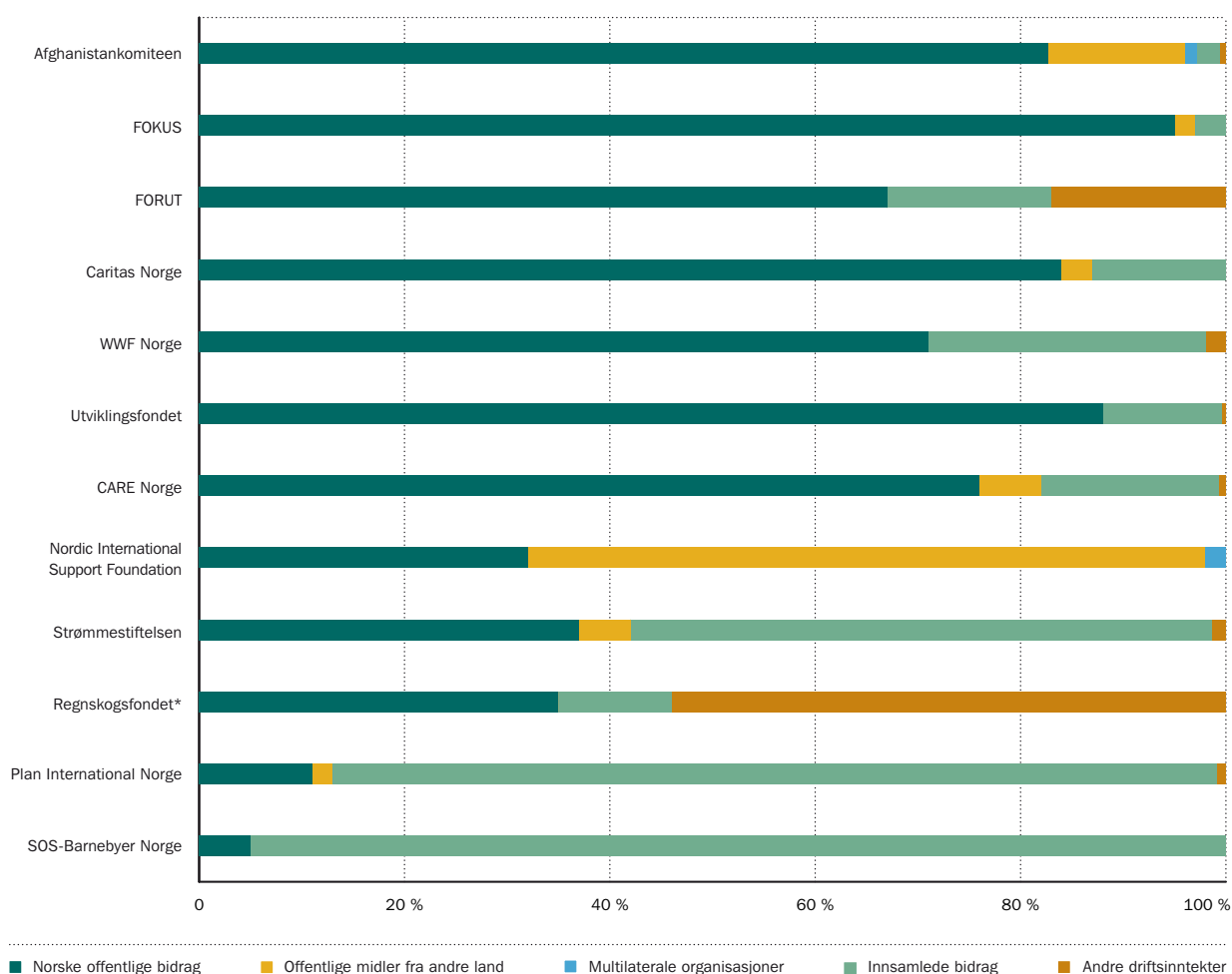
¹¹ Tall fra 2004 er hentet fra Rattsø (2006), Nye roller for frivillige organisasjoner i utviklingssamarbeidet.

¹² www.nrc.no.

13 %

13 prosent av norsk sivilsamfunnsstøtte gikk til lokale organisasjoner i 2015.

FIGUR 4 // STOR FORSKJELL PÅ INNTEKTSKILDER BLANT NORSKE MELLOMSTORE ORGANISASJONER

Inntektskilder for 12 norske sivilsamfunnsorganisasjoner i 2015. Faktisk beløp varierer mellom organisasjoner. * Regnskogsfondet hadde TV aksjonen i 2015. Dette er årsaken til at organisasjonen hadde en stor andel «Andre driftsinntekter». [Kilde: Spørreundersøkelse administrert og analysert av Development Initiatives 2016.]

offentlige midler.¹³ Det totale finansielle bildet av medlemsorganisasjonenes inntekter og utgifter er mer komplekst. Figur 4 reflekterer dermed ikke det totale bildet for paraplyorganisasjonen FOKUS. Atlasalliansen og Digni er ikke med i oversikten. Dignis sekretariatet mottar offentlige midler til drift, mens offentlige midler utgjorde 29 prosent av inntektene til medlemmenes internasjonale arbeid i 2014.

¹³ Norad (2014) Added costs. Added value? Evaluation of Norwegian support through and to umbrella organisations in civil society.

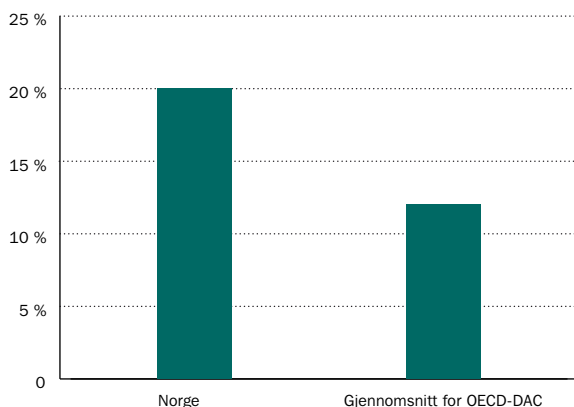
Dignis 20 medlemmer har til sammen omkring 120 prosjekter i flere land.¹⁴

ANDRE LANDS STØTTE TIL SIVILT SAMFUNN

Støtte til sivil samfunn er en viktig del av Norges og mange andre giverlands utviklingspolitikk. Norsk støtte til sivilsamfunnsorganisasjoner som andel av total bistand lå åtte prosentpoeng over gjennomsnittet blant medlemslandene i OECD-DAC i 2014.

¹⁴ Medlemsstatistikk for DIGNI og NORME 2014.

FIGUR 5 // NORGE GIR MER AV BISTANDEN GJENNOM SIVILSAMFUNNSORGANISASJONER ENN GJENNOMSNIETET FOR INTERNASJONAL BISTAND

Bistand gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner, som andel av total bistand, 2014. Til sammen 18,5 milliarder USD gikk gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner fra medlemsland i OECD-DAC, og 1 milliard USD fra Norge. Brutto utbetalinger. [Kilde: OECD.Stat.]

Av den totale bistanden fra medlemsland i OECD-DAC i 2014 gikk tolv prosent til og gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner. I tillegg til offentlig støtte samlet sivilsamfunnsorganisasjoner basert i medlemsland i OECD-DAC inn nesten 30 milliarder USD fra private kilder i 2013.¹⁵ Støtten gjennom sivilt samfunn varierer. Dette har sammenheng med ulike ideologier og tilgjengelige midler. Det har også sammenheng med tradisjoner og kultur for veldedighet og innsamling.¹⁶

Som i Norge går støtten fra andre land i OECD-DAC i hovedsak gjennom organisasjoner basert i giverland. I 2014 gikk 70 prosent av sivilsamfunnsbistanden fra medlemslandene i OECD-DAC til organisasjoner basert i giverland, mens seks prosent gikk til lokale organisasjoner.¹⁷ Resten gikk til internasjonale organisasjoner og der type organisasjon ikke er definert. Norge ligger høyere i sin andel av total bistand til lokale organisasjoner enn gjennomsnittet for landene i OECD-DAC. I beløp lå støtten til lokale organisasjoner fra Norge stabilt mellom 2011 til

2013, mens det økte betraktelig fra Storbritannia og EU-institusjoner i samme periode.¹⁸

Giverland har i varierende grad satt seg mål for hvor stor del av bistanden som skal gå til direkte finansiering av lokale organisasjoner. Enkelte givere har, i tråd med anbefalinger fra OECD, laget egne mekanismer for finansiering av lokale organisasjoner i tillegg til direkte støtte. Flergiverfond er en av modellene som statlige givere benytter for å nå lokale organisasjoner. Land i OECD-DAC benytter i noen tilfeller tredjeparter i forvaltningen av midler til sivilsamfunnsorganisasjoner i utviklingsland.¹⁹ Disse mekanismene kan bidra til økt koordinering mellom givere. På den annen side kan mellomleddet – i form av fond eller aktør i giverlandet – innebære ekstra kostnader og administrasjon.

Flere statlige givere har nylig gjennomgått sine avtalemodeller med sivilsamfunnsorganisasjoner. Nederland endret i 2015 samarbeidet med organisasjonene fra rammeavtaler til strategiske partnerskap med betydelig lavere økonomiske rammer enn tidligere. Det blir nå lagt større vekt på å støtte politisk påvirkningsarbeid og kanalisere støtte til sivilt samfunn gjennom sammenslutninger der lokale organisasjoner kan ta lederrollen. Nederland og Sverige stiller krav om økt samarbeid mellom internasjonale og lokale organisasjoner for å gi prosjektstøtte. Storbritannia har utlyst midler til sammenslutninger av organisasjoner som koordinerer eller samarbeider om innsatsen. Belgia stiller krav til koordinering mellom belgiske organisasjoner som arbeider i samme land.²⁰

NYE FINANSIERINGSKILDER

Sivilsamfunnsorganisasjoner mottar også støtte fra multilaterale organisasjoner, ofte gjennom nasjonale kontorer. En total oversikt over denne støtten er vanskelig å oppdrive på grunn av den desentraliserte administrasjonen av støtten.

¹⁵ OECD (2015) Aid for CSOs.

¹⁶ Se blant annet: Bond (2015) *Fast Forward: The Changing Role of UK based INGOs*.

¹⁷ Se statistikk del 3.

¹⁸ OECD (2015) Aid for CSOs.

¹⁹ England benytter for eksempler PwC for utdanningsprogram for jenter og Tripleline for et sivilsamfunnsfond, KPMG for etterrettelighetsprosjekt og Coffey for M&E.

²⁰ HIVA, research Institute for work and society (2015), *New Trends in governmental funding of civil society organisations. A Comparative Study of 9 OECD-DAC Donors*.

Mobilteknologi åpner for nye muligheter i pengetransaksjoner. FOTO: KEN OPPRANN

Tradisjonelle innsamlingsformer, foruten offentlig støtte, er kampanjer og bidrag fra medlemmer og faddere. Spørreundersøkelsen blant norske organisasjoner i 2016 viser at blant de fem største organisasjonene varierer andelen innsamlede inntekter fra fire til 38 prosent av totale inntekter. Blant de 12 mellomstore organisasjonene utgjør private og kommersielle inntekter fra to til 95 prosent av de totale inntektene.

Sosiale medier åpner for flere muligheter for finansiering av enkeltprosjekter og organisasjoner. Slike innsamlingsmetoder kan være spesielt effektive ved kriser og katastrofer der mediedekningen bidrar til økt engasjement. Teknologi og sosiale medier åpner også for pengeinnsamling fra enkeltindivider direkte til målgrupper i mottakerland. Et eksempel på dette er «Global Giving» som har samlet inn over 232 millioner USD fra over 500 000 enkeltpersoner til 15 000 ulike prosjekter i 165 land.

Sosiale entreprenører har vokst fram som et svar på behovet for økonomisk bærekraft i prosjekter. De kombinerer forretningsutvikling med tiltak som dekker sosiale behov. I flere slike tiltak blir de som var målgruppen for et bistandsprosjekt, kunder som

betaler lavere pris for produkter enn hva de ville gjort til andre kommersielle aktører.

I flere land overgår pengeoverføringene fra diaspora landets totale inntekter fra bistand og handel. Totalt overfører diaspora 600 milliarder USD til sine hjemland.²¹ Uoffisiell statistikk fra Somalia viser at 40 prosent av befolkningen er avhengig av overføringer fra diaspora. Pengeoverføringer skjer gjerne utenfor organiserte rammer, ofte knyttet til enkeltpersoners nettverk og har tradisjonelt gått til migranternes egne familier. Den samfunnsøkonomiske betydningen av disse bidragene er likevel stor. Mange diasporagrupper går sammen for å organisere utviklingsprosjekter i hjemlandet. Noen inngår også samarbeid med bistandsorganisasjoner, slik eksempelet fra Utviklingsfondets arbeid i Somalia viser (s. 76).

NYE GIVERE

Land i økonomisk vekst har kommet inn som nye givere. Bistand fra BRICS-landene (Brasil, Russland, India, Kina og Sør Afrika) er estimert til å ha vokst ti ganger raskere enn bistanden fra de rikeste landene (G7). Støtten fra

21 Verdensbanken (2016), Migration and Remittances Factbook 2016.

disse landene handler i stor grad om gjensidige fordeler ved at bistand som overføres gir noe tilbake til giverlandet. Anslagsvis bidrar Brasil og arabiske land med 75 prosent av bistanden som gis av andre land enn medlemmene i OECD-DAC. Selv om BRICS-landene har vokst som givere av bistand er de selv fremdeles preget av høyt fattighedsnivå og interne ulikheter. Mange sivilsamfunnsorganisasjoner fra disse landene arbeider derfor med interne utfordringer i eget land. Dette er imidlertid i ferd med å endres, spesielt med hensyn til nødhjelpsarbeid hvor organisasjoner fra India og Brasil for eksempel har bidratt etter jordskjelv i henholdsvis Nepal og Haiti.²²

Arabiske land har vokst som givere de siste årene og er spesielt aktive i land med betydelig muslimsk befolkning. Det meste av bistanden fra arabiske land går gjennom arabiske sivilsamfunnsorganisasjoner.²³

SIVILT SAMFUNN – I SÅRBARE STATER OG I NØDHJELP

Stabilitet og tillit til styresett og offentlig forvaltning i mottakerlandet bidrar til givers valg av partnere i utviklingssamarbeidet. En betydelig større andel av bistanden til sårbare stater gis gjennom sivilt samfunn enn i mer stabile land.

Halvparten av de 20 største mottakerlandene av internasjonal sivilsamfunnsbistand fra medlemsland i OECD-DAC i 2014 var sårbare stater. Halvparten av de 20 landene som fikk mest norsk støtte til sivilt samfunn i perioden 2011-2015, var sårbare stater.²⁴

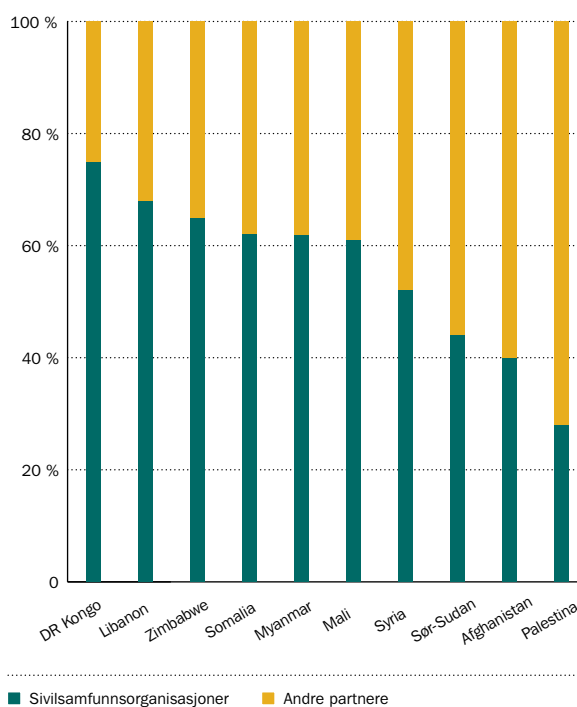
De siste årene har OECD og Verdensbanken endret klassifisering og tilnærming til sårbarhet, fra et fokus på «sårbare stater» til «sårbarhetsdimensjoner». Sårbarhet ses som et fenomen som i varierende grad påvirker alle stater, ikke bare de som tradisjonelt har vært betraktet som sårbare eller rammet av konflikt. Dette skyldes blant annet en erkjennelse av at også mellominntektsland kan ha høy grad av sårbarhet, det samme gjelder enkeltområder innen land. Det anslås at 43 prosent av de som bor i de mest sårbare områdene lever under fattighedsgrensen og at dette vil øke. (Prop Stort S 2016-2017)

22 Adele Poskitt et. al (2016), Civil Society from the BRICS: Emerging Roles in the New International Development Landscape. Institute of Development Studies.

23 IRIN (2011): Arab and Muslim aid and the West - "two china elephants"

24 Klassifisering av sårbare stater er gjort etter Verdensbankens liste.

FIGUR 6 // MYE AV BISTANDEN TIL SÅRBARE STATER GÅR GJENNOM SIVILSAMFUNNSORGANISASJONER

Bistand i perioden 2011-2015 til de ti største mottakerne av norsk sivilsamfunnsbistand som er på Verdensbankens liste fra 2016 over sårbare stater. [Kilde: Norad]

Figur 6 viser de ti sårbare statene som mottok mest norsk sivilsamfunnsbistand de siste fem årene. I gjennomsnitt var nesten halvparten av bistanden til disse landene sivilsamfunnsbistand.

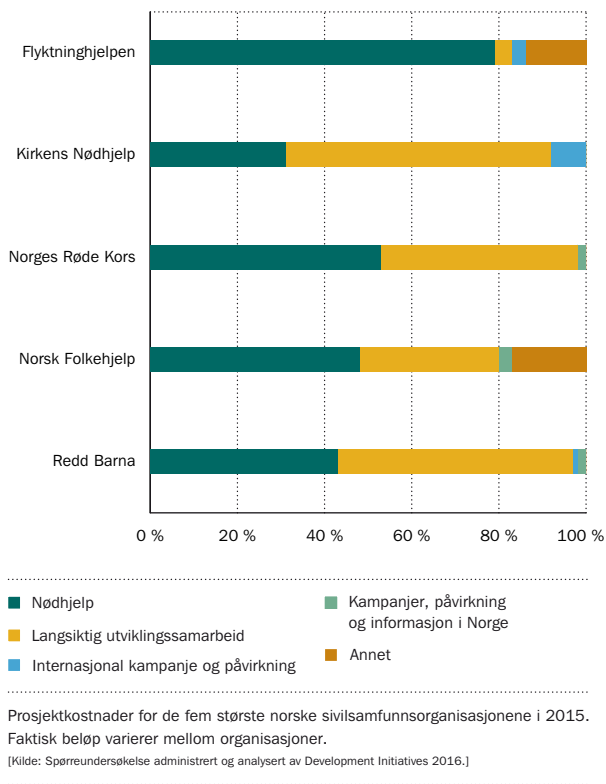
Sårbare stater er kjennetegnet ved at de har svake regimer med mangelfull kontroll over eget territorium og begrenset institusjonell kapasitet. En og en halv milliard mennesker lever i sårbare stater. Sytti prosent av disse landene er eller har vært i konflikt i løpet av perioden 1989 og fram til nå. Sårbare stater oppnådde mindre framgang enn andre land i arbeidet med å nå FNs tusenårsmål innen 2015.

Figur 6 viser at 75 prosent av bistanden til DR Kongo gikk gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner i perioden 2011-2015, mens tilsvarende andel for Somalia var 62 prosent. Resten av bistanden til DR Kongo gikk hovedsakelig gjennom multilaterale organisasjoner.

Bistand fra BRICS-landene (Brasil, Russland, India, Kina og Sør-Afrika) er estimert til å ha vokst ti ganger raskere enn bistanden fra de rikeste landene (G7).

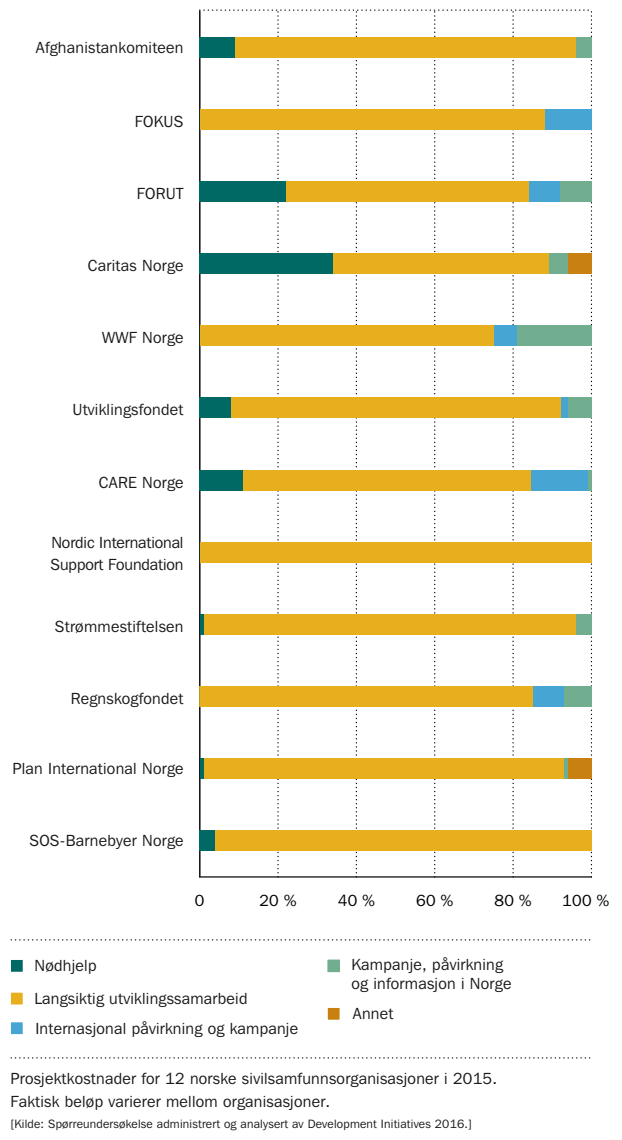
FIGUR 7 // NØDHJELP UTGJØR EN BETYDELIG DEL AV INNSATSEN TIL DE FEM STØRSTE NORSKE ORGANISASJONENE

I 2015 gikk 48 prosent av norsk nødhjelp gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner. Siste tall fra OECD er fra 2014 og viser at 29 prosent av den totale nødhjelpen fra OECD-DAC gikk gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner.²⁵ Nødhjelp kanaliseres i hovedsak gjennom organisasjoner som er basert i giverland. Sammenliknet med langsiktig bistand, går mindre av nødhjelp direkte til organisasjoner i mottakerland. Av den norske nødhjelpen som ble kanalisert gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner i 2015, gikk 93 prosent til norske organisasjoner, fem prosent direkte til lokale organisasjoner og to prosent til internasjonale organisasjoner.

Figur 7 viser at nødhjelp utgjør en betydelig del av de fem største organisasjonenes virksomhet. Blant de mellomstore organisasjonene er det få som jobber

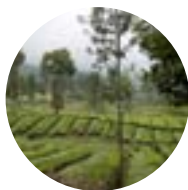
FIGUR 8 // DE MELLOMSTORE ORGANISASJONENE ARBEIDER HOVEDSAKELIG MED LANGSIKTIG UTVIKLINGSSAMARBEID

med nødhjelp. Kun tre av de mellomstore organisasjonene bruker mer enn ti prosent av sine midler på nødhjelp.²⁶ For mange organisasjoner inngår politisk påvirkning i både langsiktig utviklingssamarbeid og nødhjelp. Dette reflekteres ikke i figur 7 og 8.

²⁵ Development Initiatives (2015) Global Humanitarian Assistance report 2015.

²⁶ Norad (2016) Spørreundersøkelse blant 17 norske organisasjoner, administrert av Development Initiatives for Norad 2016.

Intervju med Samdhana, Indonesia

Samdhana er en bro av tillit mellom givere og lokalsamfunn

Samdhana er en sørøstasiatisk sivilsamfunnsorganisasjon som arbeider for urfolks og lokalsamfunns landrettigheter og ressurstilgang. Organisasjonen legger til rette for samarbeid mellom lokale grupper og myndigheter på flere nivåer, og den gir støtte i form av små tilskudd og kapasitetsutvikling til organisasjoner i Indonesia, på Filippinene og i resten av Sørøst-Asia.

Hvordan finansieres dere?

De fleste av våre givere er utenlandske. Vi har nå tilstrekkelig finansiering til programmene våre i Indonesia. Satsingsområdene til giverlandene kan endre seg. Derfor undersøker vi alternative muligheter for finansiering gjennom flere kanaler. Tilgang på midler fra givere i Indonesia er i en svært tidlig fase. Det er bare noen få nasjonale finansieringsmekanismer som Samdhana kan bruke. Vi fikk nylig to avtaler med Millennium Challenge Account Indonesia som er forvaltet av myndighetene med midler fra internasjonale givere. Vi undersøker også mulighetene for støtte fra private stiftelser i Indonesia.

Vi vet at flere private selskaper har introdusert støtte til sivilsamfunnsorganisasjoner som del av sine strategier for næringslivets samfunnsansvar. Det er ikke i tråd med vår strategi å søke om midler fra aktører som er involvert i aktiviteter eller sektorer som negativt påvirker urfolks og lokalsamfunns liv og rettigheter. Lokalsamfunnene stoler på oss, og det kan være i konflikt med vårt mandat å motta støtte fra slike selskaper.

Påvirker givernes måten deres organisasjon jobber på?

Givernes påvirker ikke vår visjon og vårt formål, men de kan ha samme satsingsområder som oss. Ulike givere har ulike typer dialog med sine tilskuddsmottakere. Noen givere er mottakelige for våre synspunkter og forslag, mens andre er mer rigide. Vi må sørge for at vi ikke drives av givernes, men det er en fin balanse, siden vi også må passe på at vi imøtekommer givernes krav og opprettholder deres tillit til oss. Samtidig må vi ha tillit fra lokalsamfunnene. Det er for og med dem vi jobber. Vi ser på oss selv som en bro av tillit mellom lokalsamfunnene og givernes.

Påvirkning fra givere er negativ hvis de styrer mottakere til å fokusere på områder som ikke samsvarer med organisasjonens eller mottakerlandets strategi. På den annen side kan internasjonale institusjoner dytte organisasjoner i riktig retning når det gjelder for eksempel likestilling og integrering av kjønn i prosjektene våre. Som organisasjon må vi nøye undersøke givernes satsingsområder og krav før vi søker om midler. Vi søker bare om midler dersom dette samsvarer med vårt arbeid.

Noen ganger er det utfordrende å oppfylle de økonomiske og forvaltningsmessige standardene givernes krever og samtidig holde administrative kostnader nede. Vi må stadig utvikle kapasiteten i Samdhana. Solid institusjonell kapasitet er nøkkelen til varige resultater.

Utfordringer og muligheter for sivilsamfunnet

Økonomiske konjunkturer påvirker sivilsamfunn politisk, økonomisk og organisatorisk. De senere årene har finansiering av sivilsamfunn kommet under press på grunn av finanskrisen, endringer i politiske prioriteringer og et sterkere kritisk søkelys på bistand. Kritikere etterlyser blant annet dokumentasjon av resultater og større etterrettelighet i organisasjonenes arbeid.

ØKONOMISK AVHENGIGHET

Balansen mellom økonomisk avhengighet og mulighet til å være en kritisk røst kan være krevende. De fleste norske sivilsamfunnsorganisasjonene er avhengige av statlig finansiering, men kan likevel være kritiske overfor de samme myndigheter som gir økonomisk støtte. Dette er ikke tilfelle i alle land. Likevel kan det stilles spørsmål om ved hvor uavhengige organisasjonene er i valg av sektor og land de arbeider med. Er det organisasjonen selv eller finansieringen som avgjør deres strategiske valg?

Alle organisasjoner må tilpasse seg det politiske landskapet de opererer i. Dette kan innebære kompromisser med hensyn til arbeidsmetoder og innsatsområder. Ekstern finansiering, enten den er offentlig eller privat, innebærer gjerne betingelser for hvordan midlene skal brukes. Dette kan gå utover organisasjonens legitimitet, omdømme og tillit hos målgruppe og støttespillere.

Noen organisasjoner velger å unngå enkelte finansieringskilder for ikke å bli styrt av giverens krav, eller de unngår givere som arbeider mot organisasjonens målsettinger. Et eksempel kan være miljøorganisasjoner som ikke vil motta midler fra selskaper som bidrar til avskoging eller forurensning. Det kan også være etisk vanskelig å bli assosiert med aktører som oppfattes som kontroversielle hos målgruppen man jobber med, som uttrykt av Samdhana (s. 26).

ENDRINGER I POLITISKE PRIORITERINGER

I 2015 preget flyktnings situasjonen bistandsbudsjettene i Europa, inkludert i Norge. Finland reduserte i 2015

sitt bistandsbudsjett med 40 prosent sammenliknet med året før, hvorav et betydelig kutt var i sivilsamfunnsstøtten.²⁷ Danmark kuttet over 40 prosent av bistandsbudsjettet fra 2015 til 2016, hvorav finansiering gjennom organisasjoner ble kuttet med 31 prosent.²⁸ I Sverige har støtten til sivilsamfunn økt forsiktig de siste fem årene. Statistikk fra OECD viser at støtten til sivilsamfunn fra Nederland har sunket siden 2010.²⁹ I 2015 ble innretningen på støtten endret betraktelig samtidig som den ble redusert.

Som konsekvens av redusert finansiering har sivilsamfunnsorganisasjoner i Nederland og Danmark avsluttet partnerskap og avtaler med lokale partnere. De har redusert antall ansatte ved sine hovedkontorer, redusert og fokusert sin innsats samt stengt landkontor i utviklingsland.

KRAV OM ØKT PROFESJONALISERING

Organisasjonene påvirkes uunngåelig av tilgang til finansiering. For eksempel har strenge krav fra givere bidratt til profesjonalisering innen prosjektledelse, rapportering, økonomi- og resultatstyring. Dette er nødvendig for forsvarlig oppfølging og forvaltning av bistandsmidler. Mange sivilsamfunnsorganisasjoner ønsker kravene til kvalitet og etterrettelighet velkommen, siden dette kan bidra til at de blir bedre, i tillegg til at det luker ut useriøse og opportunistiske aktører. Risikoen er at organisasjoner og aktører som mangler denne kompetansen, men som gjør et godt arbeid med sosial mobilisering og endring lokalt, ikke kvalifiserer til støtte.

For givene er det forvaltningsmessig enklere å finansiere store organisasjoner som kan etterleve krav og rapportere på store porteføljer som dekker flere land og temaer i én avtale. Det er mer krevende å forvalte mange mindre organisasjoner med små avtaler. Det er også viktig å ha profesjonelle aktører som har kjennskap til aktuelle koordineringsmekanismer.

Kritikken rundt profesjonalisering handler også om at det lokale sivilsamfunnet i økende grad organiseres formelt uten at det nødvendigvis medfører økt deltakel-

27 Georgi Gotev, Finland slashes development aid by 43% amid fears others may follow, i The Guardian, 11 juni 2015.

28 Timbuktu Fonden (2016), En uafhængig analyse af dansk udviklingsbistand 2014-2016.

28 Baobab (2015) Briefing no 3, Civil society and aid trends.

Lokalt eierskap og forankring handler om i hvilken grad organisasjonen har og drives av lokale behov, og i hvilken grad prosjektet er utviklet av, eller i samarbeid med lokalbefolkningen.

se og lokal forankring. Kravene til profesjonell kompetanse kan øke gapet mellom målgruppene og de som arbeider i organisasjonene. Det utvikles en organisasjonselite med høyere utdanning, som bor og jobber i byer, mens prosjekter gjennomføres for mennesker på landsbygda eller i slummen i byene.

Sivilsamfunnsorganisasjoner opplever økt konkurranse om både finansering og kvalifiserte ansatte. Store internasjonale organisasjoner kritiseres for å ansette de beste aktivistene istedenfor å la dem være sterke stemmer i eget lokalsamfunn. Byråkrater og lærere som landet trenger kan også la seg friste av høyere lønninger og internasjonale karrieremuligheter.

Noe av kritikken mot internasjonale organisasjoner er at de er mer lojale overfor givne enn mottakerne av bistanden. Fokus på rapportering og etterrettelighet er mer rettet mot de som gir pengene enn målgruppen. Organisasjonene kritiseres for å etablere parallelle strukturer fremfor å finne løsninger som kan styrke de strukturene som allerede eksisterer og som har sterkere lokal forankring. Paung Ku (s. 17) trekker frem utfordringene ved at internasjonale organisasjoner ofte støtter de som er mest lik seg selv. Eller forsøker å endre lokale organisasjoner til å bli mest mulig lik de internasjonale.

Lokale sivilsamfunnsorganisasjoner kan være viktige endringsagenter med sterk lokal forankring. For å få tilgang til midler må de i mange tilfeller samarbeide med organisasjoner som er basert i giverland. Hvem som mottar penger og bestemmer hvordan de skal fordeles videre, kan påvirke maktbalansen mellom organisasjoner som er basert i henholdsvis mottakerland og giverland. De som har pengene blir gjerne de med mest makt. Internasjonale organisasjoners valg av lokale samarbeidspartnere kan forrykke balansen mellom grupper og interesser i sivilsamfunnet i mottakerland. Det er en risiko for at internasjonale organisasjoner følger egne interesser fremfor lokale behov. Videre at de bare lytter til de

stemmene de selv er enige med og bidrar til å bringe dem opp på den nasjonale og internasjonale arenaen.

En styrke ved langsiktig samarbeid mellom organisasjoner basert i giverland og mottakerland, er at det utvikles gjensidig tillit og et partnerskap som kan bestå også uten pengeoverføringer. Noen ganger kan imidlertid slike etablerte relasjoner stå i veien for å inngå samarbeid med nye partnere og andre typer aktører.

SIVILT SAMFUNN SOM POLITISK VIRKEMIDDEL

Sivilt samfunn består av et stort mangfold grupper og nettverk, også aktører som motarbeider menneskerettigheter og demokratisk utvikling. Eksempler på dette er internasjonale og lokale organisasjoner som kjemper mot minoriteters rettigheter eller kvinners seksuelle og reproduktive rettigheter.

Organisering av sivilsamfunnet følger ofte politiske skillelinjer eller tilhørighet til ulike samfunnsgrupper. Politisk tilhørighet kan avgjøre organisasjonenes eksistens eller økonomisk støtte. I enkelte land etableres såkalte GONGOs («Governmental Non-Governmental Organisations») av landets elite eller mennesker med sterk tilknytning til politisk ledelse. Slike organisasjoner opprettes gjerne for å få innpass i det sivile samfunnet eller tilgang til økonomisk støtte uten at organisasjonene er reelle sivilsamfunnsaktører.

Enkelte land har svært mange sivilsamfunnsorganisasjoner. Internasjonalt har antallet organisasjoner økt de siste ti årene. Allerede før jordskjelvet rammet Haiti ble landet ofte referert til som «NGO-republikken». Med et tilnærmet antall organisasjoner på over 10 000 før jordskjelvet, var Haiti det landet i verden som hadde flest organisasjoner per innbygger. Etter jordskjelvet økte antallet betraktelig. En økning i antall organisasjoner oppstår gjerne etter humanitære kriser.³⁰

Utfordringer forbundet med et stort antall organisasjoner er at mye av bistanden fragmenteres og det er vanskelig å få oversikt over det totale arbeidet. Det er også vanskelig å sikre at alle får den hjelpen de trenger etter samme kvalitetsstandard. Et stort antall organisasjoner som alle

³⁰ Laura Zanotti (2010) Cacophonies of Aid, failed State Building and NGOs in Haiti: setting the state for disaster, envisioning the future. *Third World Quarterly* 31, 5.

STANDARD FOR GOD BISTANDSPRAKSIS

«The Core Humanitarian Standard» (CHS) gir retningslinjer for god praksis i humanitært og langsiktig arbeid. CHS erstatter det tidligere Humanitarian Accountability Project, HAP og har 60 internasjonale organisasjoner som medlemmer. I tillegg støttes initiativet av myndigheter og multilaterale organisasjoner. Standarden inneholder ni forpliktelser innen kvalitet, ansvar, etterrettelighet og god praksis. Videre gir den retningslinjer for planlegging, gjennomføring, vurdering, forbedring og godkjenning av kvalitet og etterrettelighet. Deltakelse fra lokalsamfunn og etterrettelighet overfor mottakerne av bistand er sentralt. Verifisering av hvorvidt en organisasjon følger standarden gjøres gjennom egevaluering, vurdering fra andre organisasjoner, evaluering av eksterne eller sertifisering.

skal forhandle, ha møter og koordinere kan også innebære en belastning for mottakerlandets administrasjon.³¹

KORRUPSJON OG MANGLENDE ÅPENHET I ORGANISASJONENE

Korrupsjon og manglende åpenhet finnes også i sivilsamfunnet. Med tilgang til betydelige pengesummer er etablering av strukturer for å sikre seg mot korrupsjon i egne rekker et viktig ledd i profesjonaliseringen. Internkontroll for å oppdage misligheter og korrupsjon må institusjonaliseres. Mange organisasjoner har etablert systemer for sertifisering av etterrettelighet, åpenhet og etiske retningslinjer.

Noen organisasjoner slutter seg til sertifiseringsordninger for god praksis. Disse inneholder også krav til deltakelse og tilbakemeldinger fra mottakergruppene i planlegging, gjennomføring og vurdering av resultater (se faktaboks over).³²

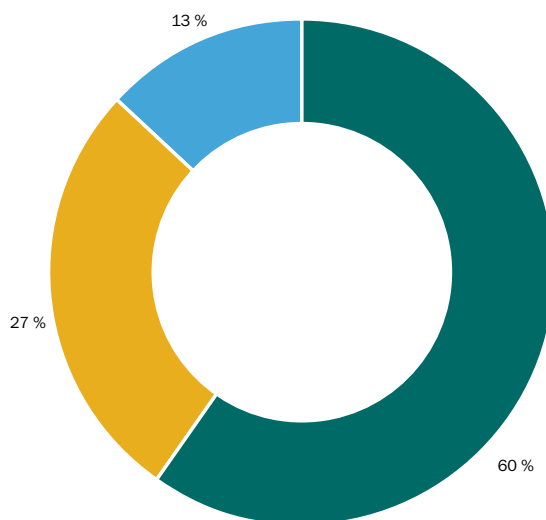
LØSNINGEN PÅ FATTIGDOMSPROBLEMET: OMFORDELING OG RETTFERDIG STYRESETT

I Norge så vel som andre land i OECD-DAC går det meste av bistanden til sivilt samfunn til minst utviklede land og lavere middelinntektsland (figur 9 og 10).

31 Norad (2015), Evaluation of Norway's Support to Haiti after the 2010 Earthquake.

32 Vi trekker frem to internasjonale standarder. I tillegg finnes etiske retningslinjer for ansatte gjennom Red Cross Code of Conduct, som mange internasjonale organisasjoner bruker.

FIGUR 9 // INTERNASJONAL BISTAND GJENNOM SIVILSAMFUNNS-ORGANISASJONER GÅR HOVEDSAKELIG TIL DE FATTIGSTE LANDENE

■ Minst utviklede land og lavinntektsland ■ Øvre mellominntektsland
■ Lavere mellominntektsland

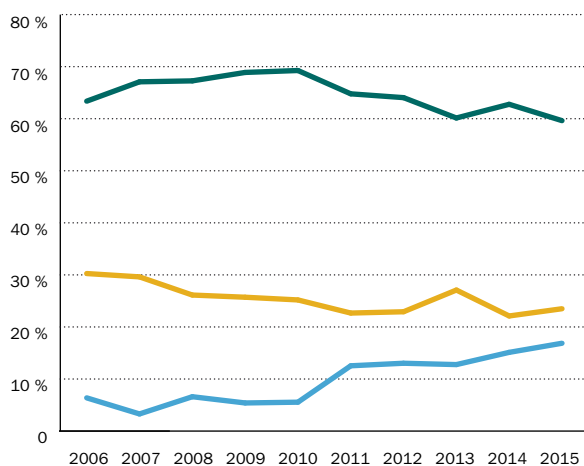
Landfordelt bistand fra medlemslandene i OECD-DAC gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner, fordelt på inntektsgruppe. 2014. Totalt 11,8 milliarder USD. Brutto utbetalinger. [Kilde: OECD.Stat.]

Norsk støtte til mellominntektsland har økt siden 2010. En av årsaken til dette er arbeidet med klima og skog som i stor grad foregår i mellominntektsland. I tillegg har noen av landene Norge har hatt som samarbeidsland endret status fra lavinntektsland til mellominntektsland.

I 1990 bodde 93 prosent av verdens fattige i lavinntektsland. Dette har endret seg drastisk. 73 prosent av verdens fattige bor nå i stabile mellominntektsland. Prognoser frem mot 2030 viser at dette vil endre seg. I fremtiden vil igjen en større andel av fattige bo i de fattigste landene.

Selv om mange land blir rikere, betyr ikke dette nødvendigvis at hele befolkningen blir rikere. Det er store økonomiske ulikheter internt i mange av landene. Verdensbanken publiserte nylig en rapport som hevder at siden 1990 økte forskjellene i 34 av de 83 landene som ble undersøkt. Inntektene til de rikeste 60 prosent av befolkningen økte mer enn

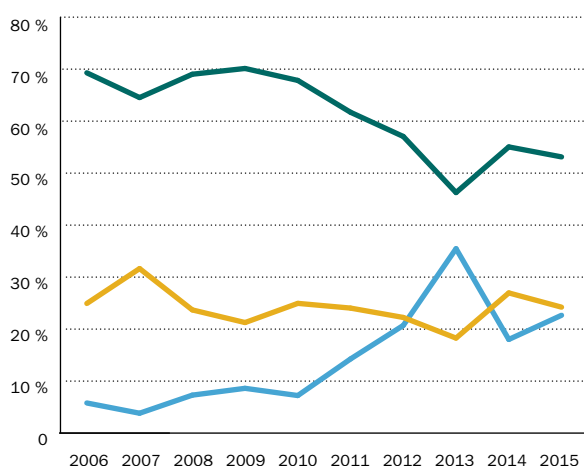
FIGUR 10 // NORSK BISTAND TIL SIVILT SAMFUNN GÅR HOVEDSAKELIG TIL DE FATTIGSTE LANDENE

■ Minst utviklede land og lavinntektsland ■ Øvre mellominntektsland
■ Lavere mellominntektsland

Landfordelt bistand gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner, 2006-2015, fordelt på mottakerlands inntektskategori. Fra 3,1 milliarder kroner i 2006 til 4,9 milliarder kroner i 2015. (Kilde: Norad)

FIGUR 11 // ANDEL AV BISTANDEN TIL MELLOMINNTEKTSLAND HAR ØKT

■ Minst utviklede land og lavinntektsland ■ Øvre mellominntektsland
■ Lavere mellominntektsland

Total landfordelt bilateral bistand gjennom alle kanaler, 2006-2015, fordelt på mottakerlands inntektskategori. (Kilde: Norad)

inntektene til de fattigste 40 prosent.³³ I 23 land opplevde de fattigste 40 prosent av befolkningen også en absolutt nedgang i inntekt. Mangelfull fordeling av ressurser og ansvarlig offentlig forvaltning er noen av årsakene til dette. Det er også tette relasjoner mellom politisk og økonomisk elite. Dette viser at det er nødvendig å utfordre maktstrukturer og redusere marginalisering innenfor hvert land.

Sivilsamfunnet kan og bør spille en viktig rolle i politisk påvirkning for utjevning og omfordeling der det er sosiale og økonomiske ulikheter. Når et lands nasjonale økonomi og statsapparat styrkes, er det også naturlig at sivilsamfunnets rolle endres. I land som nylig har gjennomgått en demokratiseringsprosess er sivilsamfunnets rolle som demokratisk korrektiv og talerør for sårbare grupper blitt viktigere.

SIVILSAMFUNNETS HANDLINGSROM BEGRENSES

Ytrings- og organisasjonsfrihet er grunnleggende menneskerettigheter. Retten til deltakelse er også et viktig menneskerettighetsprinsipp. World Alliance for Citizen Participation, CIVICUS, vurderer organisasjonsfrihet over hele verden. Deres rapport fra 2015 viser at det har vært en negativ utvikling for sivilsamfunnet i 101 land. 60 prosent av verdens befolkning bor i land hvor det er forbudt å kritisere myndighetene.³⁴ Handlingsrom og påvirkningskraft for sivilt samfunn har sammenheng med graden av demokrati og styresett, men trusler mot sivilt samfunn forekommer også i demokratier. Flere organisasjoner har i kjølvannet av strengere lovgivning rundt hvitvasking og anti-terrorlovgivning blitt stengt eller kriminalisert.

Begrensninger i organisasjonsfriheten skjer til tross for at det internasjonalt er enighet om minimumsstandarder for retten til organisering og deltakelse. Konvensjonen for sivile og politiske rettigheter gir fire legitime årsaker til statlig begrensning av retten til organisasjonsfrihet:

- > nasjonale sikkerhetshensyn eller offentlig sikkerhet
- > offentlig ro
- > beskyttelse av offentlig helse og moral
- > beskyttelsen av andres rettigheter og frihet.

³³ Verdensbanken (2016) Tackling Inequality Vital to Ending Extreme Poverty by 2030.

³⁴ CIVICUS (2015) State of Civil Society report.

Illustrasjonsfoto fra valgkampen i Indonesia 2015. FOTO: KEN OPPRANN

MINDRE HANDLINGSROM FOR ORGANISASJONER I INDIA:

I India er det vedtatt strengere regler for sivilsamfunnsorganisasjoner enn for private selskaper. I et åpent brev til Indias statsminister uttrykte en gruppe ledere i sivil samfunn i mai 2015 bekymring for denne utviklingen: «Midler fryses og etterretningsrapporter publiseres selektivt for å tegne et negativt bilde av organisasjoner. Pengeutbetalinger tar lang tid og aktiviteter plasseres på en svarteliste/ overvåkningsliste. Som et resultat av dette avslutter organisasjoner prosjektene sine, givere kan ikke lenger gi sin støtte, og det eksisterer en generell atmosfære av statlig innblanding og trusler i Indias sivile samfunn.»

Begrensningene må begrunnes i eksisterende lovgivning av en legitim statsmyndighet. Ifølge FNs spesialrapportør for menneskerettighetsforkjempere blir disse begrunnelsene overdrevent brukt som påskudd til å begrense organisasjoners og aktivisters aktiviteter, spesielt de som er kritiske til myndigheter og maktelite (s. 33).

Koordinering og kontroll av arbeidet til sivilsamfunnsorganisasjoner kan være hensiktsmessig. Likeså lovgivning og retningslinjer som regulerer organisasjonslivet. Det bør være åpenhet om finansiering og formål hos nasjonale og internasjonale organisasjoner. I noen land hvor myndigheter bryter menneskerettigheter, kan likevel åpenhet innebære en risiko for organisasjoner og aktivister.

Sivilsamfunnsorganisasjoner opplever at statlige og private aktører ignorerer dem eller benytter ulike metoder for å begrense deres aktiviteter. Dette inkluderer restriksjoner på finansiering innen bestemte arbeidsområder, strenge og kompliserte regler og juridiske hindringer for registrering.

MER OVERVÅKING OG KONTROLL AV INFORMASJON

International Centre for Not-for-Profit Law (ICNL) analyserer lovgivning for sivil samfunn og ser på historiske trender i ulike land. De rapporterer at organisasjonsfrihet og retten til å delta i grupper som ikke er registrert som organisasjoner, er blitt mer begrenset.³⁵

³⁵ ICLN og World Movement for Democracy (2012), [Defending civil society](#).

I Kenya ble et stort antall organisasjoner i 2016 truet om å bli avregistrert fordi de ikke fylte kravene for registrering eller ikke hadde gitt tilstrekkelig informasjon. Saken gikk til høyesterett i landet, hvor organisasjonene fikk medhold i sine krav om fortsatt å være registrerte. Malawi innførte i 2011 en lov om at alle som skulle organisere en demonstrasjon måtte betale et depositum på to millioner kwacha (tilsvarende 25.000 kroner) til myndighetene. Etter reaksjon fra sivilt samfunn ble loven opphevet. I Kina ble over 10.000 organisasjoners registrering kansellert i 2015, med den begrunnelse at de ikke hadde levert nødvendig informasjon for registrering.

Sosiale medier og ny teknologi gir nye muligheter, også for sivilt samfunn. Sosiale medier brukes for eksempel til å spre informasjon om menneskerettighetsbrudd og brudd på retningslinjer for etikk og miljø i privat sektor. Informasjon og dokumentasjon spres raskt og til et større antall mennesker enn tidligere, inkludert til internasjonale samarbeidspartnere. Lokale saker får raskere internasjonal oppmerksomhet.

Økt informasjonsflyt bidrar også til muligheter for å manipulere informasjon. Dette kan utsette aktivister og organisasjoner for overvåking, svertetekampanjer og kontroll av informasjon. Myndigheter kan ha et ønske om å kontrollere sosiale medier. Under de siste valgene i Uganda og Zimbabwe ble Facebook stengt, og mange aktivister opplevde at deres aktiviteter på sosiale medier ble overvåket.

BEKYMRING FOR POLITISK INNFLYTELSE

Selv om myndigheter i et land kan være positive til sivilsamfunnets rolle som tjenesteleverandør, er de ofte mer skeptiske til deres rolle i politisk påvirkning. Dette kan være spesielt aktuelt når arbeidet har utenlandsk finansiering.

Utenlandsk finansiering av politisk påvirkningsarbeid har bidratt til at enkelte organisasjoner blir beskyldt for å fremme andre staters politiske og økonomiske interesser. Restriksjoner kan delvis forklares med at det ikke er ønskelig med andre staters innflytelse over eget styresett. Begrensninger for utenlandsk finansiering ligger i lovgivningen til en rekke land, blant annet

i den norske, for å bevare nasjonal suverenitet. De senere årene har restriksjoner på finansieringen likevel gått utover lovmessige restriksjoner og kan være et tegn på at staten ønsker å innskrenke handlingsrommet for sivilt samfunn.

FORFØLGELSE, FORSVINNINGER OG DRAP

Ekstreme utslag av begrensning av handlingsrom er forfølgelse, forsvinninger og drap. Dette kan brukes både for å bli kvitt enkeltindivider og for å skremme andre til taushet. Ifølge Front Line Defenders (FLD)³⁶ ble 156 menneskerettighetsaktivister drept i 2015. Over halvparten av disse drapene skjedde i Latin-Amerika. Ifølge FLD er aktivister som jobber for landrettigheter i områder med utvinningsindustri og skoghogst i Latin-Amerika særlig utsatt. Dette rettighetsarbeidet innebærer gjerne å fremme urfolks landrettigheter. Den internasjonale føderasjonen for journalister rapporterer at 109 journalister ble drept på jobb i 2015, de fleste som følge av målrettede angrep på journalister. I tillegg til drap blir aktivister og journalister truet, arrestert og angrepet.

³⁶ FLD arbeider for å beskytte menneskerettighetsaktivister. Organisasjonen har observatørstatus i FN og samarbeider med FNs spesialrapportør for beskyttelse av menneskerettighetsaktivister.

Mr. Michel Forst,
FNs spesialrapportør for menneskerettighetsforkjempere

Menneskerettighetsforvarere får mindre handlingsrom

Mitt mandat innebærer blant annet kartlegging av situasjonen for menneskerettighetsforvarere over hele verden. I løpet av de siste to årene har misbruk av lover og rettssystemet økt. Resultatet er innskrenking av sivilt samfunns handlingsrom, redusert finansiering og fremvekst av kompliserte prosesser for registrering av ikke-statlige organisasjoner. Risikoen for de som utfører menneskerettighetsarbeid er til tider ekstremt høy og kan i ytterste konsekvens føre til tap av menneskeliv.

Dessverre kjemper store multinasjonale selskaper mot viktige organisasjoner og menneskerettighetsforvarere som jobber med land- og klimarettigheter. De blir fremstilt som motstandere av økonomisk utvikling og velstand, mens det de kjemper for er at rettighetene deres blir respektert i viktige utviklingsprosesser. Det er viktig å anerkjenne ønsket om å bidra til respekten for menneskerettigheter og en bærekraftig utvikling. Det er mer langsiktig enn den umiddelbare økonomiske gevinsten av prosjektene. Menneskerettighetsforvarere ønsker ikke å stå i veien for utvikling, men vil ha et ord med i laget om hvordan utviklingen skal være.

Resolusjonen som ble lagt frem av Norge og vedtatt under Menneskerettighetsrådet i mars i år er svært viktig. Den løfter frem menneskerettighetsforvarere som jobber med økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter.

Land som støtter menneskerettighetene globalt må gjøre mer for å understreke viktigheten av sivilt samfunn og menneskerettighetsaktivister, samtidig som de fordømmer trusler og menneskerettighets-

brudd. Stater er via internasjonale konvensjoner forpliktet til å respektere ytringsfrihet, organisasjonsfrihet og retten til å delta i offentlig styre.

Sivilt samfunn må inkluderes i arbeidet med å utvikle internasjonale verktøy som vil påvirke fremtidig utvikling. I klimaavtalen som ble underskrevet i Paris høsten 2015, ble menneskerettighetene nevnt innledningsvis. Jeg anser det som en seier at en ny klimaavtale vier et eget kapittel til respekt for menneskerettighetene. Klimaendringene vil i stor grad påvirke staters evne til beskyttelse av menneskerettighetene.

I min siste rapport til Menneskerettighetsrådet i mars la jeg fram eksempler på god praksis i beskyttelsen av menneskerettighetsforvarere. Der la jeg vekt på viktigheten av en rettighetsbasert tilnærming. Menneskerettighetsforvarere er en svært mangfoldig gruppe og det finnes ikke én form for beskyttelse som passer alle. Hver situasjon må evalueres selvstendig. Dette gjelder særlig kjønnsproblematikk og risikovurdering for utsatte grupper. Menneskerettighetsforvarere og sivilt samfunn kan sammen bidra til egen beskyttelse ved å etablere nettverk og utveksle erfaringer.

Det er viktig at sivilt samfunn og menneskerettighetsforvarere får delta i prosesser som angår dem. Det gjelder både politiske prosesser knyttet til lovverk og beskyttelsesmekanismer og utviklings- og klimapolitikk. Stater må skape rom for dialog med sivilt samfunn og de som daglig kjemper for å beskytte våre felles menneskerettigheter.

2

Resultat- eksempler

Målet Stortinget har satt for støtten til sivil samfunn er å «bidra til å styrke sivil samfunn i utviklingsland og dets evne og kapasitet til å fremme demokratisering, realisering av menneskerettigheter og reduksjon av fattigdom». Denne delen presenterer et utvalg resultater.

Mål- og resultatstyring

Mål- og resultatstyring innebærer å sette mål og planlegge arbeidet for å nå dem. Det må være en logisk sammenheng mellom målene og de tiltakene og aktivitetene som gjennomføres for å nå dem.

Et prosjekt eller program som får bistandsmidler skal bidra til å nå utviklingsmål. I en plan må det komme tydelig frem hvilke problemstillinger prosjektet skal bidra til å løse, for hvem, den ønskede situasjonen når problemet er løst og hvordan problemet skal løses. Prinsippet om lokalt eierskap innebærer at det er viktig at målgruppen selv er med å definere problemstillinger, ønskede resultater og metodene for å oppnå dem.

God resultatplanlegging innebærer å utvikle en plan for hvordan resultatinformasjon skal innhentes i alle faser av arbeidet, hvem som skal hente informasjonen og hvor den skal hentes fra. For egen og andres læring er det også viktig at resultatene som oppnås formidles på en forståelig måte til oppdragsgivere, mottakere og andre aktører som jobber med tilsvarende prosjekter. Oppfølging og rapportering skal vise hvorvidt prosjektet er på vei til å oppnå planlagte resultater og om det er behov for justeringer i aktiviteter, tidsramme eller annet.

Ved rapportering må det skilles mellom hva som er gjort og hva som er oppnådd. Resultater er en beskrivelse av hva som er oppnådd som en effekt av aktiviteter i prosjektet. Det rapporteres ofte i større grad på aktiviteter og leveranser enn på effektene av disse. Eksempler er rapportering av hvor mange som har fått opplæring eller tilgang til tjenester. En analyse av effekt av opplæring og tilgang kan være å vurdere endringer i atferd, helse, livskvalitet eller realiserte muligheter.

Målet for mange sivilsamfunnsorganisasjoners arbeid er samfunnsendringer. Slike endringer er komplekse og ofte påvirket av andre faktorer i tillegg til tiltaket. Ofte er det behov for flere aktører som bidrar på ulike måter. Selv om det kan være krevende, er det alltid mulig å si noe om tiltakets relevans og sannsynliggjøre dets bidrag til endringer som har funnet sted.

Eksemplene i denne delen er delt inn i tre grupper. Den første gruppen inneholder resultater av innsats for å skape arbeidsplasser og for å oppfylle retten til helse og utdanning. Den andre gruppen inneholder resultater av påvirkningsarbeid mot myndigheter og andre beslutningstakere for godt styresett og økt demokratisering. Den tredje gruppen inneholder resultater innen kapasitetsutvikling og mobilisering av sivil samfunn.

Gruppene som resultateksemplene er delt inn i, er ikke gjensidig utelukkende. Resultatene er oppnådd av sivilsamfunnsorganisasjoner i ulike samarbeidskonstellasjoner med myndigheter, multilaterale organisasjoner, privat næringsliv og lokalsamfunn.

Helse, utdanning og arbeid

Helse og utdanning er grunnleggende rettigheter. Sivilsamfunnsorganisasjoner leverer tjenester blant annet der det mangler tilbud fra myndighetene. De samarbeider med myndigheter eller private aktører om tjenesteleveranser innen helse og utdanning. I mange tilfeller bidrar sivilsamfunnsorganisasjoner med kapasitetsutvikling hos myndigheter slik at de oppfyller sine forpliktelser til å ta ansvar for helse og utdanning.

Eksemplene i denne delen viser sivilsamfunnsorganisasjoners bidrag til å realisere grunnleggende menneskerettigheter som tilgang til arbeid, utdanning og helsetjenester. Eksemplene viser også hvordan kapasitetsutvikling bidrar til at lokale myndigheter ivaretar marginaliserte gruppers behov og rettigheter.

Retten til anstendig arbeid er nedfelt i flere menneskerettighetskonvensjoner. Antallet unge mennesker vil øke de nærmeste årene og skape store utfordringer både for helse- og utdanningssystemene og for arbeidsmulighetene til ungdom. Sivilt samfunn kan spille en rolle, ofte i samarbeid med privat næringsliv, i yrkesopplæring, jobbskaping og markeds-tilgang. Eksemplene i denne delen viser det.

Unge kvinnelige entreprenører i Vest-Afrika skaper arbeidsplasser

Unge kvinner som har deltatt på gründerkurs har startet egne bedrifter. Deltakerne i prosjektet har økt sin inntekt betraktelig, og bedriftene de har etablert har skapt arbeidsplasser for andre.

RESULTATER: Kvinner har skapt arbeidsplasser og økt egne inntekter

446 bedrifter har blitt startet opp av kvinner som deltok på entreprenørskapskurset «Be the Change Academy» (BTCA) i regi av Peace Child International (PCI). 80 prosent av kursdeltakere var selvstendig næringsdrivende to år etter kurset, sammenliknet med 48 prosent før kursstart.³⁷ Bedriftene har skapt arbeidsplasser for 1 057 mennesker. Halvparten av de nyetablerte jobbene eksisterte fortsatt ett år etter oppstart.

To år etter kurset tjener 27 prosent av kursdeltakerne mer enn 100 USD pr måned, sammenliknet med én prosent før kursstart. 40 prosent tjener mellom 50 og 100 USD, sammenliknet med elleve prosent før kursstart. I kontrollgruppen tjente tre prosent over 100 USD og 21 prosent mellom 50 og 100 USD.

HVORFOR: Unge kvinner med få muligheter til å konkurrere på arbeidsmarkedet

Det er vanskelig å få tilgang til kapital for å starte en bedrift, og det er få opplæringstilbud for bedriftsetablering for de som ikke kan lese og skrive. Målgruppen i prosjektet er unge kvinner i alderen 16 til 35 år. De fleste arbeider i uformell sektor med usikker og varierende inntekt. 35 prosent av kvinnene som deltok

Marie planla å starte med bensinsalg. Etter å ha deltatt på kurset innså hun behovet for å analysere markedet. Det var mange som solgte bensin og konkurransen var høy. I området hun bor er det mye byggevirksomhet, og hun så at det var stort behov for sand til betong. Hun brukte oppstartslånet til å kjøpe et stykke land med mye sand, og tjener bra på salget av sand. Hun kan nå betale for universitet for sin eldste datter og bygger eget hus. FOTO: PCI

hadde avsluttet videregående skole. 22 prosent hadde ingen formell utdanning.

HVA: Kurs i entreprenørskap

Totalt 5 347 unge kvinner har fått opplæring de siste tre årene. Opplæringen består av et ti ukers kurs som holdes av lokale organisasjoner og frivillige. De lærer økonomistyring, markedsføring tilpasset lokale forhold og planlegging av bedriftsetablering. Lokale nettverk er etablert for å gi tilbakemeldinger på bedriftsplanene og fungerer som mentorer for etablerte bedrifter. Basert på vurderinger fra nettverkene og PCIs ansatte har noen av kvinnene fått oppstartslån. Flere av kvinnene som startet egen bedrift har blitt mentorer for andre.

I Liberia har arbeidet blitt videreutviklet til et pilotprosjekt for å integrere samme undervisningsmetode i yrkesopplæring. Det planlegges å skalere opp arbeidet.

Kursene finansiert av Norad ble holdt i Guinea (Conakry), Liberia (Paynesville) og Sierra Leone (Kenema) med tre lokale partnere: Youth Crime Watch Liberia, A W.I.S.H. Sierra Leone and Jatropa Microfinance Bank i Guinea.

HVOR MYE: Norad finansierte prosjektet fra 2013 til 2015 med 3 329 000 kroner.

KILDER:
> Peace Child International sluttrapport.

³⁷ Basert på et utvalg av 20% av deltakerne ifølge PCI sin sluttrapport.

Hurtigskoler får barn tilbake på skolebenken i Vest-Afrika

Et samarbeid mellom Strømmestiftelsens lokale partnere og myndigheter i Mali, Burkina Faso og Niger får barn som har falt utenfor skolesystemet tilbake på skolen.

RESULTATER: Barna kommer tilbake på skolen og gjennomfører

Speed School, hurtigskole, startet som et initiativ fra Strømmestiftelsen i Mali i samarbeid med lokale utdanningsekspertene. Senere har det utviklet seg til å bli et samarbeid mellom sivilsamfunnsorganisasjoner og myndighetene i Mali, Burkina Faso og Niger. Målet med programmet er å få barn som har falt utenfor skolesystemet tilbake til offentlig skole.

81 prosent av elevene fullførte opplæringen, og av disse gikk 74 prosent videre til 4. klasse i offentlig skole. Resten av elevene startet på et lavere klassetrinn fordi de ikke besto opptaksprøven til 4. klasse. Av de som overføres til offentlig skole, er det 75 prosent som fullfører det første året.³⁸ I perioden 2005 til 2015 har programmet organisert 5 278 hurtigskoler og over 141 500 barn har fått undervisning. Over halvparten av elevene er jenter.

En evaluering av programmet viser at barn som har deltatt i hurtigskole-programmet raskt tar igjen sine medelever i fransk og matematikk og får de samme karakterene. Evalueringen viser også at foreldre som har barn ved hurtigskoler er mer fornøyde med kvaliteten på undervisningen enn de som har barn i vanlige skoler. Undervisningsmetoden er en av årsakene til dette.

HVORFOR: Mangel på utdanning er et fattigdomsproblem

Nær tre millioner barn i skolealder i landene Mali, Burkina Faso og Niger har aldri gått på skolen. Disse

landene er blant verdens fattigste.³⁹ Ifølge evalueringstudien av programmet går halvparten av barna i prosjektområdet i Mali på skolen. Andelen av barn i alderen åtte til tolv år som går på skole, er på rundt elleve prosent. I det samme området har 90 prosent av kvinnene og 80 prosent av mennene ingen skolegang. Nasjonalt gjennomsnitt viser at 77 prosent av barn går på skolen.

Barna som går på hurtigskole har falt ut av skolesystemet eller aldri begynt på skolen. De har behov for en tilpasset opplæring og tett oppfølging.

Mange barn faller utenfor skolesystemet på grunn av fattigdom. Foreldre har ikke råd til skoleutstyr eller skolepenger. I andre tilfeller er de avhengige av at barna tjener penger. Mangel på utdanning reduserer muligheter for å komme inn på arbeidsmarkedet og få en fast inntekt.

HVA: Deltakende undervisning på lokalt språk

Hurtigskolen tilbyr et undervisningsopplegg på ni måneder hvor elevene tar igjen tre års skolegang. Etter dette skal de ha lært nok til å begynne i fjerde klasse. Undervisningen foregår på det lokale språket de første månedene og deretter på fransk som er undervisningsspråk i de offentlige skolene. Elevene ved hurtigskolene får mye tettere oppfølging enn i offentlig skole da det er færre elever i klassen. I tillegg har foreldre jevnlig kontakt med skolen. Den lokale skolekomiteen legger til rette for kontakt mellom lærere og foreldre og følger opp elever.

³⁸ Innovations for Poverty Actions (2015) Effektevaluering av programmet.

³⁹ UNESCO (2011) Out-of-School Children: New Data Reveal Persistent Challenges.

Over 140 000 barn har fått undervisning ved hurtigskoler for å komme tilbake til skolebenken i Vest-Afrika i perioden 2005 til 2015.

FOTO: EGIL MONGSTAD/STRØMMESTIFTELSEN

Opprettelsen av lokale skolekomiteer bidrar til å skape lokalt engasjement for utdanning. Komiteene oppmuntrer barn og deres foreldre til å delta, samarbeider med lærere og har ansvar for å finne lokaler til skolen.

Programmet inkluderer også opplysningsarbeid i lokalsamfunnet der foreldre lærer om barns rett til utdanning og viktigheten av at barna begynner på skolen i rett tid. Mødre får ofte muligheten til å delta i spare- og lånegrupper, der mange også lærer å lese og skrive. I gruppene gis det også informasjon om hvordan forebygge vanlige sykdommer som malaria. Deltakelse i spare- og lånegrupper kan gi mødre en inntekt til å betale for barnas videre skolegang.

Programmet er gjennomført av Strømmestiftelsen i Mali i samarbeid med myndigheter og ti lokale partnere. Den lokale forankringen vurderes som viktig for at programmet er vellykket.

HVOR MYE: I perioden 2013 til 2015 var støtten fra Norad på 7,5 millioner kroner. Hurtigskoleprogrammet finansieres i tillegg av nasjonale myndigheter, Swiss Agency for Development and Cooperation, Erikshjelpen og EU.

KILDER:

- > Strømmestiftelsens rapporter.
- > Innovations for Poverty Actions (2015) Evaluation d'impact du programme, Strategie de scolarisation accélérée, conçue et promu par. – (Effektevaluering av programmet).
- > [UNESCO \(2011\) Out-of-School Children: New Data Reveal Persistent Challenges.](#)

3 millioner

Over 3 millioner barn
i Burkina Faso, Niger og Mali
har aldri gått på skolen.

Flere mødre føder med hjelp av utdannet helsepersonell i konfliktområder i Sudan

Et samarbeid mellom lokale organisasjoner og myndigheter førte til at klinikker ble renoverte og helsepersonell ansatt slik at 75 000 mennesker i et konfliktområde har fått tilgang til helsetjenester. Flere kvinner føder med hjelp fra utdannet helsepersonell, noe som bidrar til bedre helse for mødre og barn.

RESULTATER: Flere trygge fødsler

I samarbeid med to lokale partnere tilbyr Kirkens Nødhjelp helsetjenester til internt fordrevne og lokalbefolkning i Sør-Kordofan. Området er preget av konflikt. Antall fødsler assistert av utdannet helsepersonell økte fra 247 i 2012 til 3 623 i 2015. Fødsler som gjennomføres med assistanse av opplært helsepersonell bidrar til lavere dødelighet blant barn og mødre. Alvorlige komplikasjoner knyttet til fødsler tas hånd om. Mor og barn følges opp før og etter fødsel. Dette bidrar til at risikoen for sykdom og underernæring reduseres.

Arbeidet gjennomføres i et område hvor tilliten til moderne helsetjenester er svekket som følge av dårlig utbygd tilbud og lange reiseveier. Mange foretrekker tradisjonell medisin istedenfor eller i tillegg til moderne medisin. Å få befolkningen til å oppsøke og bruke moderne helsetjenester, spesielt ved fødsler, er derfor viktig for å bidra til bedre helse.

Myndighetene hadde ikke penger til å renovere klinikkene, men lovet å ansette personell dersom organisasjonene gjorde det. Organisasjonene renoverte klinikkene og myndighetene har ansatt 24 personer. Området har fått et tilbud som tidligere ikke fantes.

Helsekomiteer er etablert som en del av programmet. De har fått opplæring og bidratt med informasjon til befolkningen om betydningen av å oppsøke helsehjelp. I tillegg har de påvirket myndighetene til å bidra med midler til oppgradering av det lokale

sykehuset. En av helsekomiteene har opprettet et helsefond for innkjøp av medisiner. Fondet består av bidrag fra lokalbefolkningen, noe som indikerer at det tas mer ansvar lokalt for helsetjenester.

HVORFOR: Overtro og mangel på helsetjenester forhindrer bruk av moderne medisin

Sør-Kordofan ligger i Nuba-fjellene i Sudan. En væpnet konflikt blusset opp i 2011 og mange mennesker har flyktet. Prosjektet gjennomføres i et område som er roligere enn nærliggende områder og som mange har flyktet til.

Nasjonal helsestatistikk fra 2010 i Sudan viser at mødre-dødeligheten ligger på 216 per 100 000 fødsler. Dødelighet blant barn under fem år ligger på 83 per 1 000 levendefødte. Mange kvalifiserte helsearbeidere har flyktet fra Sør-Kordofan på grunn av konflikten og mye av infrastrukturen for helsetjenester i staten er ødelagt.⁴⁰ Derfor er det grunn til å tro at dødeligheten blant mødre og barn er høyere enn de nasjonale tallene.

Før de lokale helseklinikkene ble renoverte måtte lokalbefolkningen reise 100 kilometer til nærmeste klinikk. Medisinleveranser fra myndighetene varer vanligvis i tre av årets tolv måneder og befolkningen må skaffe medisiner selv.

Mangel på informasjon kombinert med overtro om hvorfor mennesker blir syke og dør bidrar til at mange

⁴⁰ WHO (2012).

Vannpumpe ved Aldubaiba helseklinikk Sudan. FOTO: KIRKENS NØDHJELP

ikke tror at moderne helsetjenester kan hjelpe og lar være å oppsøke dem. Dette innebærer at kvinner føder hjemme uten tilsyn fra utdannede jordmødre og fødselshjelpere. Tradisjonelle metoder foretrekkes. Det er lite medisinsk oppfølging av de gravide og nyfødte.

HVA: Informasjon og tilgang til moderne helsetjenester

Programmet bidrar med grunnleggende informasjon og opplæring om forebyggende helse. Opplæring inkluderer hvordan forebygge vanlige sykdommer som malaria, diare og vannbårne sykdommer samt sikre rett ernæring til små barn. Informasjon blir gitt gjennom kurs ved helseklinikker, bruk av helsekomiteer i tillegg til hjemmebesøk og helsekampanjer. Helseklinikker har blitt renoverte og tilbyr helsetjenester. Ansatte og frivillige ved helseklinikkene har fått opplæring. Dette inkluderer 18 jordmødre, seks leger og fire sykepleiere. Fire helsekomiteer med rundt ti medlemmer hver er opprettet. Disse består av respekterte medlemmer i lokalsamfunnet. Området er vanskelig å nå ut til blant annet fordi reisetillatelse fra myndighetene kreves dersom man bor utenfor området. Arbeidet gjennomføres av to lokale organisasjoner.

HVOR MYE: Kirkens Nødhjelp mottok 3 285 340 kroner til prosjektet i perioden 2013-2015.

KILDER:

- > WHO (2012), Sudan - Preparing communities responding to health emergencies. Working towards recovery.
- > REACH (2013), [Qualitative Study on Attitudes Towards Health and Medicine, Unity state.](#)
- > Kirkens Nødhjelp prosjektinformasjon til Norad 2016.

Helsetjenester og forebygging av sykdommer i konfliktområder i Colombia

Lokale helsekomiteer har bidratt til økt kunnskap om forebygging av sykdommer, noe som er viktig for å redusere forekomsten og spredningen av vanlige sykdommer.

RESULTAT: Helsetjenester og økt bevissthet om forebygging av sykdommer

Et viktig resultat av helsearbeidet til Colombia Røde Kors (CRC) er etableringen av lokale helsekomiteer som gir førstehjelp og informasjon om forebygging av sykdommer. Arbeidet gjennomføres i konflikt-rammede områder ved stillehavskysten i Colombia.

Som resultat av arbeidet økte andelen som kunne identifisere minst tre malaria-symptomer fra 32 til 62 prosent, ved sammenlikning av baselinedata i 2013 og midtveisundersøkelse i 2015. Andelen som kunne minst to måter å forebygge malaria på økte fra 28 til 55 prosent. Andelen som kunne fortelle om de tre viktige situasjoner der håndvask i det daglige var viktig for å unngå sykdommer økte med 20 prosent. Slik kunnskap er vesentlig for å redusere utviklingen av sykdommer og dødelighet.

3000 mennesker fikk tilgang til rent vann gjennom vannrensing, oppbevaring og trygg bruk av vann. Gode rutiner for hygiene og tilgang til rent vann bidrar til reduksjon i spredning av vannbårne sykdommer.

HVORFOR: I områder preget av konflikten er det lite eller ingen tilgang til helsetjenester

Stillehavskysten er overrepresentert i statistikken for sykdom og død relatert til vannbårne sykdommer. Områdene ligger også dårlig an på viktige utviklingsindikatorer. Den afrocolombianske befolkningen i området er fattig, og sterkt preget av de siste tiårs væpnede konflikt. Det finnes ikke helsetilbud fra myndighetene og tilgangen til helsetjenester er svært begrenset.

Det kan være direkte farlig å være helsepersonell fordi de blir utsatt for trusler i utøvelsen av yrket. Dermed søker helsepersonell seg vekk fra området og det er vanskelig å rekruttere nye. Områdene er i tillegg preget av gjentatte små- og mellomstore naturkatastrofer.

Røde Kors har tillit og får dermed tilgang i alle områder av landet, også der andre ikke har tilgang. Dette inkluderer både områder som er under myndighetenes og væpnede gruppers kontroll. Frivillige og ansatte i Colombia Røde Kors er selv deltakere i lokalsamfunnene de arbeider i. Dette er mennesker som nyter tillit blant naboer og innbyggere. De vet hvor skoen trykker og hva folk er opptatt av.

HVA: Opplæring av lokale frivillige

Bærebjelkene i programmene til Røde Kors er å hjelpe folk til å organisere seg og øke kunnskapen om helserisiko. Videre styrkes lokalsamfunns evne til å fremme sine helserettigheter og påkalle lokale myndigheters ansvar for å tilby helsetjenester. CRC samarbeider med lokale ledere som støtter lokallagene og legger til rette for at de kan utføre arbeidet. CRC har skolert sine frivillige i prinsippene om å yte upartisk humanitær hjelp og har over mange år vist dette gjennom handling ved ikke å forskjellsbehandle noen parter i konflikten.

Luz Maria Caicedo (til venstre) er frivillig i Røde Kors' helsekomité i den fattige bydelen Buenas Aires i Tumaco ved Stillehavskysten av Colombia. Hun gir råd om nyfødthelse og hygiene til Cindy Rosales med sønnen Emanuel på armen. - Før hadde jeg ikke tilgang på rent vann, men nå får jeg vann via vannledninger som Røde Kors har fått lagt inn, sier Rosales. Hun mistet sin første baby for åtte år siden, av dehydrering etter diare. Hun føler seg mye tryggere på at det skal gå bra med Emanuel. Nå har jeg lært om hygiene og hvordan babyen kan rehydreres. I tillegg har jeg tilgang på rent vann. FOTO: MARTE LID/NORAD

Frivillige får opplæring i hvordan gi førstehjelp, rens vann, rehydrering, hygiene, mødre/barn-helse og enkle måter å oppdage og hindre spredning av sykdommer. I 2015 hadde lokallagene 190 opplærte medlemmer. Arbeidet gjennomføres i byene Buenaventura og Tumaco.

CRC ble i 2015 tildelt utmerkelsen UNAIDS Red Ribbon for arbeidet med seksuell- og reproduktiv helse overfor unge mennesker i sårbare samfunn.

HVOR MYE: Norges Røde Kors har mottatt 6 millioner kroner fra Norad i perioden 2013 – 2015.

KILDER:

> Røde Kors baseline og midtveis undersøkelse.
> [UN OCHA \(2014\) Humanitarian Needs Overview 2015.](#)

Yrkesopplæring skaper nye muligheter for ungdom i Myanmar

Gjennom sitt yrkesopplæringsprogram bidrar Flyktningshjelpen til at ungdom mellom 15 og 25 år får yrkesopplæring og kunnskap om å starte opp små bedrifter.

RESULTATER: Økte inntekter blant ungdom og deres familier

Et tre måneders program i regi av Flyktningshjelpen gir ungdom opplæring i yrkesfag og hvordan de kan drive sin egen virksomhet. Oppfølgingsstudier av studentene viser at alle som ble uteksaminerte hadde inntektsbringende arbeid seks måneder etter endt opplæring. 97 prosent av dem oppga at de hadde startet egen bedrift. Månedlig gjennomsnittsinntekt seks måneder etter uteksaminering var på 4 312 norske kroner for en skredder og 5 808 kroner for en motorsykkelmekaniker. Dette innebærer en betydelig økning i familieøkonomien hos 291 familier. Før prosjektet startet hadde ingen av disse ungdommene inntekt.

De som følger opp ungdommene rapporterer at de bruker den ekstra inntekten på mat, helse og utdanning. Gjennom sine nyetablerte bedrifter bidrar ungdommen ikke bare til økte inntekter for seg selv og familien, men de bidrar også med tjenester og produkter det er behov for i sine lokalsamfunn.

HVORFOR: Ungdom har få jobbmuligheter etter langvarig konflikt

Etter en 60 års borgerkrig og militærdiktatur har grunnleggende tjenester og den sosiale og økonomiske infrastrukturen i mange deler av Myanmar kollapset. Staten Kayin ligger i den sørøstlige regionen mot grensen til Thailand og er fortsatt svært preget av konflikten. I området bor det mange internt fordrevne og flyktninger som har kommet tilbake fra Thailand etter åpningen av landet. Store deler av befolkningen livnærer seg innen jordbruk. Muligheter for inntektsbringende arbeid utenom jordbrukssektoren er svekket etter årene med

konflikt. Produksjon av markedsførte produkter og tjenester har ikke vært mulig på grunn av den sikkerhetsmessige, økonomiske og politiske situasjonen.

Data fra folketellingen i landet fra 2015 viser at arbeidsledigheten blant ungdom i alderen 15-19 år er på over 18 prosent. Kun 38 prosent av ungdom i Myanmar startet på ungdomsskolen ifølge tall fra 2010 og kun en tredjedel av disse gjennomførte studier i yrkesfag.⁴¹ Dette indikerer at mange ungdommer står uten utdanning utover grunnskole.

Yrkesutdanning er lite utviklet og myndighetene har ikke hatt kapasitet til å møte behovet for yrkesopplæring. Det er stort behov for kvalifisert arbeidskraft for utvikling av landet. Juridiske og institusjonelle rammeverk for yrkesopplæring eksisterer ikke, men er under oppbygging. Ansvaret for utdanning er spredt mellom ulike departementer og det er behov for økt koordinering.⁴² Mye av tilbudet innen yrkesopplæring gis av organisasjoner.

Hva: Opplæring av ungdom

Programmet drives og støttes av Flyktningshjelpen, og ungdommene som deltar bor sammen på senteret i de tre månedene opplæringen varer. Kun fire ungdommer fra hver landsby får delta i programmet, for å sikre at det lokale markedet ikke oversvømmes av små bedrifter og ungdom med de samme ferdighetene. Ungdom mellom 15 og 25 år, som ikke har fullført normal skolegang, samt enslige foreldre, funksjonshemmede og ungdom som er

41 OECD (2013). Multidimensional review of Myanmar, initial assessment.

42 Ibid.

I Hpa-an, Kayin State i Myanmar tilbyr Flyktninghjelpen yrkesopplæring for ungdom i alderen 18 - 25 år. Tre ganger i året blir hundre studenter tatt inn i opplæringen, femti på søm og femti på mekanikerlinjen. Ved avlagt og bestått eksamen får sømstudentene sin egen symaskin og 30 000 kyat i startkapital. Studentene fra mekanikerlinja får verktøykasse i tillegg til startkapital. FOTO: KEN OPPRANN

Etter uteksaminering tjener en skredder
4 312 kroner og en mekaniker 5 808 kroner, per måned.
Før prosjektet tjente disse ungdommene ingenting.

familieoverhode blir prioritert som deltakere. Totalt 242 ungdommer fikk i 2015 yrkesopplæring, hvorav 122 menn og 120 kvinner. Programmet startet i 2012 og gjennom hele perioden har 1 181 ungdommer fått yrkesopplæring.

Etter fullført eksamen får deltakerne utstyr og et oppstartsstipend. De reiser hjem til sin egen landsby hvor de fortsetter å få støtte fra mentorer. Alle mentorene og lærerne i programmet får opplæring. Et tyvedagers kurs gir innføring i hvordan formidle og vurdere kunnskap.

Den tette oppfølgingen bidrar til å sikre at ungdommene får den støtten de trenger seks måneder etter endt opplæring. Oppfølgingen gjør det også mulig å dokumentere utviklingen blant dem. Flyktninghjelpen har deltatt i møter om nasjonal

utvikling av yrkesfag og koordineringsmøter med andre organisasjoner som tilbyr yrkesfag i Myanmar. Planen er å utvide yrkesopplæringstilbudet i Kayin og få dette godkjent av myndighetene når en sertifiseringsordning er på plass.

HVOR MYE: Norad har støttet Flyktninghjelpens prosjekt i Myanmar med total 2,9 millioner kroner i 2014 og 2015.

KILDER:

- > The 2014, Myanmar Population and housing census, Kayin State.
- > OECD (2013), Multi-dimensional review of Myanmar, initial assessment.
- > Flyktninghjelpen prosjektinformasjon.

Lokalsamfunn går sammen for å gi flere barn skoletilbud i Somalia

I områder hvor den offentlige skolen ikke har fungert, samarbeider nå lokalsamfunn og foreldre med myndighetene slik at flere barn, også funksjonshemmede, starter på skolen.

RESULTATER: Flere barn går på skole

ADRA (Adventistkirkens globale utviklings- og nødhjelpsorganisasjon) arbeid blant særlig sårbare grupper i sørlige og sentrale områder i Somalia har bidratt til at flere barn begynner på skolen. Som følge av ADRA's arbeid har 7 443 barn begynt på skolen i 2015 sammenlignet med 5 644 i 2014. I hele regionen har andelen barn som begynner på skolen økt fra 22 prosent i 2014 til 38,6 prosent i 2015.⁴³ I tillegg til generell økning i barn som går på skole har 61 barn med nedsatt funksjonsevne (39 gutter og 22 jenter) begynt på skole for første gang.

Bevissthet om verdien av utdanning for jenter og marginaliserte grupper har økt gjennom arbeidet til blant annet lokale skolekomiteer. Foreldre ønsker i større grad å sende barna sine på skolen. Nøkkelpersoner i lokalsamfunnene hevder at komiteenes påvirkningsarbeid har hatt avgjørende betydning for at flere barn nå går på skolen.

Ansatte i utdanningsdepartementet har blitt bedre til å planlegge og gjennomføre oppfølgingsbesøk på skoler. Kvalitetsstandarder har blitt innført. Det er nå mer åpenhet om økonomi fra myndighetenes side, og de ansattes evne til å sette opp og lede arbeidsgrupper er forbedret.

HVORFOR: Manglende skoletilbud og oppslutning om utdanning

1,8 millioner barn i skolealder i de sørlige og sentrale regionene i Somalia begynner aldri på skolen.⁴⁴ 29 prosent av de som begynner på

skolen fullfører ikke. Jenter utgjør 36 prosent av elevene i grunnskolen. Mangel på fasiliteter, penger og motivasjon samt kulturelle stereotyper blant foreldre, bidrar til at de ikke sender døtrene på skole.

20 år med borgerkrig har ødelagt mer enn 75 prosent av de offentlige skolene i områdene. Under borgerkrigen ble utdanning nedprioritert av familier fordi de brukte sine begrensede ressurser på å overleve fra dag til dag.

Myndighetene mangler penger til å betale lærerlønninger og ressurser til oppfølging av lærere. Det er i tillegg store utfordringer med kontroll og koordinering av kvalitet på pensum, lærerutdanning og skolebygg.

HVA: Involvering av foreldre, lokalsamfunn og myndigheter

ADRA Somalia jobber med fattige og internt fordrevne i 20 lokalsamfunn hvor sentrale myndigheter nylig har fått kontroll.⁴⁵ Her er myndighetene ivrige etter å bygge ut utdanning og helsetilbud da de ser dette som sentralt for å stabilisere området. Programmet gjennomføres i samarbeid med lokalsamfunn, tre regionale skoleadministrasjoner⁴⁶ og sentrale myndigheter i Mogadishu. Lokalsamfunnene forplikter seg til å bevare fred lokalt og legge til rette for aktiviteter. Blant annet har de bidratt med arbeidskraft og bygningsmaterialer samt lønn til lærere.

43 National Development Plan Somalia, 2016.

44 Joint Review of the Education Sector, 2015.

45 I de nyetablerte føderalstatene Galmudug, Jubbaland og South-West Banadir, i regionene Lower Juba, Lower Shabelle, Middle Shabelle, Bay, Gedo, Hiran, Mudug og Galgaduud.

46 Jubbaland, Galmudug og South-West State.

Noen av skolebarna ved skolene i Somaliland hvor ADRA arbeider. FOTO: FRANK SPANGLER/ADRA NORGE-ADRA SOMALIA

Programmet har bygget 31 nye klasserom, lærerkontor, vannreservoarer og separate jente- og guttetoaletter.

146 lærere, hvorav 22 kvinner, har fått pedagogisk opplæring for å bedre kvaliteten på undervisningen. Kurs i læringsmetoder ga ikke tilstrekkelige resultater i undervisningssituasjonen. Det ble derfor startet en ordning der mentorer observerer lærerne i arbeid og gir tilbakemelding. Pensum for lærerutdanning og mentorveiledning for lærere ble utviklet i samarbeid med to lokale universiteter.⁴⁷ Lærerne jobber på 20 grunnskoler, seks hurtigskoler og ti sentre for uformell utdanning.

Utdanningstilbudet er tilpasset ulike målgrupper:

- > alderstilpasset komprimert undervisning for barn under 14 år som ikke har startet på skolen
- > hurtigskole for barn som har falt ut av skolen eller ikke har startet på skolen i vanlig skolealder til for å komme tilbake til vanlig skolegang
- > lese- og skriveopplæring for forberedelse til yrkesopplæring for barn over 14 år og voksne
- > yrkesopplæring av ungdom og voksne tilpasset lokale markedsbehov

20 lokale skolekomiteer er etablert og har fått opplæring. De har bidratt til at lokalsamfunnet diskuterer temaer som konflikt, funksjonshemmedes rettigheter og likestilling mellom gutter og jenter. Komiteene har det overordnede ansvaret for skolen og har fulgt opp skoleregistrering, oppmøte blant elever og lærere, utbetaling av lønn til lærere og vurdering av kvaliteten på skolebygninger. De har organisert 40 landsbydialoger mellom myndigheter og lokalsamfunn for å utvide skoletilbudet og skaffe finansiering.

Ansatte i utdanningsdepartementet har fått opplæring. Programmet har bidratt med teknisk personell som har arbeidet hos myndighetene og bidratt til etablering av standarder for bygningskvalitet på klasserom, standardisering av pensum og sertifiseringer i uformelle utdanningstilbud.

HVOR MYE: Norad har støttet ADRA's arbeid med utdanning i Somalia siden 2014 med totalt 14,3 millioner kroner i 2014 og 2015.

KILDER:

- > National Development Plan Somalia, 2016.
- > Joint Review of the Education Sector (JRES), 2015.
- > ADRA årsrapport 2015, Adra audit report 2015.

47 Gallkayo University og Somali National University.

Lokale myndigheter tar mer ansvar for funksjonshemmedes rettigheter i Palestina

Interesseorganisasjoner for funksjonshemmede har påvirket lokale myndigheter til å ta ansvaret for funksjonshemmedes behov og sosial integrering i Palestina.

RESULTATER: Funksjonshemmedes rettigheter ivaretas i større grad av lokale myndigheter

Norges Handikapforbund, i samarbeid med lokale partnere, har bidratt til at lokale palestinske myndigheter tar ansvar for inkludering av personer med nedsatt funksjonsevne og at deres behov blir ivaretatt. 240 lokalsamfunn administrerer nå egne tjenesteleveranser for funksjonshemmede. Arbeidet organiseres gjennom lokale rehabiliteringsprosjekter som støtter inkludering av funksjonshemmede i helse, utdanning, yrkesopplæring og andre tjenester. Lokale myndigheter dekker kostnadene mens interesseorganisasjonene tilbyr faglig hjelp og veiledning. Ved utgangen av 2015 hadde lokale myndigheter tatt på seg det økonomiske ansvaret for 98 ansatte som jobber med sosial integrering og tilgang til tjenester for funksjonshemmede.

Nærmere 4 400 funksjonshemmede barn (55 prosent gutter og 45 prosent jenter) har blitt inkludert i førskoler og grunnskoler på Vestbredden og i Gaza som en følge av programmet. 972 personer med nedsatt funksjonsevne ble selvstendig næringsdrivende, 601 fikk fast jobb og 1 688 fikk midlertidig jobb.

En nasjonal strategi for inkluderende utdanning ble ferdigstilt i 2015. Interesseorganisasjonene bidro med innspill til denne for bedre ivaretagelse av funksjonshemmedes rettigheter. Strategien vil være et viktig verktøy for å samordne innsats for inkludering av funksjonshemmede fra ulike aktører.

HVORFOR: Dårlig kapasitet hos myndigheter til å tilby tjenester for funksjonshemmede

Syv prosent av befolkningen i Palestina har nedsatt funksjonsevne. Under halvparten av dem kan lese og

skrive og under ti prosent er i arbeid.⁴⁸ Ifølge organisasjoner som arbeider med funksjonshemmede, har 73 prosent av unge funksjonshemmede opplevd diskriminering. Dette skjer ofte ved henvendelse til skole og helsetjenester.⁴⁹

Den pågående konflikten skaper flere funksjonshemmede samtidig som sosial infrastruktur og grunnleggende tjenester ødelegges. Mange av tjenestene til funksjonshemmede i Palestina leveres av sivilsamfunnsorganisasjoner uten overordnet koordinering. Lokale myndigheter bør på sikt ta over ansvaret for ivaretagelsen av rettigheter og tjenestelevering.

HVA: Kapasitetsbygging og bevisstgjøring av lokale myndigheter

Programmet har siden 2008 arbeidet med å styrke lokale myndigheters kompetanse til å ivareta rettighetene til funksjonshemmede. Arbeidet er gjennomført av 16 lokale organisasjoner på Vestbredden og i Gaza.

Ved utgangen av 2015 var 111 aktive selvhjelpsgrupper etablert. Dette var en økning fra 89 i 2014 og illustrerer en økt mobilisering av funksjonshemmede i lokalsamfunnene. 57 prosent av medlemmene i gruppene er kvinner. Selvhjelpsgrupper har jobbet som ombudsmenn for å påse at lokale myndigheter inkluderer funksjonshemmedes rettigheter i sitt arbeid. Videre har programmet jobbet for økt inkludering og mindre diskriminering av funksjonshemmede. Informasjon om hvorfor

⁴⁸ Palestinas sentrale statistikkbyrå/departementet for sosiale forhold, 2011.

⁴⁹ East Jerusalem YMCA.

Aktivitetssenteret i den palestinske flyktningeleiren al-Fari'ah brukes med jevne mellomrom av barn og foreldre. De kommer sammen for å utveksle erfaringer og for å leke. Mohamad Abu Hantash og aktivitetsleder Mays Soboh leker under aktivitetdagen. FOTO: KEN OPPRANN

Støtten fra Norges Handikapforbund og Diakonia har vært svært viktig. Den har endret livet til mange funksjonshemmede mennesker på Vestbredden og Gaza. Arbeidet har også hatt effekt på samfunnet forøvrig.

DR. LAILA GHANNAM

Ordfører i Ramallah og al-Bireh

funksjonshemmede barn ikke går eller slutter på skolen har blitt samlet inn. Deretter oppsøker selvhjelpsgrupper foreldre for å motivere dem til å sende barna på skolen eller bidra til å løse hindringer for at de ikke går på skolen, som for eksempel transport.

Programmet har brukt ulike metoder for å spre informasjon, som teater, kunst, fotografi, dans, media og film. Journalister har fått opplæring i hvordan de skal omtale personer med nedsatt funksjonsevne for å redusere diskriminerende omtale i media.

HVOR MYE: Programmet fikk 5 millioner kroner i støtte fra Norad i 2015 gjennom Norges Handikapforbund, som er en medlemsorganisasjon i Atlas-alliansen. I tillegg fikk programmet støtte fra Sida gjennom svenske Diakonia.

KILDER:

- > Resultatrapport fra Atlas-alliansen 2010-2015.
- > Sluttevaluering: Final Report Evaluation of the Diakonia/NAD supported rehabilitation programme in Palestine-NIDS Development Services-Ms. Annika Nilsson and Dr. Malek Qutteuneh- 10 March 2014.
- > World Bank (2015) West Bank and Gaza. Disability in the Palestinian Territories, Assessing Situation and Services for People with Disabilities (PWD).
- > Palestinas sentrale statistikkbyrå/departementet for sosiale forhold (2011).

Nye arbeidsplasser og strøm i Malawi

Et utvekslingsprosjekt mellom Malawi og Norge har resultert i entreprenørbedriften Kumudzi Kuwale, som selger løsninger for solenergi til lokalbefolkningen.

RESULTATER: 17 arbeidsplasser og elektrisitet til over 10 000 personer

I 2013 stiftet Nkhotakota Youth Organization (NYO) solenergibedriften Kumudzi Kuwale.⁵⁰ Bedriften ble etablert som et resultat av et utvekslingsprosjektet mellom NYO og Flora videregående skole i Sogn og Fjordane.

Bedriften har nå 17 ansatte. De fleste ansatte ved Kumudzi Kuwale har fått sin yrkesopplæring ved NYO. Ved å tilby arbeidserfaring i datterselskapet bidrar NYO til at studenter får både yrkesopplæring og relevant erfaring for å komme inn i arbeidsmarkedet. Halvparten av de ansatte er kvinner hvorav mange er teknikere som installerer solcellepanel. De kvinnelige teknikerne er rollemodeller for andre kvinner som ønsker å gå inn i utradisjonelle yrker.

Kumudzi Kuwale har allerede forsynt over 10 000 mennesker og elleve skoler i seks landsbyer med strøm fra solenergi. Tilgang til ren og rimelig energi gir resultater sosialt, miljømessig og økonomisk. Lys gir barn og ungdom bedre mulighet til å gå på skole og gjøre lekser på kveldstid. Tilgang til energi og lys har også gjort det mulig å tilby helsetjenester på kveldstid. Økonomisk skaper solceller muligheter for at bedrifter kan operere uavhengig av strømmettet som er ustabil. Elektrisk lys forlenger åpningstider for butikker. Økt tilgang til radio, tv og mobiltelefoni øker tilgangen på informasjon.

I september 2014 fikk entreprenørbedriften prisen "SEED Africa Award" fra UNEP/UNDP for beste oppstarts-bedrift med sosialt fokus. Prisen er en anerkjennelse til bærekraftige etableringer i Afrika.

⁵⁰ Navnet betyr "lys i landsbyen" på det lokale språket chichewa.

HVORFOR: Mangel på strøm reduserer muligheter for studier, bedrifter og helsetjenester

Mangel på elektrisitet bidrar til store utfordringer innen helse og utdanning i Malawi. Kun ti prosent av befolkningen har elektrisitet hjemme. I Nkhota-kota District med over 350 000 innbyggere har kun tre prosent av husstandene tilgang til elektrisitet. Mangel på tilgang til elektrisitet er en utfordring for å få gjort aktiviteter etter at solen går ned klokken syv om kvelden. Skolebarn får ikke gjort lekser, helsepersonell kan ikke utføre operasjoner eller enkle inngrep og husarbeid er krevende i mørket. Mangel på gatelys og opplyste offentlige områder truet sikkerheten for barn og kvinner på kveldstid.

Jobbmuligheter og økonomisk utvikling basert på lønnsomme lokale bedrifter er nøkkelfaktorer i bærekraftig utvikling. Globalt er det store behov for å skape arbeidsplasser, spesielt blant ungdom. Ifølge ILO er over halvparten av Malawis ungdom arbeidsledige eller sysselsatte i lavtlønna jobber. Det er et stort behov for relevant yrkesopplæring. I tillegg til å forbedre den yrkesfaglige opplæringen av ungdom lokalt, hadde utvekslingsprogrammet fra starten et mål om å skape jobbmuligheter for de samme ungdommene.

HVA: Yrkesopplæring og opplæring av lokale entreprenører

Samarbeidet mellom NYO og Flora videregående skole startet i 2005 og har i stor grad vært elevstyrt. Utvekslingen med støtte fra Fredskorpset startet i 2012 og inkluderer utveksling av lærere innen yrkesfag, eksperter på fornybar energi og entreprenørskap. Fire personer deltar i utvekslingsprogrammet hvert år.

I fiskelandsbyen Kapeta, ved bredden av Malawisjøen bor 17 år gamle Atifa Livona. Lampen som lades opp på dagtid er i flittig bruk hjemme hos Atifa. Hun forteller at det har blitt lettere å lage mat, lettere å finne veien i mørket og ikke minst har det blitt lettere å lese lekser etter mørkets frembrudd. FOTO: KEN OPPRANN

NYO er basert i Nkhotakota Boma. Siden 2010 har de tilbudt yrkesopplæring til ungdom innen elektrisk installasjon, snekkerarbeid, sveising, skreddersøm og data. Kursene kvalifiserer deltakerne til å bestå nasjonale prøver og få nasjonalt, godkjente sertifikater. Mellom 90 og 100 elever får undervisning hvert år. De har også et kultursenter og et opplæringsprogram innen menneskerettigheter.

Kumudzi Kuwale selger utstyr for solenergi og installerer disse på skoler, for privatpersoner og utendørs i landsbyer. De har en butikk hvor de selger lamper, paneler og batterier, samt alt relevant utstyr for solenergiinstallasjoner. I tillegg selger de lokalproduserte leirovner, som alternativ til matlagning over åpen ild for å redusere luftforurensing inne og forbruk av kull. Kumudzi Kuwale jobber primært i Nkhotakota District, men har også oppdrag i nabolandsbyene og landet forøvrig.

Fortjenesten i selskapet blir reinvestert i driften for å bidra til økonomisk bærekraft. Likestillingsfokuset hos Kumudzi Kuwale er sterkt, noe som også er synlig i deres permisjonsordninger for foreldre. De har introdusert pappapermisjon og har lengre mammapermisjon enn det som er lovpålagt i Malawi.

HVOR MYE: Fredskorpset har støttet prosjektet siden oppstart i 2012 med nesten 9,2 millioner kroner. Den norske ambassaden i Malawi bidro med én million kroner til utstyr i oppstartsfasen.

KILDER:

- > [Kumudzi Kuwale hjemmeside.](#)
- > [Årsrapport Fredskorpset 2015.](#)
- > [NYO hjemmesider.](#)
- > WHO, Country profiles of environmental burden of disease by WHO regions.
- > [Fredskorpset \(2015\). Film om prosjektet.](#)
- > ILO (2013), Malawi Labour Force Survey.

Intervju med Civicus leder Danny Sriskandarajah

Handlingsrommet blir mindre

CIVICUS jobber for økt samfunnsengasjement og bedre arbeidsvilkår for sivilsamfunnsorganisasjoner over hele verden. De rapporterer at handlingsrommet reduseres i over 100 land. Aktivister fengsles eller forsvinner. Organisasjoner tør ikke si fra når menneskerettigheter brytes. Internasjonale selskaper slipper unna med miljøkriminalitet.

Sivilsamfunn er avgjørende for politisk og sosial utvikling. Vi har vært opptatte av å se på organisasjoner i utviklingsland som tjenesteleverandører, og for lite av hvordan vi skal bygge levende aktivistiske sivilsamfunn, sier Danny Sriskandarajah. Han er kjent for å være kritisk til at mye av ressursene som brukes på sivilt samfunn forblir i giverlandene. – Store internasjonale organisasjoner kan ikke ta tilbake det nasjonale handlingsrommet. Det kan bare organisasjoner i hvert enkelt land.

Hvordan kan Norge og Norad bidra?

Jeg ønsker meg støtteordninger der givere går sammen, beslutningstakerne er nærmere bakken og mer går til politiske organisasjoner. Det er viktig at givere som støtter sivilsamfunn økonomisk, også gjør det politisk. I mange land, der myndighetene mottar store bistandsbeløp, begår de samme myndighetene overgrep mot aktivister og organisasjoner. Norge må gi politisk støtte til organisasjoner som er under press fra myndighetene i samarbeidslandene.

Tjenesteleverandører og vaktbikkjer

Mange stater har mindre penger til å yte tjenester enn tidligere, eller de har privatisert tjenester som helse eller utdanning. Noen organisasjoner leverer tjenester for hele delstater og har milliardbudsjetter, investeringsstrategier og merkevarebygging.

Samtidig finnes det selskaper som yter tjenester uten å sette profitt først. Når det gjelder sivilsamfunn som tjenesteleverandør, tror jeg det klassiske skillet mellom sivilsamfunn, næringsliv og staten vil endres. Om 20 år er det klare skillet mellom næringsliv og sivilsamfunn borte.

Hvem skal da holde selskaper og stater ansvarlig?

De fleste organisasjoner driver ikke med tjenestelevering. De jobber med menneskerettigheter, eller mot negative effekter av internasjonale investeringer. Det er viktig å styrke legitimiteten til disse organisasjonene. Vi må skape koblinger mellom det uformelle, spontane sivilsamfunnet og de mer tradisjonelle organisasjonene.

Når handlingsrommet til lokale organisasjoner krymper og utenlandske organisasjoner kastes ut, hva bør rollen til norske organisasjoner være?

Vi må definere felles mål. For å nå dem trenger vi sterke og levende sivilsamfunn, både i utviklingsland og i rike land. Norske organisasjoner må mobilisere den norske befolkningen til å ta tak i globale spørsmål som angår oss alle. Gjerne i samarbeid med utenlandske organisasjoner. Men flere av beslutningene må tas i utviklingslandene, ikke i Norge.

Det er veldig viktig med profesjonelle organisasjoner med ansatte som har tung fagkunnskap. Samtidig må vi ha en grundig debatt om hvordan disse organisasjonene jobber for å engasjere vanlige mennesker, og skape møtesteder for folk som vil engasjere seg. Frivillighet er utgangspunktet og kanskje essensen i alt sivilsamfunn. Det er der legitimiteten ligger.

Påvirkning av beslutningstakere

Å jobbe med demokratisering og realisering av menneskerettigheter innebærer påvirkningsarbeid for endringer av atferd, maktstrukturer, styresett og økonomi. Effekt av påvirkningsarbeid tar ofte lang tid å oppnå og flere av eksemplene presentert her, er resultater av mange års arbeid. Resultater oppnås gjerne gjennom prosesser med mange aktører involvert og bruk av ulike arbeidsmetoder.

Eksempler presentert i denne delen viser at sivil samfunn kan påvirke utforming av politikk og håndheving av lovverk. Sivilsamfunnsorganisasjoner som krever bedre styresett, rettigheter respektert, åpenhet og rettferdig fordeling av ressurser, har fått gjennomslag og blitt lyttet til. Myndigheter er blitt mer åpne om offentlig pengebruk. Sivil samfunn har påvirket retningslinjer for et mer ansvarlig privat næringsliv. Eksempler fra den norske satsningen på klima og skog blant sivilsamfunnsaktører viser at bedrifter kan påvirkes til å innføre standarder for miljø- og klimahensyn. Sivilsamfunnsaktørers gransknings- og påvirkningsarbeid har blant annet ført til at ulovlig handel med tømmer har blitt avdekket og etterforsket.

300 organisasjoner sto sammen for å endre grunnloven i Zambia

Sivilsamfunnets lange kamp for grunnlovsendringer i Zambia har ført til viktige endringer som større åpenhet i reformprosessen og inkludering av flere demokratiske prinsipper i grunnloven.

RESULTATER: Grunnlovsendringer ble vedtatt av parlamentet

Koalisjonen Grand Coalition on the Campaign for a People-Driven Constitution fikk et stort antall organisasjoner i Zambia til å jobbe sammen for økt åpenhet i reformen av grunnloven. Arbeidet førte til bred deltakelse fra sivilsamfunnet i en prosess som i utgangspunktet var lukket. Da den nye grunnloven ble vedtatt i parlamentet i desember 2015, inneholdt den flere endringer som koalisjonen hadde kjempet for. Talspersoner for koalisjonen hevder at endringene vil bidra til å styrke demokratiutviklingen i Zambia i årene framover.

Eksempler på endringer som sivilsamfunnet kjempet for, er at presidenten må velges av flertallet av velgerne, eventuelt i en andre valgongang hvis ingen får over 50 prosent i den første. Alle presidentkandidater må ha en visepresidentkandidat for å kunne stille til valg. Denne skal tre inn dersom presidenten ikke kan styre landet. Tidligere var det presidenten som utnevnte visepresidenten. Etter det siste valget i september 2016 ble visepresidenten innsatt sammen med presidenten.

En grunnlovsdomstol ble opprettet for å sikre at lover og vedtak harmonerer med grunnloven. Grunnlovsdomstolen skal regulere domstolenes virksomhet og styrke borgeres rettssikkerhet. Det ble også lovfestet at anklager om uregelmessigheter ved gjennomføring av valget må behandles av grunnlovsdomstolen i løpet av 14 dager. Valget som ble gjennomført høsten 2016 ble den første testen på endringene. Opposisjonen klaget inn valgresultatet. Klagen ble behandlet i løpet av 14 dager og dette bidro til

stabilitet etter valget. Tidligere har misnøye med valgresultatet ført til månedslange protester og lammelse av myndigheter, og presidenten har blitt utnevnt uten at slike saker har vært ferdigbehandlet.

Med de nye grunnlovsendringene skal lokale ordførere velges av folket. Det er første gang folket får stemme over hvem som skal lede lokale myndigheter.

Parlamentet har fått sin første kvinnelige ordstyrer etter innføringen av to ordstyrere, en av hvert kjønn.

Det var en million flere som stemte ved valget i 2016 enn ved siste ordinære valg i 2011. Antallet registrerte velgere økte med 1,5 millioner.⁵¹ Det er grunn til å tro at engasjementet rundt grunnlovsendringer og innføring av absolutt flertall bidro til at flere stemte.

HVORFOR: Svak grunnlov og mangel på maktbalanse i statens regjerende organer

Zambias grunnlov ble skrevet etter samme system som koloniherrenes. Påfølgende endringer i grunnloven etter landets selvstendighet har vært rettet mot endringer som har gitt mer makt til presidenten og regjeringen. Sivilsamfunnsorganisasjonene argumenterte for behovet for en ny grunnlov som sikret konstitusjonelle rettigheter og maktfordeling.

En av svakhetene ved grunnloven var manglende maktbalanse mellom dømmende, utøvende og lovgivende makt. Den hadde ikke en tydelig

51 International IDEA (2016) Country review Zambia.

300 organisasjoner gikk sammen i storkoalisjonen. Lilian Kiefer (t. v.), leder av Panos Institute Southern Africa (PsaF), jobbet i koalisjonens sekretariat, mens McDonald Chipenzi (t. h.) som leder Foundation for Democratic Process, var en av koalisjonens talspersoner. FOTO: MARIT HVERVEN/NORAD

definisjon av parlamentets makt, domstolenes uavhengighet og borgernes rettssikkerhet. Grunnloven ga uforholdsmessig mye makt til presidenten. Da president Michael Sata døde i 2014 var det ikke klart hvem som skulle være stedfortreder, noe som førte til konflikter og tilløp til vold etter hans død. Det har også vært manglende regulering av valg. Tidligere ble lokale ordførere valgt av likemenn og det var ingen lokalvalg.

HVA: Mobilisering av befolkning for endringer

Kampanjen for en folkelig deltakelse i endring av grunnloven startet i 2011. Panos Institute of Southern Africa (PSAf) tok initiativ til en koalisjon av aktører fra sivilsamfunnet. Den besto av over 300 organisasjoner fra hele landet. For å mobilisere befolkningen ble det gjennomført møter på ulike steder. En sang om behovet for grunnlovsendringer ble komponert med tekst på fem lokale språk. Medlemsorganisasjonene brukte tradisjonelle og sosiale medier for å nå fram med sine budskap, og hadde jevnlig pressekonferanser.

Koalisjonen krevde at myndighetene skulle offentliggjøre de stadig oppdaterte utkastene til ny grunnlov. De ønsket å få gjennomført så mange konsultasjo-

Bruk av sang og musikk er en effektiv metode for å informere og mobilisere mennesker i land hvor mange ikke kan lese og skrive. Denne metoden har vært brukt i motstandskamper i flere århundre, inkludert borgerrettskampen i USA og kampen mot apartheid i Sør-Afrika. Mange sanger som fortsatt er kjente og populære i dag, har sin opprinnelse i motstandskamper.

ner og folkemøter som mulig. I tillegg til endringene i grunnloven jobbet koalisjonen for at det skulle lages en plan for å sikre at endringene faktisk ble gjennomført. For å legge press på myndighetene ble det arrangert lobbymøter, demonstrasjoner og ulike kampanjer.

HVOR MYE: PSAf mottok totalt 450 000 kroner fra Norad for arbeidet i Zambia i perioden 2012-2016.

KILDER:

- > [Grand Coalition on the Campaign for a People-Driven Constitution in Zambia \(2015\)](#).
- > [The Quest for a People-Driven Constitution 2011-2015](#).
- > [International Idea \(2016\) country view Zambia](#).

Kirkene ledet an i kampen for bedre forvaltning av offentlige midler i Angola

Opplæring av lokale grupper i analyse av budsjett og forbruk av offentlige midler har ført til mer åpenhet og bedre forvaltning av offentlige midler i Angola.

RESULTATER: Mislighold av offentlige midler avdekkes og følges opp

Opplæring i forståelse og oppfølging av offentlige budsjett har bidratt til etablering av lokale «følg pengene grupper» som etterspør offentliggjøring av budsjett og følger med på forbruk. Som resultat av dette oppfølgingsarbeidet har nå seks kommuner offentliggjort sine lokale budsjetter for fattigdomsbekjempelse og utvikling. Arbeidet ledes av det nasjonale kirkerådet, CICA.

Det har ikke vært tradisjon for at kommuneadministrasjonen deler budsjettene med befolkningen. Dette blir nå gjort i kommunene hvor CICA jobber. I starten møtte gruppene stor skepsis og tilbakeholdenhet fra myndighetene. De ble i flere tilfeller nektet tilgang til planer og budsjetter. Gjennom dialog og samhandling med lokale myndigheter har gruppene nå også fått anledning til å påvirke utformingen av lokale budsjetter og planer.

Gruppene har avdekket saker hvor offentlige prosjekter har stanset opp og bidratt til å få fortgang i dem. For eksempel ble to skoler og en helseklinikk ferdigstilt i 2015, etter at arbeidet hadde stanset opp på grunn av økonomisk mislighold. En annen kommune fikk vannposter installert som resultat av arbeidet.

CICA publiserer årlige fattigdomsanalyser basert på lokale konsultasjoner. Rapportene brukes av sivilsamfunnsorganisasjoner, parlamentarikere og politikere som dokumentasjon og bevis i arbeidet for mer åpenhet og ansvarlighet i bruken av offentlige midler.

Omfanget av gruppenes arbeid har økt siden oppstarten i 2010 og er stadig mer anerkjent. I 2014 sendte presidentens kontor et brev til provins- og lokalmyndighetene og ba om at anbefalingene fra CICA ble brukt i utarbeidelsen av utviklingsplaner for 2015. Det er flere eksempler på at dette ble gjort.

HVORFOR: Ujevn fordeling av offentlige ressurser

Angola er et land i økonomisk vekst med store oljeinntekter. Majoriteten av befolkningen på landsbygda lever med dårlige eller ingen offentlige tjenestetilbud innen helse og utdanning. I tillegg er det mangel på rent vann og trygge sanitærforhold. I 2015 ble Angola rangert som et av verdens minst åpne land relatert til budsjetter og forvaltning av offentlige midler.⁵² Når budsjetter offentliggjøres får befolkningen muligheter til å følge med på at penger brukes som planlagt og at pengene prioriteres etter behov.

Angola har et lukket og sentralisert system, og det er fra myndighetenes side ingen tradisjon for å invitere befolkningen til å komme med innspill til offentlige prosesser.

En evalueringsrapport av programmet i 2013 viser til betydningen av at kirkene spiller en sentral rolle i arbeidet. Kirkene har på grunn av sin sterke stilling i det angolanske samfunnet et større handlingsrom enn andre organisasjoner i det sivile samfunnet. Kirkene blir ikke sett på som like truende som politiske og sosialt aktivistiske aktører. Dessuten er myndighetene forsiktige med å være uenige med kirkene på grunn av

⁵² International Budget Partnership, Open Budget Survey (OBS) 2015.

Lokale kirkegrupper kjemper mot korrupsjon i eget lokalsamfunn. Gruppene følger opp offentlige budsjett og forbruk og hvordan oljeinntekter kommer folk flest til gode. FOTO: HÅKON HAUGSBØ / KIRKENS NØDHJELP

tilslutningen de har i folket. Arbeidet har også bidratt til at kirkene selv ser at de har en rolle å spille som positive endringsagenter.

HVA: Budsjettoppfølging og oppfølging av offentlige prosjekt

CICA har siden oppstarten i 2010 lært opp 182 personer (45 prosent kvinner) i å forstå og analysere offentlige budsjetter. Dette inkluderer forståelse av budsjettprosessen og hvordan følge pengene fra oljefunn til inntekter og hvordan dette føres i nasjonale og lokale budsjetter. Deltakerne kommer fra ulike samfunnslag og ulike yrkesgrupper. Etter opplæring arbeider deltakerne i grupper på 20 - 25 medlemmer. Gruppene har besøkt 227 offentlige prosjekter over en treårs-periode hvor hvert prosjekt har blitt besøkt i gjennomsnitt tre ganger i året for å sjekke fremdriften.

CICA har gjennomført fattigdomsanalyser gjennom lokale konsultasjonsmøter og estimerer at de har konsultert rundt 7 500 personer i året siden oppstarten i 2010. Den brede deltakelsen er i seg selv et godt resultat. Totalt har CICA publisert seks rapporter med informasjon hentet inn gjennom fattigdomsanalysene. Rapportene er delt med myndighetene som innspill til fattigdomsplaner og lokale budsjetter. I 2015 hadde gruppene 50 møter om budsjettinformasjon med politikere lokalt og nasjonalt.

I 2013 startet et samarbeid med den katolske

kirkens komite for rettferdighet og fred. Samarbeidet har bidratt til å gi større bredde og mer tyngde til arbeidet. Sammen representerer de protestantiske kirkene og den katolske kirken 79 prosent av befolkningen og utgjør en mektig stemme som ikke kan ignoreres av myndighetene.⁵³

Kirkens Nødhjelp har bidratt med opplæring og kvalitetssikring i prosjektet gjennom rådgivere som har jobbet tett med lokale partnere. Videre har organisasjonen bidratt med relasjonsbygging med andre aktører gjennom utveksling med partnere i andre land samt kontakt med den katolske kirken.

HVOR MYE: Norad har støttet arbeidet med totalt 3 millioner kroner i perioden 2013-2015 som eneste giver.

KILDER:

- > Kirkens Nødhjelp (2015) sluttrapport for Olje for utviklingsprogrammet 2013-2015.
- > Kirkens Nødhjelp søknad til Norad 2016-2019.
- > Ananda Millard (2013) Midtveisgjennomgang av Kirkens Nødhjelps landprogram i Angola.
- > International Budget Partnership (2015), Open Budget Survey.

⁵³ [Censo 2014 / Folketelling 2014](#) viser at 41.1% av befolkningen er katolikker, 38.1% protestanter, 12.3% ikke-troende, 0.6% animister, 0.4% muslimer, 0.2% jøder, 7.4% «andre». CICA er den største av de evangeliske / protestantiske paraplyorganisasjonene i Angola.

Stans av ulovlig tømmer fra Peru

Internasjonalt samarbeid mellom sivilsamfunnsorganisasjoner, myndigheter og Interpol bidro til stans av handel med ulovlig hugget tømmer fra Peru. Internasjonalt politisk press har bidratt til at peruanske myndigheter øker kontrollen med skogforvaltningen.

RESULTAT: Beslag av ulovlig tømmer

Påvirkningsarbeid fra miljøorganisasjonen Environmental Investigation Agency (EIA) overfor peruanske myndigheter har bidratt til aksjoner mot organisert kriminalitet og beslagleggelse av ulovlig tømmer. Dette er et resultat av blant annet påvirkning av amerikanske myndigheter til å legge politisk press på Peru.

I september 2015 ble skipet Yacu Kallpa lastet med tømmer, stoppet av grensekontrollen i Houston. Peruanske myndigheter undersøkte leveransekjeden og konkluderte med at 90 prosent av lasten var ulovlig hugget. Lasten ble beslaglagt. I januar 2016 ble skipet igjen stanset og lasten beslaglagt i Mexico, slik at det ikke nådde sin siste destinasjon, USA. Tømmer tilsvarende 800 lastebillass ble beslaglagt. Dette var et resultat av et internasjonalt samarbeid om å følge lasten fra Peru til sluttdestinasjon. Amerikanske og peruanske myndigheter, Interpol, EIA og myndighetene i gjennomfartslandene deltok i samarbeidet.

Beslagleggelsene har ført til at ulovlig tømmerhogst og handel har blitt satt høyt på den politiske frihandelsagendaen mellom USA og Peru. Handel med ulovlig tømmer strider mot den bilaterale avtalen. Fordi USA er et stort marked for peruansk tømmer, er reaksjoner fra USA viktige signaler. I august 2016 ba de Peru forbedre kontrollen av sine skogressurser ved å styrke rollen til skogvoktere og ta i bruk elektroniske systemer for overvåking.⁵⁴

Peruanske myndigheter har styrket oppfølging av lovverket i skogsektoren. Antall skoginspeksjoner

har økt og avdekket ulovlig hogst og handel. Blant annet slo peruanske myndigheter til mot et nettverk som drev med ulovlig hogst og salg av tømmer. Domstolen konkluderte for første gang med at virksomheten kunne defineres som organisert kriminalitet. Organisert kriminalitet har en strengere strafferamme enn uorganisert kriminalitet.⁵⁵

HVORFOR: Ulovlig hogst bidrar til forringelse av regnskog

80 prosent av eksporttømmer fra Peru stammer fra ulovlig hogst.⁵⁶ Tømmeret er hugget i vernede skogsområder eller det er vernede tresorter. Peru er verdens femte største regnskogland. To tredjedeler av landet er dekket av regnskog med svært mange utrydningstruede dyre- og plantearter. Avskogingen i landet tilsvarer nær halvannen gang Norges årlige utslipp av CO2.

Korrupsjon og dokumentforfalskning blant myndighetene er utbredt. I tillegg er det begrenset kontroll fra myndighetene. Leverandørkjeden fra hogst av tømmer til eksport og import er tildekket og gjort kompliserte av kriminelle nettverk, for å skjule opprinnelsen til tømmeret. Det er vanskelig for kontrollører å få stoppet mye av den illegale tømmerhogsten fordi opprinnelsen er skjult og falsk dokumentasjon presenteres. Ulovlig hogst bidrar til avskoging og tapte skatteinntekter. Ulovlig hogst innebærer også brudd på menneskerettigheter og overgrep mot de som bor i skogområder. Skogvoktere og kontrollører som forsøker å håndheve loven utsettes for overgrep og trusler.

⁵⁵ Ifølge EIA definerer peruansk lov (30077) at organisert kriminalitet er når tre eller flere personer koordinerer kriminelle handlinger.

⁵⁶ [Marilyne Pereira Goncalves et al. \(2012\). Justice for forests: improving criminal justice efforts to combat illegal logging. World Bank study.](#)

⁵⁴ Interagency Committee on Trade in Timber Products from Peru.

Regnskog i Peru. FOTO: ENVIRONMENTAL INVESTIGATION AGENCY

HVA: Dokumentasjon av lovbrudd og politisk påvirkning

EIA har samarbeidet tett med peruanske myndigheter og bidratt til kapasitetsutvikling av personell med ansvar for skogforvaltning. I tillegg til å jobbe med myndighetene i Peru, har EIA jobbet opp mot representanter i det amerikanske justisdepartementet, handelsdepartementet og kongressmedlemmer. Koordinert innsats har vært viktig for å oppnå resultatene.

EIA har dokumentert at det hugges betydelige mengder med tømmer ulovlig i Peru. De har avslørt og publisert rapporter om hvordan aktørene i skogindustrien dekker over leverandørkjeder og lager falske leverandørlistor og godkjennelser fra korruperte statsansatte kontrollører. Deres dokumentasjon er benyttet som kildemateriale til en rekke medieoppslag om Perus ulovlige tømmerhogst, både i nasjonale og internasjonale medier. EIA har utviklet en metode for å avdekke ulovlig handel med

tømmer. Denne metoden ble benyttet av Interpol og myndighetene for å avdekke leverandørkjedene av lasten på Yacu Kallpa.

HVOR MYE: Norge har støttet EIAs arbeid i Peru med rundt 9 millioner kroner i perioden 2013-2015.

KILDER:

- > EIA Pressemelding: U.S. Government Report Confirms Imports of Illegal Timber from Peru, August 18, 2016.
- > EIA (2012) The Laundering Machine, How Fraud and Corruption in Peru's Concession System are Destroying the Future of its Forests.
- > EIA rapport til Norad for perioden 2013-2015.
- > [Al Jazeera \(2015\): "Peru's rotten wood"](#).
- > Marilyne Pereira Goncalves et al. (2012), Justice for forests: improving criminal justice efforts to combat illegal logging, World Bank study.

Lokalsamfunnets påvirkning av myndigheter i Nord-Uganda bidrar til økt levestandard

Lokalsamfunnenes påvirkning av lokale myndigheter resulterte i bygging av en vei som ga økt tilgang til markeder og offentlige tjenester.

RESULTATER: Økt tilgang på markeder og tjenester

Tre landsbyer med totalt 1 200 husholdninger i Nebbi-distriktet i Nord-Uganda fikk i 2015 vei-tilgang. Til sammen 7 991 mennesker bor i disse landsbyene. Dette er et resultat av flere års systematisk påvirkningsarbeid. Veien har gitt bøndene bedre tilgang til markeder slik at de kan få solgt jordbruksproduktene sine. Nå kan de som kjøper mais og andre produkter kjøre lastebilene helt inn til landsbyene. Tidligere måtte innbyggerne gå til hovedveien for å frakte varer. Veien har også gitt lettere tilgang til skoler, helsesentre og sykehus. Blant annet kan syke landsbybeboere nå fraktes i bil til sykehus og dermed nå frem raskere enn tidligere.

Veitilgang har ført til økt etterspørsel og høyere priser på de lokale varene. Eksempelvis selges maismel på det lokale markedet for 250 shilling mens det selges for 500 til 600 shilling på markeder lenger unna som bøndene nå får tilgang til. Mange husholdninger har fått økt inntekt, og den generelle levestandarden i landsbyene har gått opp. En indikasjon på økt levestandard er at antall barn som begynner på skolen og som fullfører skolegangen har økt. Ifølge en ekstern midtveisevaluering fra 2015 av Caritas' Uganda-program, har 29 prosent av målgruppen økt sine inntekter fra 60 USD til mellom 90 og 300 USD per år.

HVORFOR: Mangel på tilgang til markeder, sykehus og skoler

Før oppgraderingen var veien bare en sti som hovedsakelig ble brukt av syklister og gående. Kvinner som skulle føde, måtte enten sykle selv eller sitte bakpå da det ikke var mulig å komme fram med bil eller lastetraller. Ved akutt medisinsk hjelp, for eksempel i forbindelse med kompliserte fødsler, måtte pasienten bæres på bærer til hovedveien for å komme til sykehus.

Det var vanskelig å få jordbruksproduktene fra landsbyene til markedet og transportkostnadene var høye. Det tok lang tid å få varer ut til markedet, noe som førte til at kvaliteten på produktene ble redusert innen de nådde frem til et marked. Dette førte til lavere priser for produktene. Med begrenset mulighet til å selge varene sine hadde familiene få eller ingen inntektskilder. Nesten hele befolkningen i de tre landsbyene er småbrukere som dyrker durra, kaffe og grønnsaker som bønner, mais, kål og gulrøtter. Området ble hardt rammet av voldsbølgene under herjingene til Herrens Motstandsarmé (Lords Resistance Army) på 80 og 90-tallet.

HVA: Bevisstgjøring og opplæring om rettigheter

Caritas har bidratt til kompetanseheving og bevisstgjøring blant landsbybeboerne om rettighetene og pliktene de har som innbyggere i et demokrati. Organisasjonen la til rette for møter mellom lokalbefolkningen og lokale ledere og deltok selv på møter. Lokalsamfunnene ble også bevisste på hvordan de kunne kreve at lokale myndigheter skulle ivareta deres rettigheter. Et lokalt konflikthåndteringsråd ble etablert, og har ledet møtene med myndighetene.

Veien før renovring. FOTO: CARITAS NEBBI

I oktober 2013 sendte representanter for landsbyene sitt første brev til byrådet for å be om oppgradering av veien. Brevet var underskrevet av 1 240 personer. I 2014 ble det opprettet en komité for lokalt påvirkningsarbeid. Komiteen ledet landsbyenes påvirkningsarbeid overfor lokale myndigheter, og sørget for å ha innsyn i relevant dokumentasjon underveis i prosessen. I begynnelsen av 2015 ble veien bygget og åpnet.

HVOR MYE: I perioden 2013-2014 mottok Caritas 452 435 kroner i støtte fra Norad til prosjektet.

KILDER:

- > Mbabazi, J., et. Al., (2011). Local Government Councils' Performance and Public Service Delivery in Uganda: Nebbi District Local Government Council Score-Card Report 2009/10.
- > ACODE Policy Research Series, No. 54, 2011. Kampala.
- > Caritas prosjektinformasjon.

Veien etter at den ble renovert. FOTO: CARITAS NEBBI

Sivilt samfunn bidrar til ansvarlig investering gjennom Oljefondet

Norske sivilsamfunnsorganisasjoner har bidratt til å styrke retningslinjer for etikk, miljø og menneskerettigheter i Oljefondets investeringer. Innføring av nye virkemidler for eierskapsutøvelse og risikohåndtering er viktige skritt på veien til å oppnå endringer i investeringspraksis.

RESULTATER: Respekt for menneskerettigheter blir retningsgivende i Oljefondets investeringer

Våren 2016 ble et forventningsdokument om menneskerettigheter vedtatt som det til nå siste i rekken av virkemidler for Oljefondets eierskapsutøvelse. Flere organisasjoner i Norge har jobbet med politisk påvirkning for å få på plass en forsterket etisk forvaltning av Oljefondet. Flere av kravene fra organisasjonene har blitt inkludert i innspill fra Stortinget til forvaltning av Oljefondet samt i partiprogrammet til politiske partier. Etter invitasjon fra Norges Bank var nettverksorganisasjonen Forum for utvikling og miljø (ForUM), med tre medlemsorganisasjoner i spissen (Regnskogfondet, Norsk Folkehjelp og SAIH), med i arbeidet for å utvikle forventningsdokumentet.⁵⁷

Forventningsdokumentet fastslår at selskaper som Oljefondet investerer i, har et ansvar for å respektere menneskerettighetene og et ansvar for å forhindre brudd på menneskerettigheter i sin virksomhet. Over 9 000 selskaper som Oljefondet har investert i må vise hvordan selskapene innretter seg for å forhindre menneskerettighetsbrudd og synliggjøre dette i sine strategier og planer. Dette vil også berøre underleverandører til disse selskapene.

Erfaringen viser at forventningsdokumenter og etiske retningslinjer har effekt på investeringspraksis. Over de siste fire årene har Oljefondet

trukket seg ut av 187 selskaper på grunn av dårlige sosiale forhold og risiko forbundet med korrupsjon eller miljøødeleggelse. Av den grunn er det forventet at menneskerettigheter blir bedre vurdert i investeringsavgjørelser framover.

HVORFOR: Retningslinjer for investeringer er avgjørende for endring av praksis

Oljefondet er et av verdens største investeringsfond og har innflytelse over selskapene de investerer i. Studier og rapporter produsert av sivilsamfunnsorganisasjoner har vist at fondet har investert i selskaper som ødelegger regnskog og drikkevannskilder, våpenindustri og selskaper som bryter menneskerettigheter. Hovedargumentet til organisasjonene har vært at det norske folk ikke skal tjene penger på andre menneskers bekostning.

HVA: Informasjon, kunnskap, avsløringer og innspill

Arbeidet med å påvirke Oljefondets investeringer startet allerede året etter at Oljefondet ble etablert. ForUM har siden 1996 samlet flere av de norske organisasjonene i en arbeidsgruppe som blant annet leverte et samlet forslag til etiske retningslinjer for fondet. Sivilsamfunnsorganisasjonene har bidratt med rapporter, studier, konferanser og kampanjer for å heve kunnskapen i befolkningen og blant politikere. Menneskerettighetsbrudd blant selskapene som oljefondet investerer i har blitt avdekket. Stortingsseminar har blitt arrangert i tillegg til høringsinnspill til Stortinget.

⁵⁷ Norges Bank har forvaltningsansvaret for Oljefondet – gjennom Norges Bank Investment Management.

Sivilsamfunnsorganisasjoner har avdekket at Oljefondet har investert i selskaper som forårsaker miljødelegger. Illustrasjonsfoto. FOTO: KEN OPPRANN

En av milepælene i arbeidet til ForUM har vært samarbeidet med indiske, koreanske og nederlandske sivilsamfunnsorganisasjoner om å klage inn det koreanske selskapet POSCO og investeringsfondene ABP (Nederland) og Oljefondet for brudd på OECDs etiske retningslinjer. Klagesaken i 2012 resulterte i at OECDs kontaktpunkt for ansvarlige investeringer kritiserte Oljefondet for manglende åpenhet og passivt etisk eierskap. OECD kom med klare anbefalinger om å styrke arbeidet med menneskerettigheter. Klagesaken ble dekket i en rekke nasjonale og internasjonale medier, og bidro til at det ble satt sterkere søkelys på menneskerettigheter i investeringsporteføljen til Oljefondet og andre pensjonsfond.

HVOR MYE: Norad har støttet Forum siden 1998, og de siste fem år med 5-6 millioner kroner i året.

KILDER:

- > [Øystein Kløvstad Langberg, Oljefondet granskes for etisk brudd, i Aftenposten, 23. januar 2013.](#)
- > Kristian Skårdalsmo, FN ber Oljefondet skjerpe seg, i Dagsavisen, 3 desember 2013.
- > [FNs komite for økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter \(2013\): Concluding observations on the fifth periodic report of Norway.](#)
- > [Forventningsdokumentet om menneskerettigheter.](#)
- > Forum for utvikling og miljøes årsmelding 2015.
- > RØRG, tidslinje over sivilsamfunnsorganisasjoners innspill og politiske vedtak om Oljefondet
- > [Finansdepartementet \(2015\): Meld.St.23 \(2015-2016\) - Forvaltningen av Statens pensjonsfond i 2015.](#)
- > [Asle Olav Rønning, Oljefondet skjerper krav om menneskerettigheter, i Bistandsaktuelt, februar 2016.](#)

”

Uten deres utrettelige innsats hadde ikke dagens nyhet om et forventningsdokument på menneskerettigheter blitt en realitet. Gratulerer!

TORSTEIN TVEDT SOLBERG

Saksordfører i Stortingets finanskomité til ForUM

Oljeproduksjon stanset nær Afrikas eldste nasjonalpark

Ingen oljeselskaper vil kjøpe lisens for oljeboring i Virunga nasjonalpark i Uganda. Nyheten kom i kjølvannet av en verdensomspennende kampanje fra Global Witness for å belyse miljøkonsekvensene av oljeboring.

RESULTATER: Foreløpig stans i oljeutvinning

UNESCO gjorde det klart for ugandiske myndigheter at oljeboring i Virunga nasjonalpark ikke er forenlig med verdensarvstatus.⁵⁸ Europaparlamentet vedtok en resolusjon som oppfordrer sine medlemsland til å forhindre oljeboring i området. Det er satt en foreløpig stopper for fremdriften i planene for oljeutvinning i området. Dette gir muligheter til å få på plass lover og et institusjonelt rammeverk som Uganda mangler per i dag, og bidra til at fremtidig oljeutvinning skjer innenfor miljøets tålegrenser. Det øker mulighetene for at konsultasjon med lokalsamfunn og berørte blir en del av prosessen i utvikling av nye utvinningsområder. For lokalbefolkningen betyr dette at arbeidsplasser og tilgang på mat i innsjøen Lake Edward ikke trues ytterligere.

Resultatet kom etter press fra lokalt og internasjonalt sivilt samfunn. Internasjonalt politisk påvirkningsarbeid bidro til beslutningene i UNESCO og Europaparlamentet. Europaparlamentet referer til Global Witness som en viktig kilde til informasjon for å vedta resolusjonen.

Opplæring av journalister har ført til økt mediedekning og folkeopplysning om konsekvensene av oljeutvinning. Økt medieoppmerksomhet og internasjonalt politisk press ser ut til å ha vært medvirkende til selskapers beslutninger om ikke å gå inn i borevirksomhet i området.

⁵⁸ Virunga nasjonalpark ble en del av UNESCOs verdensarvliste i 1979 og definert som truet i 1994, etter at Rwandas folkemord skapte en strøm av flyktninger til området.

HVORFOR: Svakt juridisk rammeverk for lisenstildeling av oljekonsesjoner

Uganda har ikke etablert reguleringer og rammeverk for kontrakter med oljeselskaper. Landet har ikke et Petroleumsstilsyn. Mangelen på åpenhet reduserer muligheten for offentlig kontroll. Det er derfor en fare for at oljeselskaper kan få tildelt lisenser på svakt beslutningsgrunnlag og uten risikovurderinger knyttet til beskyttelse av naturen.

Til tross for protester fra sivilsamfunnet i Uganda utlyste myndighetene i februar 2015 seks lisensområder i beskyttede naturvernområder. Et av disse ligger i innsjøen Lake Albert tett ved Virunga nasjonalpark. Lake Albert er beskyttet av UNESCO. I området rundt innsjøen ferdes elefanter, løver og noen av verdens siste fjellgorillaer. 200 000 mennesker lever av fisken i innsjøen. Ifølge avisen Bukedde har det blitt mindre fisk i innsjøen etter at oljeselskapet SOCO International gjennomførte prøveboring i innsjøen i 2014.⁵⁹ Dette har ført til tapte inntekter for lokale fiskere. Vannet fra innsjøen renner videre i Nilen. Oljeutvinning kan få store konsekvenser nedstrøms i Nilen og for økosystemet, dyrene og menneskene i området.

HVA: Økt mediedekning og internasjonal påvirkning

Flere aktører har bidratt til utsettelsen av oljeboring i området, og at det legges press på ugandiske myndigheter for å regulere oljevirkosheten. Lokale organisasjoner og journalister har bidratt til økt

⁵⁹ Bukedde har en daglig leserskare på 114 000 mennesker.

Fjellgorillaer i Virunga nasjonalpark. FOTO: HELLE BISETH/NORAD

oppmerksomhet og kunnskap om utfordringene ved oljeboring i Virunga.

Thomson Reuters Foundation (TRF) har lært opp journalister og redaktører for at de skal kunne dekke utfordringer knyttet til oljesektoren i lokalmedia. Opplæringen førte til en mangedobling av avisartikler, tv- og radioinnslag om konsekvensene oljesektoren har hatt og kan få på samfunnet. Ifølge TRF ble det før opplæringen publisert færre enn ni artikler og innslag. Etter opplæring ble det publisert 25 artikler og innslag.

Global Witness gjennomførte sammen med ugandiske sivilsamfunnsorganisasjoner en omfattende kampanje for å unngå oljeboring i Virunga nasjonalpark og de tilgrensede områdene. Hensikten var å skape oppmerksomhet om konsekvensene av oljeboring i områdene og gjøre det vanskeligere for myndighetene og oljeselskaper å starte opp oljeproduksjon. Global Witness holdt møter med ugandiske myndigheter, myndigheter i giverland og internasjonale organisasjoner, blant annet UNESCO. Organisasjonen drev også et aktivt kommunikasjonsarbeid, blant annet med bruk av en animasjonsfilm som ble sett over 40 000 ganger, og en kampanje

rettet mot media. Arbeidet har resultert i over 700 artikler verden over som omtaler trusselen mot Lake Albert.

HVOR MYE: I perioden 2014 til 2016 har Norad har støttet TRF sitt arbeid i Uganda med 1 million kroner og Global Witness sitt arbeid med 1,3 millioner kroner.

KILDER:

- > Europaparlamentet (2015): Protection of Virunga National Park in the Democratic Republic of Congo.
- > Frederic Musisi, Oil companies shy away from Ngaji block, i Daily Monitor, februar 2016.
- > Edward Saekika, Civil Society turn heat on Ngaji oil, i Observer, februar 2016.
- > Energypedia (2015): Uganda announces first petroleum licencing round.
- > Global Witness (2016): Virunga: A new threat.
- > Global Witness (2016): Joint statement in support of moratorium on all oil activities in the wider Virunga area.

Utvikling av lokal kunnskap og kapasitet

Med styrket lokalt sivil samfunn menes det organiserte og uorganiserte sivile samfunns evne og mulighet til å ta ansvar og bidra til utvikling. Kapasitetsutvikling inkluderer tiltak som hever bevissthet om enkeltmenneskers plikter og rettigheter, myndigheters ansvar for lovgivning og politikk og private selskapers ansvar for ansvarlig drift. Økt kunnskap er ofte en døråpner for å delta i offentlig debatt og demokratiske prosesser. Mange av målene for kapasitetsutvikling er å bidra til økt demokrati, deltakelse og ivaretagelse av rettigheter. Resultater presentert i denne delen ser på hvilke endringer kapasitetsutvikling har bidratt til.

Her presenteres eksempler på utvikling av lokal kapasitet for å håndtere egne utfordringer og skape bedre levevilkår. Blant resultatene er endringer av atferd som følge av bevisstgjøring. Resultatene inkluderer også eksempler på hvordan organisasjonsutvikling bidrar til mobilisering og at organisasjoner oppnår resultater.

Bedre rettshjelp for kvinner i Faryab, Afghanistan

Flere kvinner og menn får ivaretatt sine rettigheter som et resultat av systematisk arbeid for å endre holdninger og øke bevisstheten i lokalsamfunnet.

RESULTATER: Kvinners og flyktningers rettigheter sikret

Holdninger til kvinners rettigheter er endret og rettighetene til internt fordrevne og returnerte flykninger er i større grad ivaretatt. Bevissthet om rettigheter har hatt en effekt også på det daglige og sosiale livet til kvinner. Informasjon fra fokusgrupper viser at kvinnene har fått mer selvtillit og respekt i familien og at det er mindre vold i hjemmet.

Flere tvistesaker er meldt inn til formelle og tradisjonelle domstoler etter at flykninger og internt fordrevne har fått opplæring. Justissektoren har blitt mer effektiv og profesjonell. 436 av 639 rettsaker meldt av Flykninghjelpen, ble løst og avsluttet. Sakene dreide seg i hovedsak om eiendomsrettigheter og familierett. 257 mennesker fikk identitetskort. Etter tre års arbeid er 1 386 saker om kvinners rettigheter registrert. Før prosjektet startet hadde ingen lokale domstoler registrert saker om kvinners rettigheter.

HVORFOR: Kvinner har begrensede rettigheter

Kvinner og internt fordrevne står overfor juridiske utfordringer knyttet til bosetting, landrettigheter og diskriminering. Kvinner har begrensede rettigheter til eiendom og arv. Årsakene er kulturelle hindre og mangel på kunnskap om rettigheter. Rettssystemet støtter ofte ikke kvinners rettigheter, og kvinner har lav tillit til rettssystemet. Det oppstår ofte konflikter med mannlige slektninger når kvinner forsøker å hevde sin rett på arv.

FOTO: KEN OPPRANN

Før prosjektet var interessen for å skaffe seg identitetskort lav, og få kvinner hadde dette. Det var mangelfull informasjon om fordelene med å ha identitetskort i tillegg til korrupsjon, omfattende byråkrati og ektefeller som ikke tillot konene å skaffe seg identitetskort.

HVA: Opplæring, informasjon og støtte

Flykninghjelpens rettshjelpsprogram hjelper internt fordrevne og tilbakevendte flykninger. Målet er å sikre at deres rettigheter blir respektert og at varige løsninger for rettssikkerhet etableres. Totalt 22 300 mennesker er nådd gjennom programmet i elleve provinser i Faryab-distriktet. Informasjon spres gjennom landsbymøter og fokusgruppediskusjoner. Enkelt personer får bistand i rettsaker.

Flykninghjelpen har holdt 52 kurs om lover og rettigheter for ansatte i justissektoren, landsbyledere, mullaer og ledere i tradisjonelle domstoler. Kursene dekker islamsk lov og moralkode basert på Koranen samt afghansk lovgivning, eiendomsrett, rettigheter og familielovgivning.

HVOR MYE: Arbeidet var en del av et større prosjekt i perioden 2013 - 2015. Rettshjelpsprogrammet hadde et totalbudsjett på 3,5 millioner kroner. Norad var eneste giver.

KILDER:

> Flykninghjelpen (2014), Strengthening Displaced Women's Housing, Land and Property Rights in Afghanistan.
> Flykninghjelpens nettside, www.nrc.no.

Kunnskap blant innbyggere sikrer skole og helsetilbud i DR Kongo

Opplæring av organisasjoner og lokalsamfunn har ført til at de kan forhandle frem gode avtaler med hogstselskaper for sosiale utviklingsprosjekt.

RESULTATER: Lokalsamfunn sikrer etterlevelse av loven og sørger for sosial utvikling

Opplæring av lokalbefolkning og lokale organisasjoner i Den demokratiske republikken Kongo (DR Kongo), har gitt kunnskap om hvordan de kan få kompensasjon fra hogstselskaper. Lovgivningen stiller krav om at selskaper som får hogstkonsesjon må gi kompensasjon og inngå økonomiske avtaler med lokalsamfunn som berøres av hogsten. Lokalsamfunn har etter opplæring forhandlet seg frem til avtaler om utviklingsprosjekter.

Det er inngått 85 avtaler med lokalsamfunn om utvikling i 57 områder hvor hogstkonsesjoner er gitt. World Wildlife Fund (WWF) var tilrettelegger for inngåelse av 45 av avtalene. Til sammen har de generert verdier på 13,6 millioner USD til utviklingsprosjekter. Blant annet er det bygget skoler, helseklinikker, markeds plasser, brønner, vei og annen infrastruktur. Avtalene varierer fra å være overføring av penger til at hogstselskap står for bygging av skoler og helseklinikker.

At avtaler inngås betyr ikke nødvendigvis at alle avtaleforpliktelsene oppfylles. Kun halvparten av verdiene i kontraktene er overført til lokalsamfunn. Sivilsamfunnsorganisasjoner samarbeider med lokalbefolkningen for å påvirke selskapene til å respektere sine forpliktelser. Så langt er det bygget 27 skoler, 7 helsesentre, 14 administrative sentre og 19 kilometer vei.

WWF har observert at i områder hvor selskapene overholder sine forpliktelser, går det flere barn på skolen og flere har tilgang til og bruker helse-tjenester. Dette er i områder hvor det er lite eller

ingen investering i infrastruktur fra sentrale myndigheter. Avtalene med hogstselskapene er derfor viktige for utvikling og bedring av levevilkår.

Totalt 16 millioner mennesker bor i skogsområdene hvor resultatene er oppnådd. Områdene dekker et areal på 107 000 kvadratkilometer – et areal større enn Nederland og Danmark til sammen.⁶⁰

HVORFOR: Loven følges ikke opp av selskaper og myndigheter

Regnskogen i og rundt DR Kongo er verdens nest største regnskogsområde etter Amazonas i Sør-Amerika. Over halvparten av skogen ligger i DR Kongo. 40 millioner mennesker bor i skogsområder i DR Kongo og er avhengige av det skogen kan gi av mat, medisiner og bygningsmaterialer.

Ifølge kongolesisk lovgivning skal hogstselskaper inngå avtale med lokalsamfunn og lage en plan for sosial utvikling når de får tildelt en hogstkonsesjon. Lovgivningen om avtaler for lokal sosial utvikling er utviklet som et alternativ til at selskaper betaler skatt sentralt.

Få selskaper følger loven om å ha en avtale med lokalsamfunn om sosial utvikling. De ser ofte på de lokale avtalene som en utgift de helst vil unngå. Kontrollen med skogshogsten fra myndighetenes side er svak. De har ikke tilstrekkelig kapasitet til å kontrollere etterlevelse av loven og korrupsjon innen skogforvaltningen er høy. Lokalsamfunnets oppfølging og krav er derfor avgjørende for at avtalene

⁶⁰ Dette inkluderer 7 av 26 provinser i landet: Mai-Ndombe, Kasai-Central, Ituri, Tshopo, Mongala, Équateur og Tshuapa.

Forhandlinger om kontrakter for sosiale utviklingsprosjekt mellom lokalbefolkningen og hogstselskap i Bankaie i hogstkonsesjon i Inongo området. FOTO: WWF-DRC

kommer på plass og følges opp. Lokale avtaler kan bidra til at hogst gjennomføres med bærekraftige metoder og at lokalsamfunn får en del av overskuddet. Veldrevne konsesjoner blir ofte sertifisert.

HVA: Opplæring i rettigheter og forhandlingsteknikk

WWF har støttet lokale sivilsamfunnsorganisasjoner i fire stater nord i DR Kongo. 2 800 personer har fått opplæring. 21 lokale organisasjoner har deltatt i arbeidet for å spre informasjon, forhandle og følge opp lokale avtaler. Arbeidet når ut med informasjon om rettigheter til en befolkning på totalt 38 000 mennesker. I tillegg er det gitt opplæring i hvordan det kan inngås gode avtaler som ivaretar lokalbefolkningens rettigheter og sikrer inntekter.

WWF har støttet myndighetenes arbeid for bedre skogforvaltning gjennom studier av lovgivning, faglig støtte og opplæring av personell. Organisasjonen

har utviklet en håndbok for forhandling av lokale avtaler og retningslinjer for bærekraftig skogbruk. Etableringen av en nasjonal koalisjon for urbefolkning ble støttet av WWF. Organisasjonen var sentral i etableringen av den nasjonale koalisjonen for å stanse ulovlig hogst, som nå består av over 100 medlemsorganisasjoner fra myndigheter, privat næringsliv og sivilt samfunn.

HVOR MYE: Norad har bidratt med rundt 9 millioner kroner til WWFs arbeid i DR Kongo i perioden 2012-2015. Dette representerer 4,5 prosent av det årlige budsjettet til WWF DR Kongo.

KILDER

> WWFs resultatrapport til Norad 2012-2015.

> [CIFOR \(2014 \). Social impacts of the Forest Stewardship Council certification. An assessment in the Congo basin.](#)

Gateselgere i Zimbabwe får bedre arbeidsvilkår

Organisering og lisensregistrering av arbeidere i uformell sektor bidrar til at gateselgere får tillatelser til å drive sin virksomhet og beskyttes mot trakassering. I 2015 fikk 7 200 gateselgere lisens.

RESULTAT: Fagforening bidrar til ivaretagelse av rettigheter

Arbeidere i uformell sektor er blitt anerkjent av myndighetene som en del av den offisielle økonomien i Zimbabwe. Anerkjennelsen kommer som resultat av blant annet arbeidet til fagforeningen Zimbabwe Chamber of Informal Economy Association (ZCIEA) som representerer arbeidere i uformell sektor. Anerkjennelsen er en viktig milepæl for bedre betingelser for disse arbeiderne.

Organisasjonen har lyktes i å overtale enkelte lokale myndigheter til å gi eller selge land til gateselgere, slik at de har et fast salgssted og en egen markedsbod. 300-400 nye stands har blitt tildelt gateselgerne i byene Mutare og Chitungwiza. Lokale myndigheter har bygget toaletter og vannposter slik at gateselgere har tilgang til rent vann og trygge sanitære forhold på markeds plassene. ZCIEAs medlemmer som har fått opplæring, har tatt et oppgjør med politimenn og lokale myndigheter som anklager arbeiderne for ulovlig virksomhet, fjerner markeds plassene og trakasserer gateselgere.

ZCIEA er en demokratisk styrt organisasjon med lokale foreninger rundt i landet. Antall medlemmer har økt fra 43 000 i 2008 til 177 000 i dag. Dette betyr at flere gateselgere er organisert. 65 prosent av ZCIEAs ledelse er i dag kvinner. De fleste arbeiderne i uformell sektor er kvinner.

HVORFOR: Trakassering av arbeidere i uformell sektor

Av 6,3 millioner mennesker som er i arbeid i Zimbabwe, arbeider over 85 prosent i uformell

sektor.⁶¹ Andel ansatte i formell sektor har sunket med 40 prosent siden 2011 på grunn av landets økonomiske krise. Andelen som arbeider i uformell sektor øker.

Arbeidere i uformell sektor jobber oftest som gateselgere eller i landbruket. Siden de ikke er en del av den formelle økonomien, betaler de ikke skatt og dekkes ikke av sosiale tjenester. De har lav lønn og manglende rettigheter, og blir ofte trakassert av politiet og lokale myndigheter. Varer konfiskeres slik at de taper inntekt og investeringer. Markeds plasser har ofte ikke tilbud om toaletter eller rent vann, noe som øker risiko for spredning av sykdommer.

81 prosent av ZCIEAs medlemmer oppgir at de har blitt trakassert, halvparten av dem av politiet.⁶² Trakasseringen øker i valgtider. Gateselgere har vært tydelige kritikere av myndighetene gjennom demonstrasjoner det siste året og er dermed sett på som opposisjonelle. Dette fører til at de er en utsatt gruppe for ytterligere trakassering.

Lovverket for regulering av uformell sektor er utdatert. Tillatelse til salgsplasser på markedene er politisert. Ofte er det kun de som er medlemmer av regjeringspartiet som får markeds plass. Pris for leie av markeds plass har ikke vært standardisert, og prisene varierer mellom byer og er avhengig av hvem som gir tillatelse.

61 The Economist Intelligence Unit 2015.

62 Zimbabwe Chamber of Informal Economy Associations, ZCIEA (2015) Informal Economy Workers Cases of Harassment Survey, Snapshot Report.

Luftfoto av markedet i Chitungwisa hvor ZCIEA vant i retten for gateselgernes rett til å beholde sine markedsboder. FOTO: ZCIEA

HVA: Påvirkning og informasjon

ZCIEA ble etablert i 2002 og jobber for interessene til arbeidere i uformell sektor. 60 prosent av medlemmene er kvinner. Målet deres er bedre arbeidsvilkår, ivaretagelse av rettigheter og beskyttelse mot trakassering. Opplæring i lover, retten til ikke å bli trakassert og retten til å ha registrerte virksomheter er viktige deler av arbeidet.

I 2014 gjennomførte ZCIEA en kampanje for å stoppe forfølgelsen av gateselgere. De samlet inn 78 000 underskrifter til støtte for et lovendringsforslag. Organisasjonen ble intervjuet på nasjonale radiostasjoner og invitert til møter med ulike departementer for å dele informasjon om situasjonen for arbeiderne i uformell sektor.

ZCIEA tar imot rapporter om trakassering fra medlemmer og tar opp sakene med myndighetene. I en sak hvor 2 000 selgere ble tvangsfjernet fra sine salgssteder, tok ZCIEA saken til retten og vant. Selgerne fikk beholde salgsbodene sine. Myndighetene har forsøkt å fjerne selgerne siden dommen ble avsagt i 2009, men selgerne har benyttet dommen til å forsvare seg.

ZCIEA er engasjert i utformingen av politikk for å bedre vilkårene i uformell sektor. De arbeider med påvirkning av departementet for små og mellom-

store bedrifter og kvinnedepartementet for å endre gamle lover som regulerer uformell sektor.

ZCIEA har startet separate programmer for kvinner, ungdom og funksjonshemmede for å ivareta ulike medlemsgruppers interesser. Blant annet har de forhandlet frem egne markeds plasser for funksjonshemmede.

Foruten den økonomiske støtten til ZCIEAs aktiviteter, har Norsk Folkehjelp bidratt med opplæring i organisasjonsutvikling, økonomisk ledelse, rapportskrivning, rettighetsarbeid og lobbying. Organisasjonen har også hjulpet ZCIEA med å styrke og øke medlemsbasen samt å utvikle en strategi for kommunikasjon. Samarbeidet innebærer også nettverksbygging med søsterorganisasjoner i andre land.

HVOR MYE: ZCIEA har mottatt 2,25 millioner kroner i perioden 2008-2015 i støtte fra Norad gjennom Norsk Folkehjelp.

KILDER:

- > NIBR 2014 mid term, evaluation NPA.
- > [Norsk Folkehjelp \(2011\), Tar et oppgjør med korrupsjon.](#)
- > [Norsk Folkehjelp \(2013\) Rettighetsløse arbeidere får et sted å bo.](#)
- > [African Development Bank \(2013\), Recognizing Africa's Informal Sector.](#)
- > The Economist Intelligence Unit (2015), Zimbabwe informal employment dominates.
- > Zimbabwe Chamber of Informal Economy Associations, ZCIEA (2015) Informal Economy Workers Cases of Harassment Survey, Snapshot Report.

Religiøse ledere ledet an i kampen mot ebola i Sierra Leone

Religiøse ledere i Sierra Leone skapte bevissthet om ebola og bidro til å stanse spredningen av sykdommen. Den første pressekonferansen om ebola i landet ble arrangert av biskopen i metodistkirken. Dette bidro til internasjonal oppmerksomhet og hjelp mens myndighetene avventet situasjonen.

RESULTATER: Livsviktig informasjon om ebola kom frem i hele landet

Da informasjonen om ebolaepidemien til befolkningen ikke kom frem tidlig nok, tok religiøse ledere affære. Biskop John K. Yambasu i metodistkirken og andre religiøse ledere kalte inn til en pressekonferanse hvor de erklærte ebolakrisen som et faktum og ba om internasjonal støtte. Pressekonferansen ble dekket av flere internasjonale medier, deriblant Reuters. Etter pressekonferansen økte oppmerksomheten om krisen, og både myndighetene og utenlandske hjelpeorganisasjoner intensiverte arbeidet.

En tverreligiøs arbeidsgruppe ble dannet, ledet av Biskop Yambasu. Gruppen koordinerte innsatsen fra ulike religioner. Det tverreligiøse samarbeidet var sterkt og ga livsviktige resultater. Metodistkirken anslår at budskapet nådde ut til over en million mennesker gjennom 550 besøkte menigheter.

Det er nå langt bedre kunnskap i befolkningen for å møte en eventuell liknende krise i fremtiden. Atferdsendringer observeres i endrede ritualer ved begravelser og ved at flere oppsøker legehjelp ved symptomer på sykdommen.

HVORFOR: Befolkningen trengte informasjon for å beskytte seg mot ebola

Da ebolautbruddet rammet Sierra Leone i mai 2014, var verken myndigheter, helsesystemet eller befolkningen forberedt. Det var liten kunnskap om hvordan viruset smittet eller hvordan man kunne

beskytte seg. Myndighetene forsinket informasjonen for å unngå panikk, og fordi de var urolige for de politiske og økonomiske konsekvensene.

Det amerikanske Centre for Disease Control and Prevention har beregnet at ebolautbruddet i Sierra Leone krevde 3 956 menneskeliv. Senteret har også beregnet at antall smittede i Liberia og Sierra Leone ville økt til 1,7 millioner dersom tiltak ikke ble satt i gang. Arbeidet til de religiøse lederne var et av flere viktige forebyggende tiltak. Sierra Leone mistet syv prosent av sine helsearbeidere som følge av epidemien. Landet ble erklært ebolafritt 7. november 2015.

I en uoversiktlig situasjon hvor folk var usikre på årsaken til ebolautbruddet og det gikk mange rykter om årsakene bak ebola, var det viktig at informasjonen kom fra ledere som folk stolte på. Religiøse ledere ble viktige endringsagenter fordi de nyter stor tillit og legitimitet i lokalsamfunnet. I flere lokalsamfunn trodde befolkningen at det var internasjonale og besøkende personer som spredde smitten, og på grunn av dette forhindret de i noen tilfeller at medisinsk personell fikk tilgang.

HVA: Opplæring i regi av biskoper, kirkeledere og evangelister

Sierra Leone har en sterk tradisjon for tverreligiøst samarbeid. Imamer og muslimske lekfolk besøkte kirker for å snakke om ebola. Biskoper og pastorer besøkte moskeer. Metodistkirken hadde allerede et nettverk i mange landsbyer etter å ha jobbet med landsbyutviklingsprosjekter. Over hele landet finnes

Biskop John Yambasu fra Metodistkirken tok initiativ til og ledet The Religious Leaders Task Force on Ebola. Her får han skoen desinfisert etter å ha besøkt en ebolarammet familie i det svært utsatte samfunnet Deep Wai Yata. FOTO: PHILEAS JUSU

det kirker eller moskeer. Disse ble viktige utgangspunkt for å gi informasjon. Prester, predikanter og prosjektansatte startet en dugnad for å fortelle flest mulig om hvordan de kunne forebygge ebola.

Totalt 520 religiøse ledere, prester og lekfolk fikk opplæring gjennom prosjektet. Metodistkirken lærte opp 200 helsearbeidere og stilte to ambulanser til rådighet. Kirken bidro også med renhold ved fire sykehus og fulgte opp helsepersonell i felt. Metodistkirken har 225 000 medlemmer i 225 menigheter. Samtlige menigheter ble besøkt. Det ble lagt stor vekt på endring i måten man hilste på og nye rutiner ved dødsfall og begravelser.

I 2014 og 2015 reiste prester og imamer rundt til områder som var stengt på grunn av smittefare og risikerte eget liv og helse. De informerte lokalbefolkningen om forebygging og smittevern og hadde med bøtter, såpe samt basisvarer som ris, olje og kjøtt. Informasjon ble gitt gjennom radioinnslag, brosjyrer, t-skjorter og plakater. I tillegg kjørte de rundt med biler med høyttalere som spilte sanger med informasjon om ebola. I områder uten veitilgang syklet eller gikk de fra dør til dør for å informere.

HVOR MYE: Det ble ikke startet et eget prosjekt for å bekjempe ebola. Midlene som ble brukt til ebolatilak kom fra et prosjekt som allerede mottok støtte fra Digni og Norad. I 2014 ble det brukt 104 846 kroner fra dette prosjektet. Metodistkirkens internasjonale nødhjelpskontor og metodistkirken i Norge samlet i tillegg inn midler som gikk til ebolainnsatsen i Sierra Leone, Liberia og Elfenbenskysten.

KILDER:

- > Centre for Disease Control and Prevention.
- > United Methodist Church (2015). Post Ebola Recovery Response Strategic Plan 2015-2017.
- > Christian Aid, CAFOD, Tearfund, Islamic Relief (2015). Keeping the Faith: The Role of Faith Leaders in the Ebola Response.
- > United Methodist Church (2014). Sierra Leone task force targets Ebola, pressemelding 28.07.2014.
- > Digni (2015) Etter Ebola, Intervju med biskop John. K. Yambasu.
- > Reuters (2014) "Sierra Leone religious leaders criticise government handling of Ebola", 21.07.2014.
- > Dignis årsrapporter til Norad.

Satsning på landbruk gir bedre levevilkår i Somaliland

Samarbeid med diaspora og lokale organisasjoner har bedret livsgrunnlaget for over 2 430 husholdninger i Somaliland. Avlingene gir større avkastning, husdyrene er friske og det er færre tap av avlinger som følge av erosjon og flom.

RESULTAT: Økte inntekter og reduserte kostnader

Tilgang på vann og opplæring i bærekraftig jordbruk og dyrehelse har bidratt til at gjennomsnittsinntektene i 2 430 husholdninger økte med 32 prosent på to år, fra 599 USD i 2012 til 789 USD i 2014. Dette berører rundt 17 000 mennesker.⁶³

Dyrehelsen er forbedret som resultat av fôrproduksjon og tilgang til vann samt opplæring av dyrehelsearbeidere. Tilgang til lokalt tilpassede frø gir større avlinger i tillegg til at bøndene blir selvforsynt med såfrø.

Bygging av brønner og vannreservoar har bidratt til at flere mennesker har tilgang til vann i nærheten av der de bor. Kvinner som henter vann har nå 2,2 km kortere vei å gå for å hente vann. 35 prosent av kvinnene oppgir nå at de deltar i beslutningsprosesser mot tidligere 12 prosent.

Familier sparer rundt 60 USD i måneden i dieselutgifter etter installering av solcellepumper som pumper vann fra brønner i elveleiet til åkrene. De tidligere pumpene var drevet av diesel og overgang til solcellepumper bidrar til grønn energi og mindre utslipp. Flomvern har bidratt til at færre avlinger går tapt i forbindelse med flom.

HVORFOR: Tørke, dårlig jordsmonn, manglende tilgang på lokalt tilpassede frø

I de delene av Somaliland hvor Utviklingsfondet jobber produserer 40 prosent av befolkningen for lite til å

kunne brødfø seg selv. Hovedutfordringene er tørke, dårlig jordsmonn og manglende teknisk kompetanse. Før borgerkrigen produserte dette området alene rundt 65 prosent av maten for Somaliland. I dag produserer det mindre enn syv prosent.

Somaliland ligger i et tørrlandsområde hvor regnet kommer sjeldent og med ujevne mellomrom. Tørke forekommer hvert fjerde eller femte år. Mangel på tilgang til vann fører til at jordbruksområder ikke kan dyrkes, jorda utarmes og helsen til husdyrene og befolkningen trues. På grunn av erosjon og tørke er det også fare for flom når regnet kommer. 60 prosent av befolkningen i Somaliland har husdyr som viktigste inntektskilde. I tider med tørke og sykdom blant dyrene er de svært sårbare for tap av inntekt.

Borgerkrigen rensket området for lokale plantesorter. Gode frø som er tilpasset lokale forhold, har ikke vært tilgjengelige. Importerte frø er ikke tilpasset lokale forhold og gir mindre avlinger. Frøene er ofte manipulert til å skape planter uten reproduksjonsevne. Dette gir usikkerhet rundt hvilken avling de vil kunne gi og gjør bøndene sårbare. De er stadig avhengige av nye importerte frø, og prisene på frø varierer betydelig. Det har vært viktig å etablere en lokal frøbank hvor man utvikler og forbedrer plantesorter av høy kvalitet tilpasset tørke og lokale forhold.

HVA: Tilgang til vann og opplæring i bærekraftig jordbruk og dyrehelse

Utviklingsfondet har i samarbeid med lokale organisasjoner bidratt med opplæring i bærekraftig jordbruk og metoder som bidrar til at jordsmonnet beholder fuktighet og forhindrer erosjon. Modell-

⁶³ En husholdning i Somaliland har i gjennomsnitt 7 mennesker ifølge FSNAU (2013) Family Ties: Remittances and Livelihoods Support in Puntland and Somaliland.

En gutt holder vakt og jager bort fugler fra åkeren. FOTO: A. ENNALS / UTVIKLINGSFONDET

gårder er etablert hvor bønder har fått opplæring. Ni brønner og flere dammer har blitt bygget for å bedre tilgangen til vann. I tillegg har det blitt bygget sanddammer for å heve grunnvannet.

For å forbedre levestandarden for de som lever av husdyr, har prosjektet bidratt med produksjon av fôr og lagt til rette for samarbeid om bærekraftig bruk av beiteområder. 14 dyrehelsearbeidere har fått opplæring, hvorav halvparten kvinner. I tillegg har prosjektet bidratt med veterinærutstyr og medisiner til husdyr.

Frøbanker har blitt opprettet i samarbeid med myndigheter og utdanningsinstitusjoner, og bønder har fått opplæring i drift. Her finnes ulike slag av såkorn som durra, mais, bønner, bygg og hvete i tillegg til grønnsak- og fruktfrø. Frøbankene fungerer slik at en bonde som låner frø tilbakebetaler med sine egne frø, pluss ekstra frø som renter.

Utviklingsfondet samarbeider med diasporaorganisasjoner i Norge som bidrar økonomisk til prosjektet. Ved kriser som tørke eller flom har Utviklingsfondet og diaspora samarbeidet om innsamlingsaksjoner. Diaspora bidrar med rundt

20 prosent av midlene til det totale arbeidet i Somalialand. Diasporaorganisasjonene som har bidratt er: er Sumbul Norge, Odweyne Frivillig Komite, SAMO og Batalaale.

Lokale partnere i prosjektet er Agricultural Development Organisation (ADO), Candlelight for Health, Education and Environment (CLHE), Horn of Africa Voluntary Youth Committee (HAVOYOCO) og Modern Agriculture Development Organisation (MADO).

HVOR MYE: Utviklingsfondet har mottatt 18,7 millioner fra Norad og Utenriksdepartementet til arbeidet i Somalia i perioden 2012-2015. Diasporaorganisasjoner i Norge har bidratt med rundt én million kroner til prosjektet i samme tidsrom.

KILDER:

- > [FAO \(2016\) The Road to Resilience is Paved with Good Governance.](#)
- > FSNAU (2013) Family Ties: Remittances and Livelihoods Support in Puntland and Somaliland.
- > Espen Røst, Frøbank skal bedre matsikkerheten i Somaliland, i Bistandsaktuelt 16 oktober 2015.

Mindre alkoholmisbruk reduserer vold på Sri Lanka

120 landsbyer på Sri Lanka har opplevd en betydelig reduksjon i alkoholrelaterte voldssaker og skader.

RESULTATER: Reduksjon i alkoholrelatert vold

Ifølge data samlet inn av FORUTs lokale partnere gikk antall alkoholrelaterte voldssaker og ulykker ned fra nesten 10 000 i 2009 til rett under 2000 i 2013, i et område hvor det bor totalt 155 000 mennesker.⁶⁴ Dette er et resultat av kapasitetsutvikling og holdningsskapende arbeid. Holdninger og forventninger til alkohol er endret. Det er en økt forståelse for de negative konsekvensene av misbruk. Antall barn som slutter på skolen på grunn av alkoholmisbruk gikk ned fra 1 056 i 2009 til 40 i 2012 i et område med 65 landsbyer.⁶⁵

Antall ulovlige utsalgssteder for salg av alkohol i prosjektområdet, er ifølge FORUTs partnere redusert fra 465 i 2014 til 307 i 2015. Dette gir signaler om at det er mindre akseptert å selge alkohol ulovlig. Prisen på alkohol har gått opp etter påvirkning fra organisasjoner.⁶⁶ Dette er et viktig virkemiddel anbefalt av Verdens helseorganisasjon (WHO) for å redusere misbruk.

Samtidig som prisene på alkohol har gått opp har utgiftene til alkohol som andel av familieøkonomien har gått ned i løpet av fem år, fra 35 prosent til 28 prosent.⁶⁷ Reduksjon i alkoholrelaterte problemer og alkoholforbruk bedrer familieøkonomien på grunn av reduserte utgifter til alkohol og helseutgifter forbundet med alkoholmisbruk. Pengene kan i stedet brukes på skolegang, mat og helsetjenester for familien. Prosjektet har også bidratt til økt åpenhet om familievold.

På bakgrunn av de positive resultatene oppnådd, har FORUTs partnere blitt inkludert i det nasjonale programmet for fattigdomsreduksjon og blitt ledende aktører i arbeidet mot alkoholmisbruk. Anbefalinger fra organisasjonene om hvordan alkoholloven kan etterleves bedre har blitt fulgt opp av myndighetene ved at lovgivningen er endret. Det gjennomføres oftere kontroller ved utvalg av alkohol, og butikkeiere spør oftere om legitimsjon ved kjøp.

HVORFOR: Alkoholmisbruk et fattigdomsproblem

Alkohol- og narkotikamisbruk er en av årsakene til fattigdom og kriminalitet. På Sri Lanka er det en nasjonal målsetting å redusere misbruk. Misbruk av alkohol har størst konsekvenser for de fattigste familienes økonomi, sosiale sikkerhet, fysiske og psykiske helse. Barn sluttet på skolen fordi familiene ikke hadde råd til skolegang når store deler av inntektene ble brukt på alkohol.

Tidligere var vold i nære relasjoner noe som ikke ble snakket om. Det var få muligheter til å melde fra om vold.

En undersøkelse om etterlevelsen av alkoholloven viste at den nesten ikke ble fulgt og at alkohol ble solgt til barn under atten år. Kun to prosent av alkoholutvalg og 21 prosent av tobakkselgere fulgte loven. Ingen kontrollerte om loven ble fulgt.

⁶⁴ Data samles inn årlig ved informasjon hentet fra landsbyledere, politi, barnerettsarbeidere, rådgivere for kvinners rettigheter og lokale ledere.

⁶⁵ Healthy Lanka Association for Development.

⁶⁶ 13 prosent økning på flaskepriser og 23 prosent økning på flaskeøl. Kilde: FORUT årsrapport 2015.

⁶⁷ FSD prosjektinformasjon.

Samling i landsbyen Ambewella. FOTO: FORUT

HVA: Lokalt tilpassede metoder for å endre kultur og adferd

Arbeidet består av informasjonsarbeid med bruk av metoder som er tilpasset lokal kultur. Dette gjør det mulig å ta opp temaer som i srilankisk kultur tradisjonelt har vært for sensitive til å røre ved. Kjønnroller blir diskutert sammen med årsaker til vold. Eksempler på metoder benyttet, er å lage et familiebudsjett hvor utgifter til alkohol er inkludert og som dermed synliggjør hvor mye av familieinntekten som går til alkohol.

Målgruppene i prosjektet er landsbyer med det høyeste forbruket av alkohol, tobakk og narkotika. For å nå ut med informasjon har det blitt opprettet barneklubber, kvinnegrupper, ungdomsgrupper og grupper for menn.

De lokale gruppene får opplæring i hvordan de kan samarbeide med politi, helsevesen, velferdstjenester og det nasjonale utviklingsprogrammet

Samurdhi. Dette samarbeidet bidrar til at lokalbefolkningen vet hva de kan kreve av tjenester. Det er nå etablert kontaktpunkter i landsbyene hvor man kan melde fra om vold i hjemmet.

FORUT har arbeidet med rusproblematikk på Sri Lanka siden 1981 og samarbeider med tre lokale partnere: FISD (Foundation for Innovative Social Development), HLAD (Healthy Lanka Association for Development), WODEPT (Women's Organisation for Development Peace and Temperance).

HVOR MYE: Norad har støttet programmet med 5,8 millioner kroner i perioden 2013-2015.

KILDER:

- > Foruts resultatrapport til Norad 2009-2013.
- > FORUT Nytt, nr. 1, 2013.
- > NDDCB Handbook on Drug Abuse Information in Sri Lanka 2015.
- > WHO Global Status Report on Alcohol and Health 2014.

Opplæring av ungdom endret holdninger til vold i Nicaragua

Refleksjoner rundt kjønnsroller, maktrelasjoner, vold og barneoppdragelse blant ungdom viser positive resultater i form av holdningsendringer. Data som sammenligner holdninger før og etter deltakelse i programmet viser betydelige holdningsendringer blant foreldre, barn og ungdom.

RESULTATER: Mindre akseptert å slå barn som en del av oppdragelsen

Tradisjonelle kjønnsroller og en utbredt machokultur bidrar til at vold i hjemmet er svært utbredt i Nicaragua. Et prosjekt med mål om å bidra til å endre holdninger og atferd har gitt gode resultater. Blant barn og ungdom ble det registrert endringer i holdninger til kjønnsroller, vold mot barn og prevensjon.

Andelen av 140 unge foreldre som var enige i utsagnet «voksne har rett til å slå barn for å korrigere dem» gikk ned fra 40 prosent til seks prosent etter at foreldrene deltok i opplæring. Det vil si at over 90 prosent er ikke lenger enige i utsagnet. Andelen som svarte ja til utsagnet «mor alene er ansvarlig for pass av barn», gikk ned fra 28 prosent til ni prosent. Andelen som var uenig i utsagnet «Når jenta sier NEI, mener hun egentlig JA» ble endret fra 44 prosent før opplæring til 75 prosent etter opplæring. Andelen foreldre som etter opplæring svarte at «De straffer barna sine slik at de skal respektere voksne» gikk ned fra 34 prosent til ti prosent. Dette indikerer at holdningene til vold mot barn er endret.

Det har blitt gjennomført intervjuer for å sjekke om holdningsendringene har bidratt til endret atferd. Noen deltakere svarer at de har endret væremåte og handler annerledes etter å ha deltatt i programmet. Eksempler på endret atferd er ifølge deltakerne at de lytter og ikke lenger slår barna sine, eller har sluttet å straffe dem. Andre

forteller at de har endret måten de snakker til barna sine på eller at de i større grad respekterer meningene til barna. Noen av guttene fortalte at de i større grad deltar i husarbeid. Arbeidet forventes å ha effekt utover den direkte målgruppen ved å skape rollemodeller som påvirker holdninger og atferd hos andre.

HVORFOR: Machokultur bidrar til vold

Machokulturen bygger på en ulikhet i maktbalansen mellom kjønnene hvor mennene er sett på som overlegne kvinnene. Mennene forventes å være aktive, sterke og bestemte, mens kvinnene skal være underdanige, svake og passive. Fra de er små sosialiseres barna inn i de tradisjonelle kjønnsrollene. Guttene blir eksponert for det offentlige livet med en framtid i betalt arbeid og selvstendighet. Jentene sosialiseres til å bidra i den private sfæren med ulønnet husarbeid og avhengighet av mannen. Det er akseptert at mannen straffer, utøver vold og ydmyker kvinner og barn. Det er derfor svært høy forekomst av vold i hjemmet, inkludert seksuelt misbruk og konedrap.

22 prosent av jenter og 23 prosent av gutter har sett sin far utøve fysisk vold mot moren. Forskning viser at menn som selv var ofre for vold eller vitne til vold som barn er mer tilbøyelig til selv å utøve vold senere.⁶⁸ Gutter som har en positiv rollemodell hjemme er mer tilbøyelige til å ha et likestilt forhold,

⁶⁸ Buka et al (2001), Youth exposure to violence: Prevalence, risks, and consequences. *American Journal of Orthopsychiatry*, 71: 3, 298–310.

Far og sønn. FOTO: DAVID GOMEZ/REDMAS

være tilstede for sine barn og bruke mindre vold. Prosjektet gjennomføres i områder med fattigdom og sosial eksklusjon. Disse områdene har høy forekomst av vold og seksuelt misbruk.

Halvparten av anmeldelsene av seksuell trakassering i landet gjelder barn under 18 år, og 90 prosent gjelder jenter. 90 prosent av anmeldelsene om seksuelt misbruk gjelder jenter, 74 prosent er under 18 år.⁶⁹ I Nicaragua får over 28 prosent av jentene barn før de fyller 18 år.

HVA: Barn og ungdom diskuterer kjønnsroller og vold

Organisasjonen La Red de Masculinidad por la Igualdad de Genero (REDMAS) har gjennomført prosjektet «Å vokse sammen» i samarbeid med Redd Barna. REDMAS er et nettverk av 20 organisasjoner som arbeider med kjønn, likestilling og maskulinitet. Målet er å bidra med alternativer til den voldelige machokulturen.

Prosjektet startet i 2007 og har skapt møteplasser der unge mellom 12 og 18 år har diskutert og reflektert rundt kjønn, identitet, oppdragerollen, seksuelle og reproduktive rettigheter og maskulinitet. Ved å jobbe med ungdommer som er framtidens voksne, ønsker man å endre holdningene til vold

i lokalsamfunnet og bidra til å redusere tenåringsgraviditeter. Lærere har også blitt skolert i tematikken.

Den direkte målgruppa for prosjektet er 260 ungdom og 140 unge foreldre i fem kommuner i det nordvestre Nicaragua.⁷⁰ Deltakerne forventes å føre kunnskapen videre til et større antall personer og den indirekte målgruppen er 2 600 mennesker. Deltakerne er aktive medlemmer i organisasjoner som er en del av REDMAS. Det forventes at lærerne fortsetter å bruke den kunnskapen de har fått gjennom prosjektet, også etter prosjektets avslutning.

HVOR MYE: Programmet til Redd Barna i Nicaragua har blitt støttet av Norad siden 2010. I perioden 2010-2014 mottok programmet om lag 1,4 millioner kroner.

KILDER:

- > Baseline og oppfølgingsrapport fra Redd Barna.
- > Instituto Nacional de Información de Desarrollo og Ministerio de Salud (2012), (Encuesta Nicaragüense de Demografía y Salud 2011/12 (Nasjonal helse og demografiundersøkelse 2011/12).
- > Buka et al (2001), Youth exposure to violence: Prevalence, risks, and consequences. American Journal of Orthopsychiatry, 71: 3, 298-310.

69 Nasjonal helse og demografi undersøkelse 2011/12.

70 Kommunene er: Totogalpa, El Cuá. La Dalia, El Viejo og Distrito IV (Managua).

Oppbygging av en nasjonal organisasjon i Burundi

På ti år har Burundi Røde Kors vokst fra å være en liten organisasjon til å bli lokalt forankret over hele landet. Organisasjonen er blitt en viktig aktør som løser lokale utfordringer med lokale ressurser.

RESULTATER: Lokale utfordringer løses av lokalsamfunnene selv

For ti år siden ble Burundi Røde Kors sett på som enda en organisasjon uten lokal forankring som kom utenfra og leverte tjenester. Burundi Røde Kors oppfattes nå som en organisasjon hvor lokalbefolkningen selv er medlemmer og løser egne problemer. Organisasjonen er nå ansett som en av de viktigste humanitære aktørene i landet.

Gjennom opplæring av noen få som lærer opp andre, har kunnskap om for eksempel betydningen av rent vann spredd seg. Over 110 000 mennesker har endret atferd på områder som er viktige for å forebygge sykdommer.

Kunnskap om katastroforebygging har ført til at lokalsamfunn er bedre rustet til å forebygge og reagere på kriser når de oppstår. Risikoen for jordras er redusert i 110 landsbyer som resultat av redusert hogst og terrassering av utsatt terreng. Under krisen, som startet i 2015, har frivillige i hovedstaden Bujumbura gitt viktig førstehjelp, medisinsk hjelp og transport av sårede. Lokalforeninger over hele landet sørget for at de hadde førstehjelpsutstyr og varer tilgjengelig om krisen skulle spre seg.

Partnerskap er inngått mellom organisasjonen og flere offentlige departement. Burundi Røde Kors samarbeider også med blant annet sivilforsvaret om kriseplaner og håndtering av risiko knyttet til nasjonale katastrofer. Burundi Røde Kors er en av få aktører som har tillit i de fleste lag av befolkningen og som fremdeles har tilgang til områder som har vært rammet av konflikt det siste året.

Kapasiteten til å samle inn penger til driften har også økt, fra syv prosent egenfinansiering i 2014 til 18 prosent i 2015. 60 prosent av lokalforeningene har etablert inntektsbringende aktiviteter for å delfinansiere egen drift.

HVORFOR: Mangel på organisasjoner som kunne bidra til å løse lokale problemer og utfordringer

Etter at den tolv år lange borgerkrigen sluttet i 2005 begynte befolkningen å håpe på en fremtid for landet. I 2015 startet en ny krise med voldelige sammenstøt.

I kjølvannet av borgerkrigene hadde Burundi behov for å bygge opp infrastruktur og styrke tjenesteleveranser. Fravær av offentlige tjenester har gjort sivilsamfunnsorganisasjoners rolle ekstra viktig. Flere organisasjoner uten lokal forankring leverte tjenester og varer. Dette skapte en avhengighetskultur hvor eksterne aktører la premisser for leveranser og prioriteringer. Forventningene til myndighetene var lave. Ifølge Afrobarometer 2012, forventet kun tolv prosent av befolkningen at myndighetene skulle ta ansvaret for at befolkningen hadde tilgang til rent vann og trygge sanitære forhold.

Burundi Røde Kors har vokst fra å være en liten gruppe ansatte i hovedstaden til å bli en stor medlemsbasert organisasjon med aktiviteter over hele landet. På ti år vokste organisasjonen fra under ti ansatte til over to hundre ansatte og 426 622 frivillige i 2015. Organisasjonen er etablert over hele landet med 2 900 lokale grupper. Fem prosent av befolkningen jobber som frivillige i organisasjonen. 65 prosent av de frivillige er kvinner.

Som en del av en nasjonal trafikksikkerhetskampanje er frivillige utplassert ved en tungt trafikkert vei i Rugombo. Det er rundt 20 frivillige som skifter på å være på vakt, Anna Nizigiyimana (21) er en av disse. FOTO: MARI A. MØRTVEDT/NORWEGIAN RED CROSS

HVA: Oppbygging av en lokalt forankret Røde Kors-organisasjon

En viktig del av arbeidet til Norges Røde Kors er å støtte lokale Røde Kors-organisasjoner. Når en ny lokalforening etableres og er klar for å starte arbeidet i sitt lokalmiljø, støtter nasjonalkontoret gjennomføringen av en sårbarhets- og kapasitetsundersøkelse. Tilbud om opplæring og aktiviteter avgjøres på bakgrunn av funnene i undersøkelsen. Oppgaver i lokalsamfunn blir fordelt på ulike frivillige i landsbyene. På denne måten er hjelpen nær når behovet for hjelp oppstår.

Røde Kors Burundi har gitt befolkningen økt tilgang til rent vann og trygge sanitærforhold. Det drives også informasjonsarbeid om forebyggende helse og katastrofeberedskap i samarbeid med lokale myndigheter. Det ble blant annet gitt opplæring til ansatte og frivillige om betydningen av riktig ernæring til småbarn, rent vann, håndvask og hvordan identifisere kolera. Organisasjonen delte også ut utstyr for å lage toaletter og installere og reparere vannpumper. Lokale vannkomiteer har ansvar for å vedlikeholde vannpumpene og spre informasjon om hygiene.

Over 1,2 millioner mennesker i 60 landsbyer deltok i perioden 2013-15 i aktiviteter for å redusere negative konsekvenser av klimaendringer. Dette inkluderte treplanting, graving av grøfter for å begrense ødeleggelser ved flom, og fjerning av stillestående overflatevann som ofte bidrar til spredning av vannbårne sykdommer. Innføring av alternative former for brensel har bidratt til redusert avskoging og dermed sårbarhet for flom.

HVOR MYE: Norges Røde Kors sitt arbeid i Burundi hadde et totalt budsjett i 2015 på 8 150 000 kroner hvorav 4 140 000 kroner var fra Norad.

KILDER:

- > Røde Kors resultatrapport til Norad 2013-15.
- > Røde Kors, video av arbeidet i Burundi.
- > Afrobarometer (2012), Burundi round 5.

Økt lønn og bedre arbeidsbetingelser i vannsektoren i Malawi

Opplæring av tillitsvalgte til å forhandle med arbeidsgiver har ført til en ny bransjeavtale som regulerer lønn, lønnsvekst og sosiale rettigheter for arbeidere i de fem store vannverkene i Malawi.

RESULTATER: Arbeidstakerrettighetene blir respektert og lønningene øker

Fagbevegelsen i vannsektoren i Malawi (WETUM) inngikk i 2015 en ny felles bransjeavtale for de fem store vannverkene i landet.⁷¹ Avtalen ble signert etter to måneder med forhandlinger og berører 1 779 arbeidere. Den nye bransjeavtalen vil i større grad regulere konkurransen mellom de fem vannverkene gjennom koordinering av lønns- og arbeidsforhold. Avtalen er et godt eksempel på styrket samarbeid mellom foreninger og kan bidra til jevn lønnsvekst.

Den nye bransjeavtalen gir alle ansatte en indeksregulert lønnsøkning tilsvarende 6,6 til 8,0 kroner pr time, en økning på 21 prosent. I tillegg innebærer den nye avtalen en lønnsøkning på 85 prosent for lavtlønte og bidrar til målet om likelønn. Tilbud om sosiale velferdsgoder skal være like hos alle vannverkene.

HVORFOR: Store lønnsforskjeller

Frem til 2015 fantes det ingen felles bransjeavtale for de store vannverkene i landet. Hvert vannverk hadde sin lokale tariffavtale og lokale forhandlinger. På grunn av mangel på ingeniører, har ingeniører hatt mulighet til å prise seg høyt, ifølge WETUM. Dette har ført til at ufaglærte får en svært liten del av lønnsveksten, mens ingeniørene får gode lønnstilbud ved å skifte fra ett vannverk til

Norsk LO har siden 1995 støttet Malawis landsorganisasjon MCTU med mål om å styrke partenes rolle i arbeidslivet. Zeka King Banda (26) i gul hjelm, begynte å jobbe som læregutt hos Central Region Water Board for fire år siden. Han forteller at det positive med å være organisert er et bedre arbeidsmiljø. FOTO: KEN OPPRANN

et annet. Dette resulterer i en ustabil kompetansefordeling og lønnsregulering. Bransjeavtalen kan bidra til mer regulert lønnsutvikling, som sikrer at alle grupper får del i denne.

HVA: Opplæring av tillitsvalgte

Hovedaktiviteten i prosjektet er opplæring av tillitsvalgte i forhandlinger. Tillitsvalgte har fått en innføring og forståelse for betydningen av kollektive avtaler. De lærer om temaer som analyse av arbeidsgiver, forhandlingsstrategier og kunnskap om lovverk. WETUM-tillitsvalgte har deltatt på kursene og fikk der ideen om en sektorbasert kollektiv avtale.

WETUM er et medlemsforbund tilsluttet Malawis landsorganisasjon, Malawian Congress of Trade Unions (MCTU). Et støtteapparat fra forbundet bistår de lokale tillitsvalgte med forhandlingene. Norsk LO har siden 1995 støttet MCTU i arbeidet med å styrke partenes rolle i arbeidslivet. LO bidrar med 70 prosent av budsjettet til MCTU, og finansieringen bidrar til lønn for åtte av tolv ansatte.

HVOR MYE: LO har mottatt norsk støtte til sitt arbeid i Malawi siden 1995. I perioden 2013-2015 mottok LO 3,6 millioner kroner fra Norad til arbeid i Malawi.

KILDER:

- > Rapporter fra MCTU og LOs internasjonale avdeling.
- > Evaluering av MCTU 2012-2014.
- > Collective Bargaining Agreement between Water Boards and Water Employees Trade Union of Malawi (WETAM).

⁷¹ Blantyre vannverk, Lilongwe vannverk og vannverkene i den sørlige-, nordlige- og sentrale regionen.

Jordbruksvarene nådde ikke frem til butikkene i Nicaragua

Det viste seg at på tross av gode forberedelser var det få bønder som fikk solgt varene sine.

PLANLAGT RESULTAT: Økning i jordbruksproduksjon og tilgang til marked

Et av Utviklingsfondets prosjekter i Nicaragua hadde som mål at fattige bønder skulle ha bedre tilgang til markedene for å få solgt varene sine.

HVORFOR: Fattige bønder med potensiale for å produsere til marked

Målgruppene i prosjektet kommer fra tre ulike befolkningsgrupper i Nicaragua; Misquitos, Garifunas og Creoles. De produserer nok mat til eget forbruk, men er fattige og har ingen inntekter. Mange av bøndene har mulighet til å produsere mer enn de gjør, men mangler kunnskap om hvordan de kan få solgt varene sine. Økning i produksjon og salg av jordbruksvarer ble sett som en mulighet til å øke inntekter, dersom de fikk tilgang til markeder.

HVA: Markedstilpassede produkter og markedsføring

Utviklingsfondets lokale partner gjennomførte markedsundersøkelser hvor de identifiserte etterspørsel av ulike varer. Bearbejdede kokosprodukter pekte seg ut som gode produkter, og bøndene fikk opplæring i hvordan viderefedde kokos til ulike produkter som kokosolje, kokosmelk og tørket kokos. I tillegg fikk bøndene utstyr og maskiner for å viderefedde produktene. Produktene ble markedsført, en butikk etablert og produktene ble presentert på varemesser.

Illustrasjonsfoto. Kakaoplanter, Nicaragua.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN/NORAD

HVORFOR DET IKKE GIKK SOM PLANLAGT: For lite fokus på organisering av bønder og distribusjon

Det ble ikke etablert samarbeid og system for leveranser mellom butikken som skulle selge varene, og bondeorganisasjoner som skulle levere disse. Dette gjorde det vanskelig å sikre volum og kvalitet. Butikken hadde ikke kapital til å betale bøndene når de leverte varene. Det ble satset lite på kontakt med distributører.

Den lokale organisasjonen som gjennomførte prosjektet er god på arbeid med minoriteters rettigheter, miljøvern og forskning, men hadde ikke kompetanse på markedsføring og salg.

LÆRDOMMER: Behov for lokal organisering og samarbeid med distributører

Bøndene burde vært organisert i kooperativer for å stå sterkere og selge sammen i større volum. Dette vil være fokus fremover i prosjektet i tillegg til å knytte bøndene sammen med nasjonale kooperativnettverk som kan bidra med kompetanse og relasjoner til distributører. Der kan de også få opplæring og støtte til videreføring av produkter, bredere markedstilgang og tilgang på kapital.

HVOR MYE: Utviklingsfondet mottok 540 000 kroner fra Norad hvert år i perioden 2012-2014.

KILDER:

- > Utviklingsfondets nettsider.
- > Utviklingsfondets årsmelding for 2015.

Elevorganisasjon i Colombia hindrer tvangsrekruttering av elever til væpnede grupper

Gjennom opplæring og informasjonskampanjer har Studentene og Akademikernes Internasjonale Hjelpfond, SAIH, og deres lokale partner bidratt til å stanse tvangsrekruttering til militære grupper og den colombianske hæren.

RESULTATER: Elever hindrer tvangsrekruttering til hær og gerilja

Den colombianske elevorganisasjonen Asociación Nacional de Estudiantes de Secundaria (ANDES) har dokumentert, anmeldt og hindret tvangsrekruttering av ungdom fra skoler til gerilja og hæren i Colombia. Elever som har gjennomført kurs med ANDES og som bærer ID-kort for militærnektende har i flere tilfeller hindret at hæren og militære grupper har rekruttert elever ulovlig.

Menneskerettighetskomiteer bestående av ANDES-medlemmer har fått videregående skoler til å lage retningslinjer for bevisstgjøring om retten til militærnektning og forbud mot at skoleledelsen overrekker elevlister til hæren.

På internasjonalt nivå, og parallelt med arbeidet i Colombia, ble Retningslinjene for beskyttelse av skoler og universiteter fra militært bruk i væpnet konflikt ferdigstilt i desember 2014.⁷² Norge var vertskap for en konferanse i 2015 hvor land kunne slutte seg til Trygg-skole erklæringen for å følge opp retningslinjene. Norske og argentinske myndigheter har vært pådrivere i arbeidet med retningslinjene, mens SAIH og andre sivilsamfunnsorganisasjoner har vært viktige støttespillere.

HVORFOR: Skoler og universiteter blir militærbaser under væpnet konflikt

Rekruttering av barn under 18 år er forbudt ifølge internasjonal lov. Rekruttering av barn under 15 år er ansett som en krigsforbrytelse ifølge den inter-

nasjonale krigsforbryterdomstolen. Likevel rapporterte FNs rapportør for barn i væpnet konflikt om 289 tvangsrekrutteringer i Colombia i 2015. Alle væpnede grupper i konflikten har rekruttert barn, de fleste mellom 15 og 18 år. De væpnede gruppene inkluderer gerilja, nasjonale sikkerhetsstyrker og paramilitære grupper.

I 2015 ble elleve skoler i Colombia ødelagt av kryssild eller eksplosiver.⁷³ I mange land med væpnet konflikt har skolene og universitetene blitt en del av slagmarken, og de brukes som militærbaser og arsener. Dette gjør lærestedene til militære mål som utsetter lærere, elever og infrastruktur for fare. De militæres tilstedeværelse på skolene gir dårligere tilgang på skolemateriell og fører til større fravær og frafall blant elevene.

Angrepene på skoler og universiteter i Colombia og i andre land viser at det er behov for retningslinjer som kan brukes av partene i væpnede konflikter.

HVA: Dokumentasjon av overgrep og opplæring om retten til militærnekt

ANDES har gjennomført en kampanje mot militarisering av ungdom og om retten til å nekte militærtjeneste. De har trykt opp og delt ut håndbøker om utdanning for fred og laget ID-kort for militærnektende. I 2014 opprettet ANDES menneskerettighetskomiteer ved 18 ulike lærersteder. Komiteene underviser elevene om retten til militærnektning, og de dokumenterer og følger opp tilfeller av ulovlig rekruttering til hæren. I 2015 deltok 372 elever på kurs i regi av

72 The Guidelines for Protecting Schools and Universities from Military use during Armed Conflicts.

73 Spesialrapportøren for barn i væpnet konflikt (2016).

Lederen i ANDES, Deisy Aparicio (til høyre) har kurs for en gruppe elever på Nuevo America skolen i hovedstaden Bogota. ANDES jobber også for å få en lov om rett til sivilteneste istedet for militærtjeneste, og for at utdanning skal få en viktig plass i fredsavtalen mellom regjeringen og FARC. FOTO: MARTE LID/NORAD

menneskerettighetskomiteene. Flere forsøk på ulovlige raid der militæret forsøker å rekruttere ungdom inn i militærtjeneste, har blitt dokumentert og anmeldt til politiet.

ANDES er en av ungdomsorganisasjonene som er representert i Det nasjonale fredsrådet i Colombia. Dette gir ungdom en aktiv og rådgivende stemme inn i utviklingen av politikk og lovverk om militærtjeneste, avmilitarisering og retten til utdanning. ANDES har fått til en avtale med myndighetene i Bogotá om at de skal forby militæret å gå inn i skolene og gjennomføre rekrutteringsraid. Rekruttering forekommer likevel fortsatt i Bogotá og andre byer i landet.

I kjølvannet av fredsavtalen mellom colombianske myndigheter og FARC-geriljaen i august 2016, fortsetter SAIH og ANDES sitt arbeid med kapasitetsutvikling og påvirkning. Det gjenstår å se i hvilken grad de internasjonale retningslinjene vil bidra til å hindre fortsatt rekruttering av barn og unge i Colombia.

HVOR MYE: Norad har støttet SAIHs arbeid i Colombia med totalt 514 566 kroner i perioden 2013-2015.

KILDER

- > Årlige rapporter fra ANDES til SAIH (2014-2016).
- > ANDES: "Informe ANDES: En contra de la militarización. Por una educación para la emancipación, 2013-2014-".
- > SAIH (2009), Colombian Students at Risk.
- > The Guidelines for Protecting Schools and Universities from Military use during Armed Conflicts.
- > Human Rights Watch (1998) Child Soldiers Used by All Sides in Colombia's Armed Conflict.
- > Spesialrapportøren for barn i væpnet konflikt (2016): rapport til den 70 generalforsamling april 2016.

”

Å lykkes med å beskytte skoler og skolebarn i fremtiden vil kreve politisk innsats og forpliktelse på et annet nivå enn vi har i dag. Flere frivillige organisasjoner, ikke minst norske som Redd Barna, Flyktinghjelpen og SAIH, fortjener anerkjennelse for det viktige arbeidet de har gjort gjennom flere år for å fremme beskyttelse og gi barn og unge tilgang til utdanning.

UTENRIKSMINISTER BØRGE BRENDE

Kronikk i Adresseavisen, 11. mai 2015

3

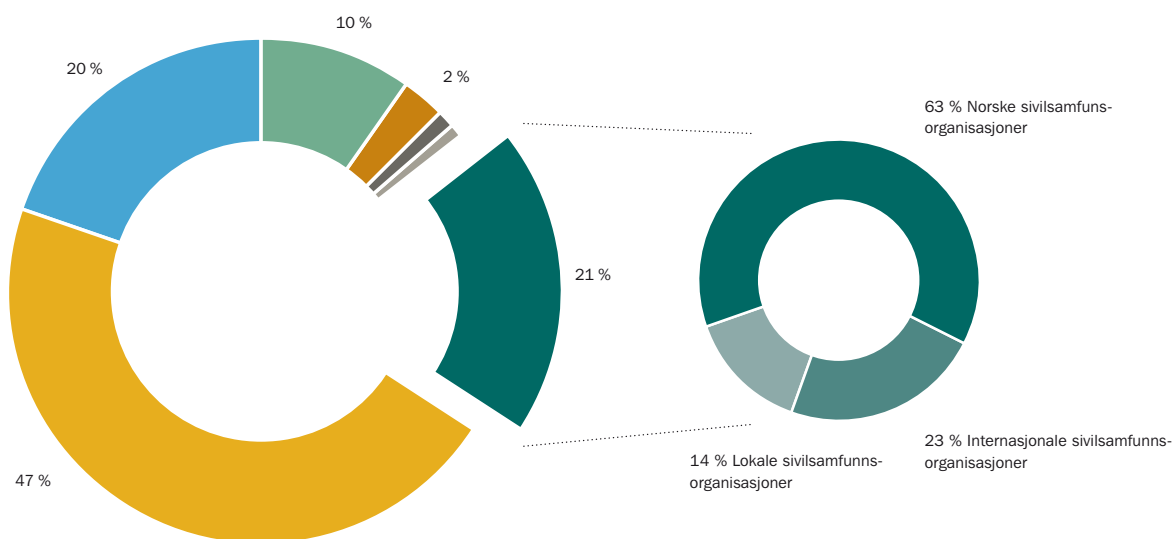
Tallenes tale

I perioden 2011 til 2015 ble nesten 33 milliarder kroner av den norske bistanden kanalisert gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner.

Støtte til sivilsamfunnsorganisasjoner⁷⁴

FIGUR 12 // 21 PROSENT AV BISTANDEN I PERIODEN 2011-2015 GIKK TIL SIVILSAMFUNNSORGANISASJONER

■ Sivilsamfunnsorganisasjoner
 ■ Offentlig sektor i Norge/andre giverland
 ■ Privat sektor
 ■ Uspesifisert
■ Multilaterale organisasjoner
 ■ Offentlig sektor i mottakerland
 ■ Offentlig-privat samarbeid

Total norsk bistand fordelt på avtalepartnergruppe, 2011-2015. Totalt i perioden ble det utbetalt 153,6 milliarder kroner i bistand, hvorav 32,7 milliarder ble gitt gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner. [Kilde: Norad]

Støtten til sivil samfunn i perioden 2011-2015 tilsvarer 21 prosent av den totale bistanden i perioden. 13 prosent av den totale bistanden gikk til norske organisasjoner, fem prosent til internasjonale organisasjoner og tre prosent til lokale organisasjoner.

«Støtte til sivilsamfunnsorganisasjoner» betyr all bistand som er kanalisert til og gjennom sivilsamfunnsorganisasjonene. I denne bistanden inngår nødhjelp, støtte til lokalt sivil samfunn i mottakerland, øremerket støtte til politisk prioriterte tiltak, støtte gjennom internasjonale organisasjoner og kjernestøtte til norske organisasjoner som jobber for å fremme økonomisk og sosial utvikling i utviklingsland.

USA var den klart største statlige giveren til sivilsamfunnsorganisasjoner i 2014, med et bidrag på

ORGANISASJONSTYPER I STATISTIKKEN

OECD deler sivilsamfunnsorganisasjoner inn i tre typer:

- > Organisasjoner basert i giverland.
- > Internasjonale organisasjoner, gjerne organisert som føderasjoner, allianser eller paraplyorganisasjoner med tilknytning til flere giver- og/eller mottakerland. Noen er basert i mottakerland. Organisasjoner basert i andre giverland enn Norge faller inn under denne kategorien i den norske statistikken.
- > Lokale organisasjoner, basert og drevet i land som er mottakere av bistand. De kan være nasjonale eller lokale organisasjoner i disse landene*.

* I denne kategorien finner vi også lokalkontorer tilknyttet norske eller internasjonale organisasjoner. I perioden 2011-2015 var omtrent syv prosent av bistanden til lokale organisasjoner i den norske statistikken tilknyttet lokalkontorer til norske eller internasjonale organisasjoner.

⁷⁴ Tallene i del 3 er hentet fra Norsk bistand i tall og fra CRS-rapporteringen på OECD.Stat. Når vi sammenligner med tall fra OECD er siste tilgjengelige tall fra 2014.

OECDs UTVIKLINGSKOMITÉ – DAC

Utviklingskomiteens viktigste oppgave er å sikre bedre liv for mennesker i utviklingsland gjennom å bygge opp kunnskap og forståelse av bistandsfinansiering, å forbedre utviklingsarbeidet og bistandspolitikken internasjonalt, og å bygge partnerskap for utvikling.

Utviklingskomiteen har 28 medlemsland i tillegg til EU. Landene er medlemmer på bakgrunn av følgende kriterier: eksistensen av hensiktsmessige strategier, retningslinjer og institusjonelle rammer som kan sikre kapasitet til å etterleve, måle og evaluere et utviklingsprogram.

Siste tilgjengelige år i bistandsstatistikken til OECD er 2014*.

For mer informasjon se oecd.org.

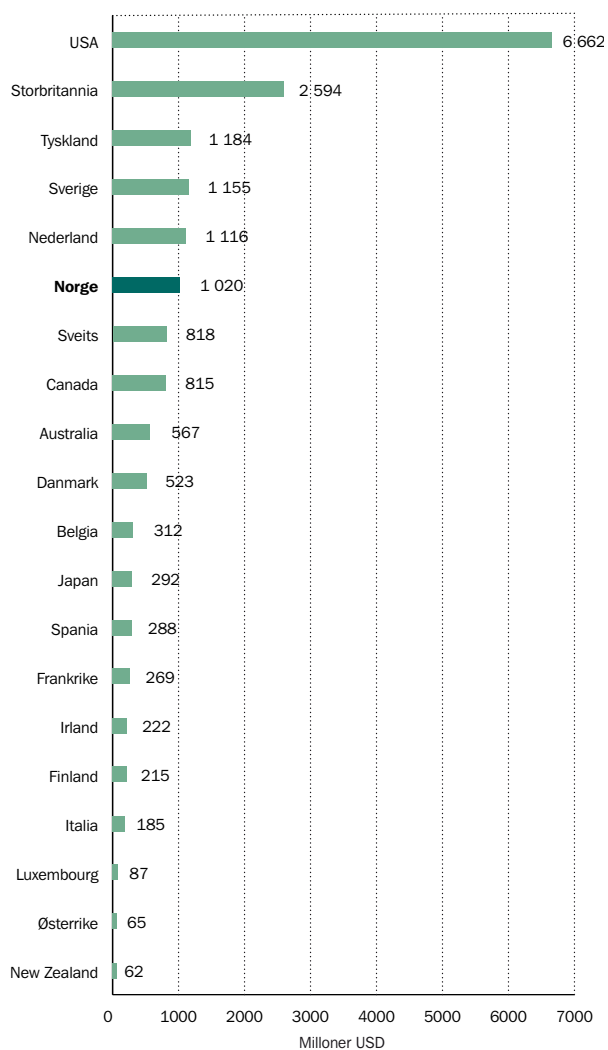
* Noen mindre avvik mellom tall basert på OECD-data og de som er basert på Norads data kan forekomme, da enkelte data registreres litt ulik i de to databasene.

6,7 milliarder USD. USA var også den største giveren av bistand totalt i OECD. USA ga mest bistand til prosjekter innen helsesektoren, og nesten halvparten av sivilsamfunnsstøtten gikk til Afrika.

6,6 milliarder USD

USA var den klart største statlige giveren til sivilsamfunnsorganisasjoner i 2014.

FIGUR 13 // USA ER DEN STØRSTE GIVEREN TIL SIVILT SAMFUNN

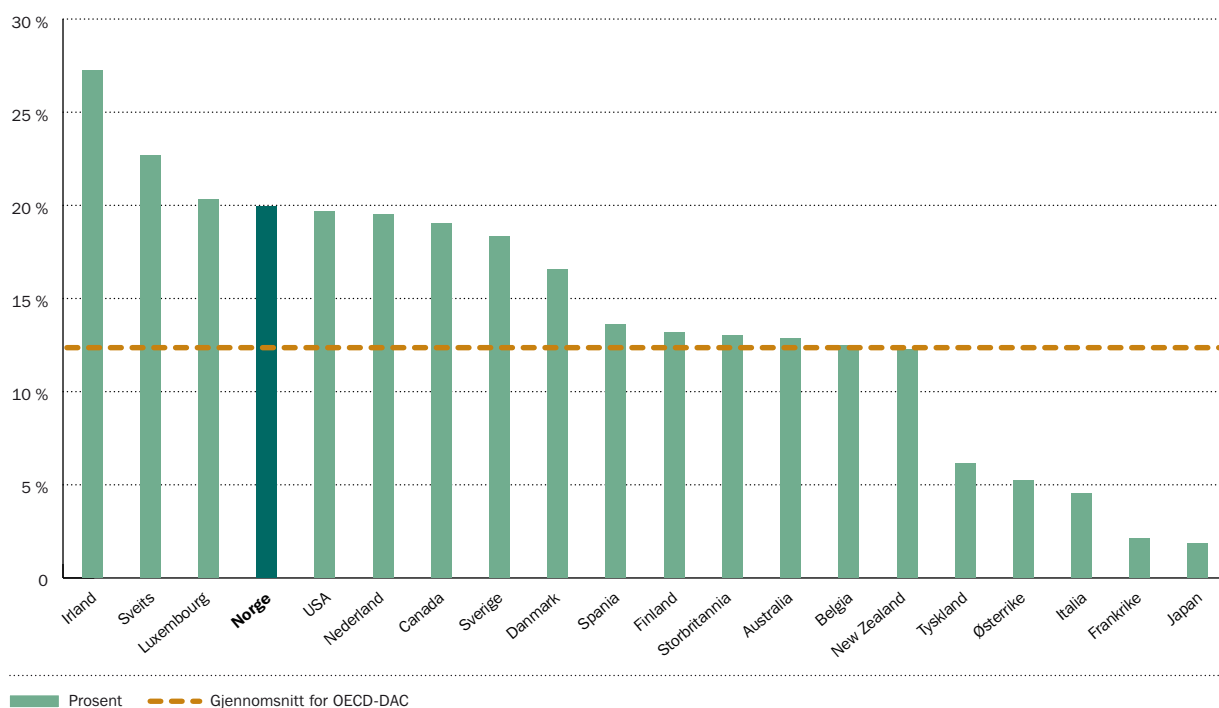

Bistand fra de 20 største giverne av sivilsamfunnsbistand i OECD-DAC. 2014. Totalt 18,5 milliarder USD. Brutto utbetalinger. [Kilde: OECD.Stat]

12 %

12 prosent av bistanden fra medlemslandene
i OECD-DAC gikk gjennom sivilt samfunn.

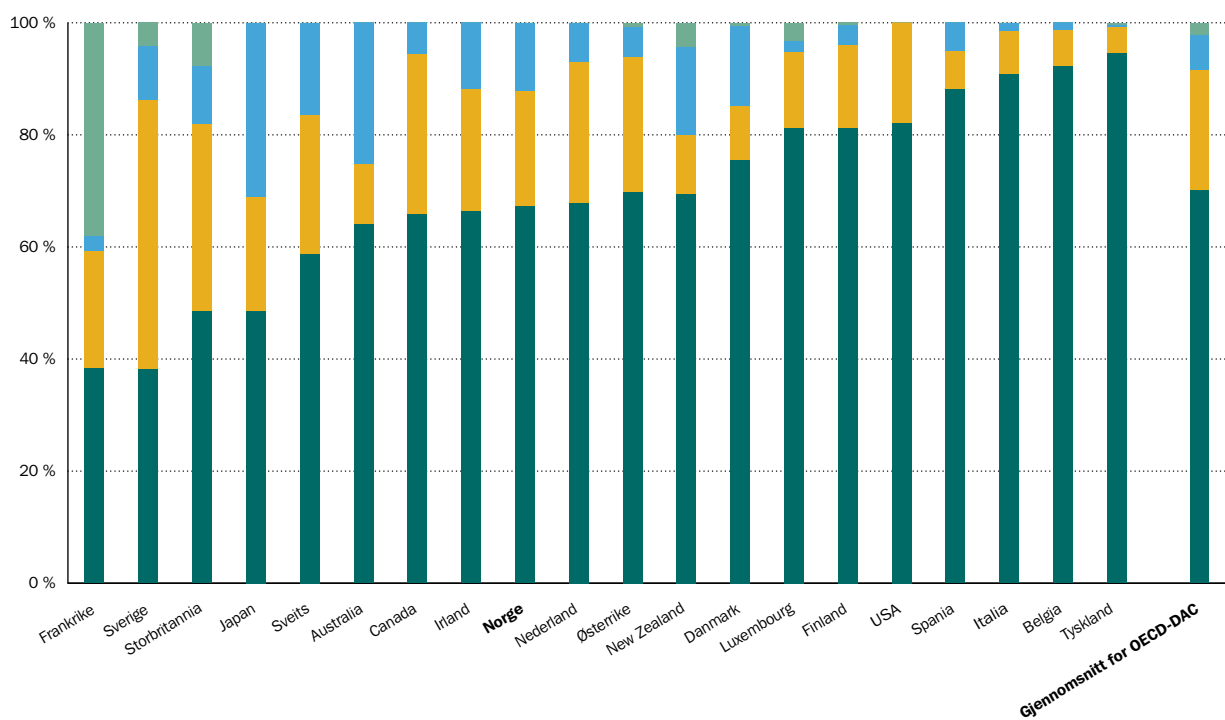
FIGUR 14 // STOR FORSKJELL I ANDEL AV BISTANDEN GJENNOM SIVILSAMFUNNSORGANISASJONER

Bistand gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner, som andel av total bistand. 2014. Totalt ble det utbetalt 150,9 milliarder USD i bistand, hvorav 18,5 milliarder ble gitt gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner. Brutto utbetalinger. Figuren viser de 20 medlemslandene i OECD-DAC som gir mest bistand gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner. [Kilde: OECD.Stat]

Figur 13 viser at Norge var blant de største giverne av bistand gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner i 2014. Også bistanden til sivilsamfunnsorganisasjoner i forhold til den totale bistanden er høy i Norge, som vist i Figur 14. Irland, som kommer nokså langt ned på lista over utbetalt beløp til sivilsamfunnsorganisasjoner er øverst på lista over andel av bistand gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner.

FIGUR 15 // STORE FORSKJELLER I ANDELEN AV SIVILSAMFUNNSBISTAND SOM GÅR TIL LOKALE ORGANISASJONER

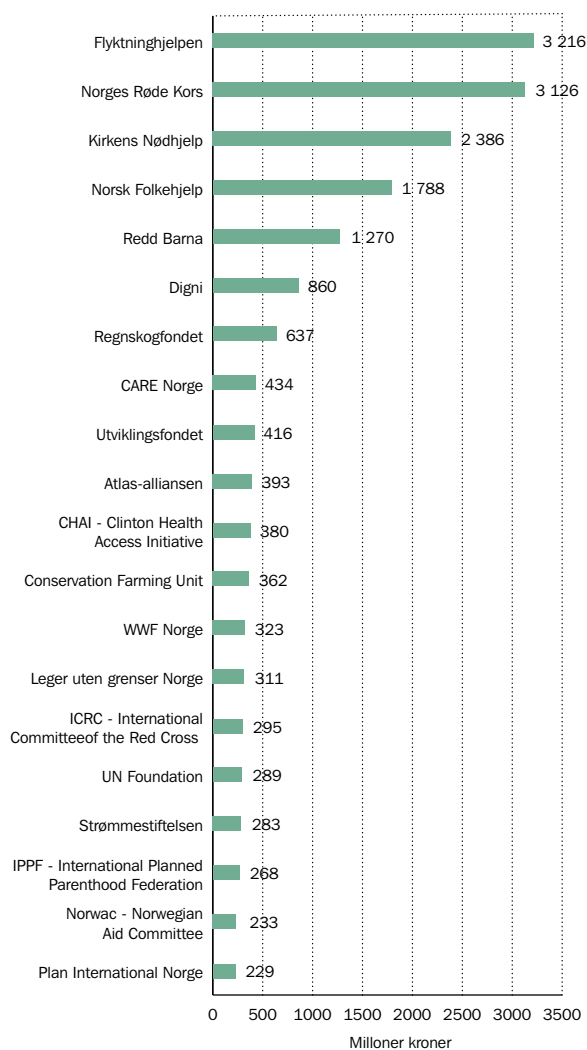
■ Organisasjoner basert i giverland ■ Internasjonale organisasjoner ■ Lokale organisasjoner ■ Type organisasjon ikke definert

Bistand gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner, fordelt på type organisasjon. Totalt i 2014 ble det utbetalt 13 milliarder USD til organisasjoner basert i giverland, 4 milliarder USD til internasjonale organisasjoner, 1,2 milliarder USD til lokale organisasjoner og 0,4 milliarder USD til sivilsamfunnsorganisasjoner uten definert organisasjonstype. Brutto utbetalinger. Figuren viser de 20 medlemslandene i OECD-DAC som gir mest bistand gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner. [Kilde: OECD.Stat]

Det er stor forskjell blant medlemslandene når det gjelder hvor mye av sivilsamfunnsstøtten som går til lokale sivilsamfunnsorganisasjoner. Storbritannia, som er den nest største giveren til sivilsamfunnsorganisasjoner, ga ti prosent av sivilsamfunnsstøtten til lokale organisasjoner. Dette gjør Storbritannia til det største giverlandet til lokale sivilsamfunnsorganisasjoner i 2014. Mange land kanaliserte bistand til lokale organisasjoner via organisasjoner basert i giverland eller internasjonale organisasjoner. Statistikken viser kun den første organisasjonen som pengene går til. Dermed kommer mer av midlene enn det som vises i figur 15 frem til lokale partnere. Dette gjelder også den norske bistanden. På side 19 er ulike modeller for partnerskap med lokale organisasjoner beskrevet.

Figur 15 viser sivilsamfunnsstøtte fra medlemslandene i OECD-DAC fordelt på organisasjoner basert i giverland, internasjonale organisasjoner og lokale organisasjoner. Giverlandene definerer de forskjellige typene organisasjoner noe ulikt, men figuren gir likevel en indikasjon på hvilke typer organisasjoner som er prioritert i de forskjellige landene. Som figuren viser, gir de fleste medlemsland i OECD-DAC størst andel til organisasjoner basert i giverland.

FIGUR 16 // DET MESTE AV SIVILSAMFUNNSBISTANDEN GÅR GJENNOM NORSKE ORGANISASJONER

De 20 sivilsamfunnsorganisasjonene som mottok mest norsk bistand i perioden 2011-2015. Totalt gikk 32,7 milliarder kroner gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner i perioden. (Kilde: Norad)

Fra 2011 til 2015 ga Norge bistand gjennom nesten 2000 ulike sivilsamfunnsorganisasjoner. Blant sivilsamfunnsorganisasjonene som mottok mest bistandsmidler var de fleste norske. De internasjonale organisasjonene Clinton Health Access Initiative, International Committee of the Red Cross, UN Foundation og International Planned Parenthood Federation er også blant de 20 største mottakerne. I tillegg er den lokale organisasjonen Conservation Farming Unit på lista. Conservation Farming Unit har prosjekter som retter seg mot bevaring av landbruket i Afrika sør for Sahara.

Figur 16 viser at Flyktninghjelpen er den sivilsamfunnsorganisasjonen som mottok mest bistandsmidler i perioden 2011 til 2015. Organisasjonen arbeider i hovedsak med nødhjelp, men jobber også innen andre sektorer.

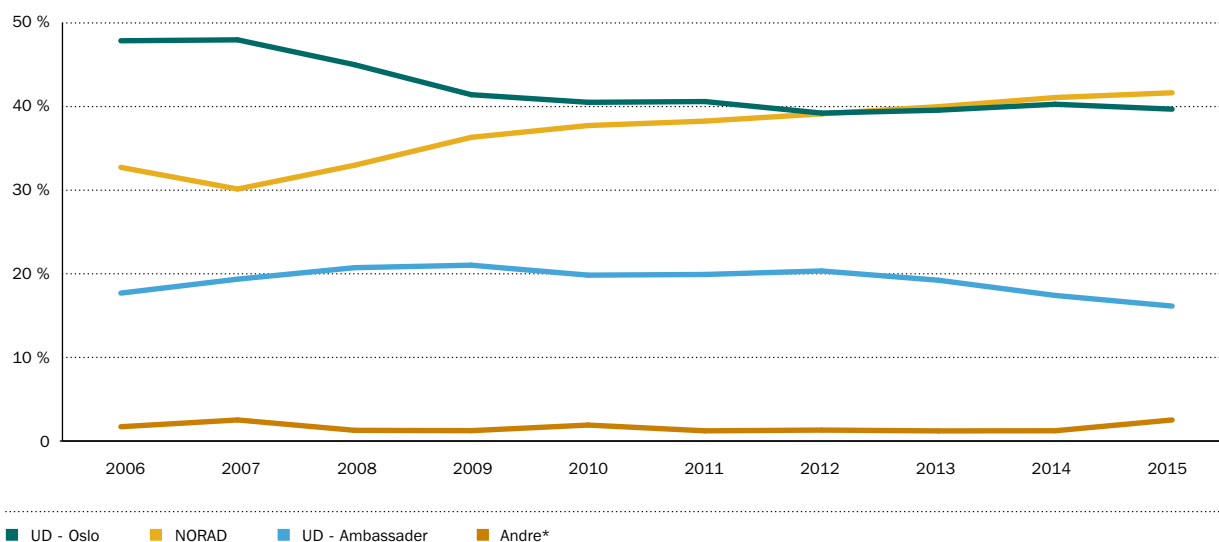
I tillegg til Flyktninghjelpen er Norges Røde Kors, Kirkens Nødhjelp, Norsk Folkehjelp og Redd Barna Norge de største norske sivilsamfunnsorganisasjonene som arbeider med bistand.

2.000

Fra 2011 til 2015 ga Norge bistand gjennom nesten 2000 ulike sivilsamfunnsorganisasjoner.

Hvem forvalter den norske sivilsamfunnsstøtten?

FIGUR 17 // NORAD FORVALTER EN ØKENDE DEL AV SIVILSAMFUNNSBISTANDEN

Norsk bistand gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner fordelt på forvaltningsenhet 2006-2015. Fra 4,1 milliarder kroner i 2006 til 7,1 milliarder kroner i 2015.

*«Andre» består av Fredskorpset, Klima- og miljødepartementet, Riksrevisjonen og Norfund. [Kilde: Norad]

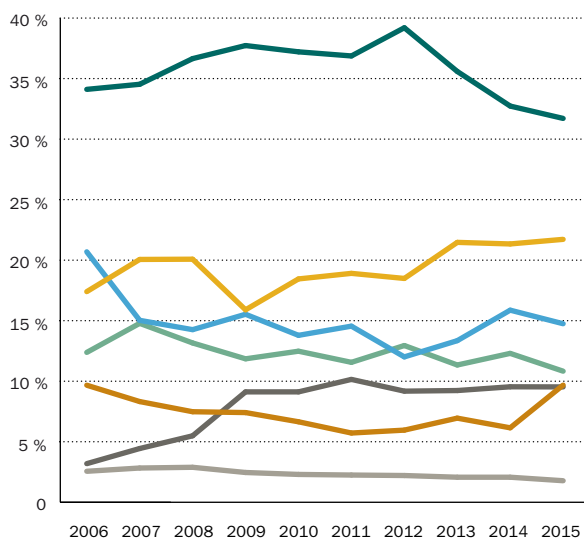
Figur 17 viser at Norad og Utenriksdepartementet forvaltet rundt 80 prosent av bistanden gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner de siste ti årene. Mens det i 2006 var Utenriksdepartementet som forvaltet den største delen av sivilsamfunnsstøtten, har Norads andel økt i løpet av perioden, og forvaltet i 2015 en litt større andel enn Utenriksdepartementet.

Ambassadene forvaltet mellom 16 og 21 prosent av sivilsamfunnsstøtten i perioden. I tillegg mottok sivilsamfunnsorganisasjonene midler forvaltet av Fredskorpset, Klima- og miljødepartementet, Norfund og Riksrevisjonen.

De siste ti årene ble over 70 prosent av sivilsamfunnsstøtten fra både Norad og Utenriksdepartementet kanalisert gjennom norske organisasjoner. Kun fire prosent ble gitt direkte til lokale organisasjoner. Ambassadene ga 53 prosent av sivilsamfunnsstøtten i perioden til lokale organisasjoner. Over 70 prosent av all bistand gitt til lokale sivilsamfunnsorganisasjoner ble forvaltet av ambassadene.

Hva brukes sivilsamfunnsstøtten til?

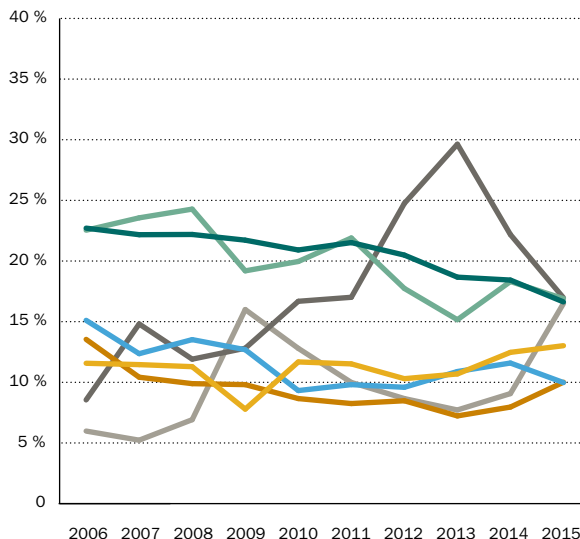
FIGUR 18 // GODT STYRESETT HAR VÆRT DET VIKTIGSTE INNSATSOMRÅDET DE SISTE TI ÅRENE

■ Godt styresett
■ Nødhjelp
■ Helse og sosiale tjenester
■ Økonomisk utvikling og handel
■ Utdanning
■ Miljø og energi
■ Kostnader i Norge og uspesifisert

Norsk bistand gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner fordelt på sektorgrupper. 2006-2015. Fra 4,1 milliarder kroner i 2006 til 7,1 milliarder kroner i 2015. [Kilde: Norad]

FIGUR 19 // NORSK BISTAND FORDELT PÅ INNSATSOMRÅDE

■ Godt styresett
■ Nødhjelp
■ Helse og sosiale tjenester
■ Økonomisk utvikling og handel
■ Utdanning
■ Miljø og energi
■ Kostnader i Norge og uspesifisert

Total norsk bilateral (inkludert multi-bilateral) bistand fordelt på sektorgrupper. 2006-2015. Fra 12,7 milliarder kroner i 2006 til 24,7 milliarder kroner i 2015. [Kilde: Norad]

Den norske bistanden gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner går til flere sektorer.

Figur 18 viser at over halvparten av bistanden gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner i perioden 2006-2015 gikk til godt styresett og nødhjelp. I gjennomsnitt gikk 36 prosent til godt styresett og 20 prosent til nødhjelp i perioden. Dette er høyere andeler enn i den totale norske bilaterale bistanden (se Figur 19) som i samme periode utgjorde 20 prosent til godt styresett og elleve prosent til nødhjelp.

Midler til Regjeringens klima- og skogsatsing, som går fra Klima- og Miljødepartementets budsjett, utgjorde seks prosent av all bistanden gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner i 2015. Elleve prosent – 428 millioner kroner - av midlene utbetalt over Regjeringens klima- og skogsatsing i 2015 gikk gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner. Norad forvaltet over 80 prosent av disse

midlene. World Resources Institute, Regnskogfondet, Center for International Forestry Research og Amazon Environmental Research Institute var de største organisasjonene i skogsatsingen.

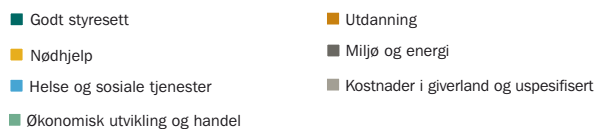
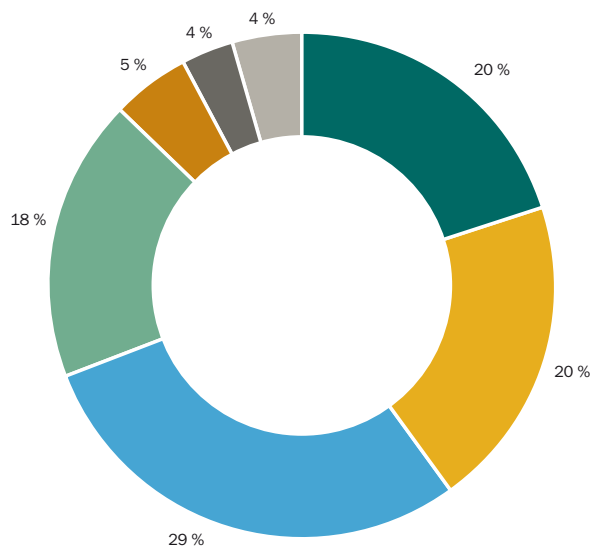
Figur 19 viser en stor økning av bistand til miljø og energi i 2013, som var et rekordår for klimarelatert bistand. Dette var på grunn av ekstraordinære utbetalinger til Brasil som følge av resultatbasert finansiering for redusert avskoging.

Gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner gikk nesten 5,4 milliarder USD fra medlemslandene i OECD-DAC til helsesektoren. Helse var dermed det sektorområdet som mottok mest internasjonal sivilsamfunnsbistand i 2014. Dette skyldes blant annet at USA, som var det største giverlandet, ga 44 prosent av sin bistand gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner til prosjekter i helsesektoren.

Etter helse var godt styresett og nødhjelp de største sektorgruppene. Figur 18 viser at disse også var den norske sivilsamfunnsbistandens tre største sektorgrupper. Landene i OECD-DAC hadde i snitt en nesten dobbelt så stor andel av sivilsamfunnsbistanden til helse som Norge i 2014. Den norske sivilsamfunnsbistanden hadde en andel på over ti prosentpoeng mer til godt styresett enn snittet i OECD-DAC, mens andelen til nødhjelp var omtrent lik for den norske og den internasjonale sivilsamfunnsbistanden i 2014.

Bare Slovenia, Nederland, Sverige og Tyskland hadde en større andel sivilsamfunnsstøtte som gikk til godt styresett enn Norge. Nederland, som er en av de største giverne til sivilsamfunnsorganisasjoner, hadde en andel på 56 prosent til godt styresett. Sveriges andel var på 46 prosent.

FIGUR 20 // MER ENN EN FJERDEDEL AV DEN INTERNASJONALE BISTANDEN GJENNOM SIVILSAMFUNNSORGANISASJONER GÅR TIL HELSE OG SOSIALE TJENESTER

Bistand fra medlemsland i OECD-DAC gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner fordelt på sektorgrupper. 2014. Totalt 18,5 milliarder USD. Brutto utbetalinger.

[Kilde: OECD.Stat.]

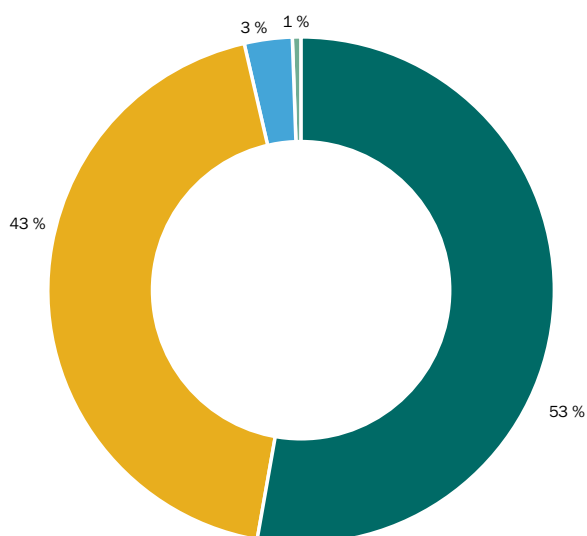
1/4

Mer enn en fjerdedel av den internasjonale bistanden gjennom samfunnsorganisasjoner går til helse og sosiale tjenester.

53 %

Over halvparten av norsk nødhjelp gikk gjennom sivilsamfunnsorganisasjone.

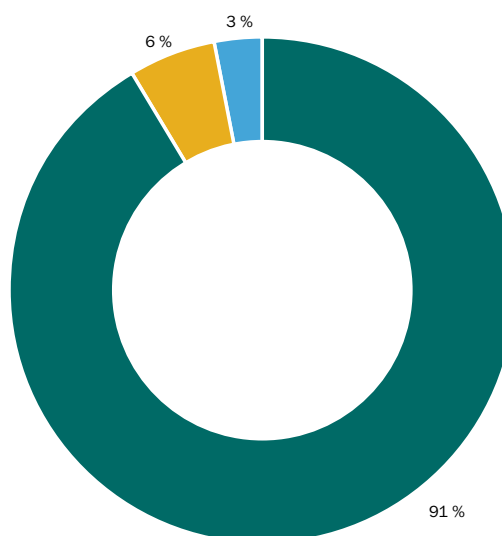
FIGUR 21 // OVER HALVPARTEN AV NORSK NØDHJELP GIKK GJENNOM SIVILSAMFUNNSORGANISASJONER

■ Sivilsamfunnsorganisasjoner ■ Offentlig sektor i Norge/andre giverland
■ Multilaterale organisasjoner ■ Andre*

Total nødhjelp fordelt på avtalepartnergrupper. 2011-2015. Totalt 12,6 milliarder kroner i perioden, hvorav 6,7 milliarder kroner gikk gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner. Nødhjelp er definert som bistand under DAC-sektor 720, 730 og 740. Kjernestøtte til multilaterale organisasjoner er ikke inkludert. *«Andre» består av offentlig sektor i mottakerland, privat sektor og uspesifisert. [Kilde: Norad]

FIGUR 22 // NESTEN ALL NORSK NØDHJELP GJENNOM SIVILT SAMFUNN GÅR VIA NORSKE ORGANISASJONER

■ Norske sivilsamfunnsorganisasjoner
■ Internasjonale sivilsamfunnsorganisasjoner
■ Lokale sivilsamfunnsorganisasjoner

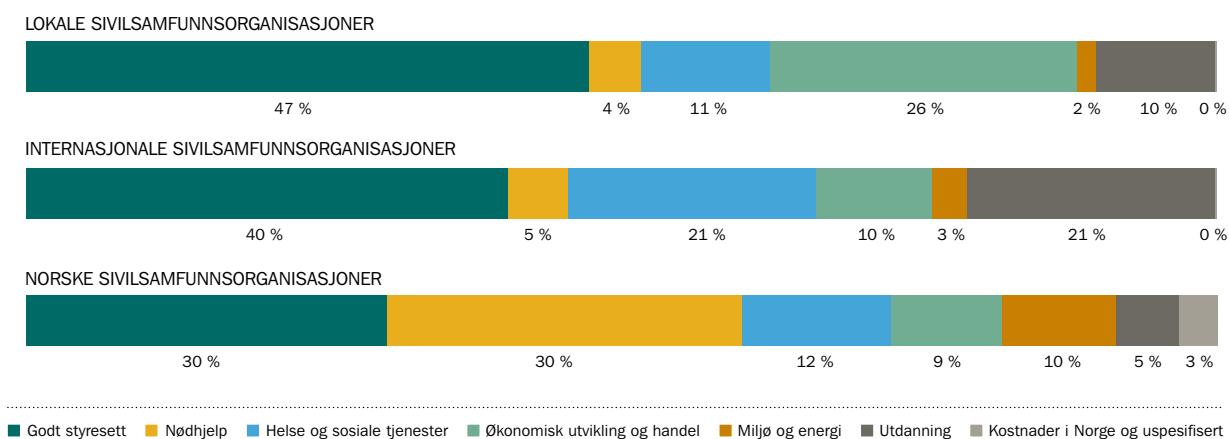
Nødhjelp gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner fordelt på type organisasjon. 2011-2015. Totalt 6,7 milliarder kroner i perioden. Nødhjelp er definert som bistand under DAC-sektor 720, 730 og 740. [Kilde: Norad]

Sivilsamfunnsorganisasjonene er en viktig partner i nødhjelp. Figur 21 viser at over halvparten av den norske nødhjelpen har blitt kanalisert gjennom sivilsamfunnsorganisasjonene de siste fem årene. Til sammenlikning kanaliserte medlemslandene i OECD-DAC 29 prosent av nødhjelpen gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner i 2014.

Nødhjelp forvaltes i hovedsak av Utenriksdepartementet.

Over 90 prosent av all nødhjelp som ble kanalisert gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner de siste fem årene, ble kanalisert gjennom norske organisasjoner. 73 prosent av nødhjelpen til organisasjoner i perioden gikk gjennom Norges Røde Kors og Flyktninghjelpen.

FIGUR 23 // NESTEN HALVPARTEN AV BISTANDEN TIL LOKALE ORGANISASJONER GÅR TIL GODT STYRESETT

Norsk bistand gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner fordelt på sektorgrupper og type organisasjon. 2011-2015. I perioden gikk 20,6 milliarder kroner gjennom norske organisasjoner, 7,5 milliarder kroner gjennom internasjonale organisasjoner og 4,7 milliarder kroner gjennom lokale organisasjoner. [Kilde: Norad]

De forskjellige typene sivilsamfunnsorganisasjoner har ulik profil på hva de jobber med. Alle jobber mye med godt styresett. Av bistanden gjennom lokale organisasjoner gikk nesten halvparten til dette formålet i perioden 2011 til 2015. Sektorgruppen godt styresett omfatter en rekke undersektorer, som for eksempel demokratisk deltakelse og sivilsamfunn, menneskerettigheter, kvinner og likestilling, sivil fredsbygging og konfliktløsning.

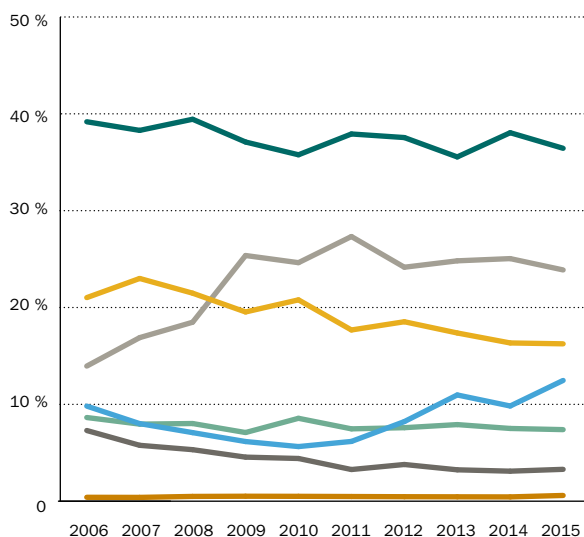
Økonomisk utvikling og handel utgjorde også en stor del av arbeidet til lokale organisasjoner. Landbruk var den største sektoren innen sektorgruppen økonomisk utvikling og handel.

Halvparten av sivilsamfunnsbistanden innen miljø og energi går gjennom internasjonale organisasjoner. Mesteparten av pengene går til prosjekter innen miljøvern og miljøforvaltning.

De internasjonale organisasjonene jobber også mye innen helse og sosiale tjenester. Mye av disse midlene går til bekjempelse av seksuelt overførbare sykdommer, inkludert hiv/aids og helsepolitikk og helseforvaltning.

Geografisk fordeling av sivilsamfunnsstøtten

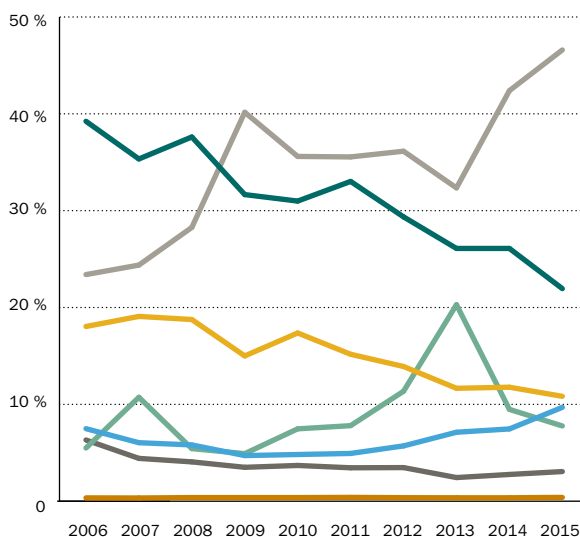
FIGUR 24 // OVER HALVPARTEN AV SIVILSAMFUNNSSTØTTEN GÅR TIL AFRIKA OG ASIA

■ Afrika ■ Asia ■ Midtøsten ■ Amerika
■ Europa ■ Oseania ■ Ikke land- eller regionfordelt

Norsk bistand gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner fordelt på region. 2006-2015. Fra 4,1 milliarder kroner i 2006 til 7,1 milliarder kroner i 2015. (Kilde: Norad)

FIGUR 25 // ANDEL AV NORSK BISTAND TIL AFRIKA HAR SUNKET DE SISTE TI ÅRENE

■ Afrika ■ Asia ■ Midtøsten ■ Amerika
■ Europa ■ Oseania ■ Ikke land- eller regionfordelt

Total norsk bilateral (inkludert multi-bilateral) bistand fordelt på region. 2006-2015. Fra 12,7 milliarder kroner i 2006 til 24,7 milliarder kroner i 2015. (Kilde: Norad)

Figur 24 viser at over halvparten av sivilsamfunnsstøtten har gått til Afrika og Asia de siste ti årene. En mindre del gikk til Midtøsten, Amerika og Europa. Andelen bistand som ikke var geografisk fordelt økte fra 14 prosent i 2006 til 24 prosent i 2015. Bistand som ikke er fordelt på regioner går blant annet til kjernestøtte til organisasjoner som jobber globalt, informasjonsstøtte og globale prosjekter. I forhold til den øvrige norske bilaterale bistanden er mer av sivilsamfunnsbistanden fordelt på land eller regioner.

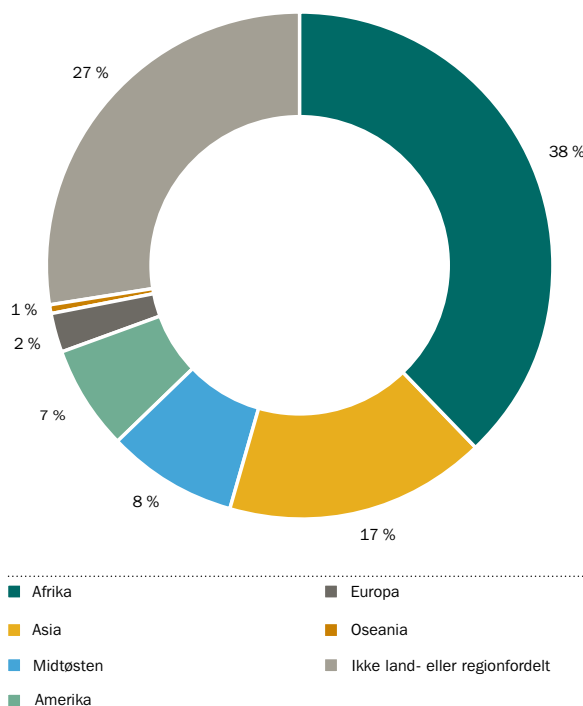
Andelen til Afrika har hatt en betydelig nedgang for den totale bilaterale bistanden. For sivilsamfunnsbistanden er ikke denne nedgangen like tydelig.

De største mottakerne av sivilsamfunnsbistand i Asia i perioden var Afghanistan, Sri Lanka og Myanmar. Det har vært en nedgang i bistanden til Sri Lanka de siste årene, men landet har vært blant de åtte største mottakerne av sivilsamfunnsbistand i hele perioden. I Afghanistan var økonomisk utvikling og handel det

største sektorområdet, og her gikk det meste av midlene til distriktsutvikling. Godt styresett var det største sektorområdet i Sri Lanka, og mest gikk til sivil fredsbygging, konfliktløsning og forebygging. I Myanmar gikk til sammen 40 prosent av bistanden til nødhjelp i perioden. Nødhjelp utgjorde også en stor andel av bistanden i både Afghanistan og Sri Lanka.

Bistanden til Midtøsten har økt de siste årene, både som andel av sivilsamfunnsbistanden og av den totale bilaterale bistanden. Økningen skyldes blant annet økning i nødhjelpsmidler til Syria. Den bilaterale bistanden til Syria har gått fra syv millioner kroner i 2011 til 516 millioner kroner i 2015. Av dette var 256 millioner kroner sivilsamfunnsbistand. Som følge av den syriske flyktningestrømmen, har det også vært en økning i bistanden til andre land i regionen.

FIGUR 26 // NESTEN 40 PROSENT AV DEN INTERNASJONALE SIVLSAMFUNNSBISTANDEN GÅR TIL AFRIKA

Bistand fra medlemsland i OECD-DAC gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner, fordelt på region. 2014. Totalt 18,5 milliarder USD. Brutto utbetalinger. (Kilde: OECD.Stat.)

40 %

Nesten 40 prosent av den internasjonale sivilsamfunnsbistanden går til Afrika.

Figur 26 viser regionfordelingen av sivilsamfunnsstøtte fra medlemslandene i OECD-DAC i 2014. Afrika mottok over syv milliarder USD i sivilsamfunnsbistand dette året. Det var mer enn noen annen region. Med 38 prosent av bistanden, mottok Afrika over dobbelt så mye som den nest største regionen, Asia. Den geografiske fordelingen av sivilsamfunnsbistanden fra landene i OECD-DAC i 2014 var ganske lik den norske fordelingen samme år.

Giverlandene fra Asia og Oseania gir en betydelig større andel sivilsamfunnsbistand til mottakerland og regioner i Asia enn resten av medlemslandene i OECD-DAC. 57 prosent av sivilsamfunnsbistanden fra Australia, Japan, Korea og New Zealand gikk til land i Asia og Oseania.

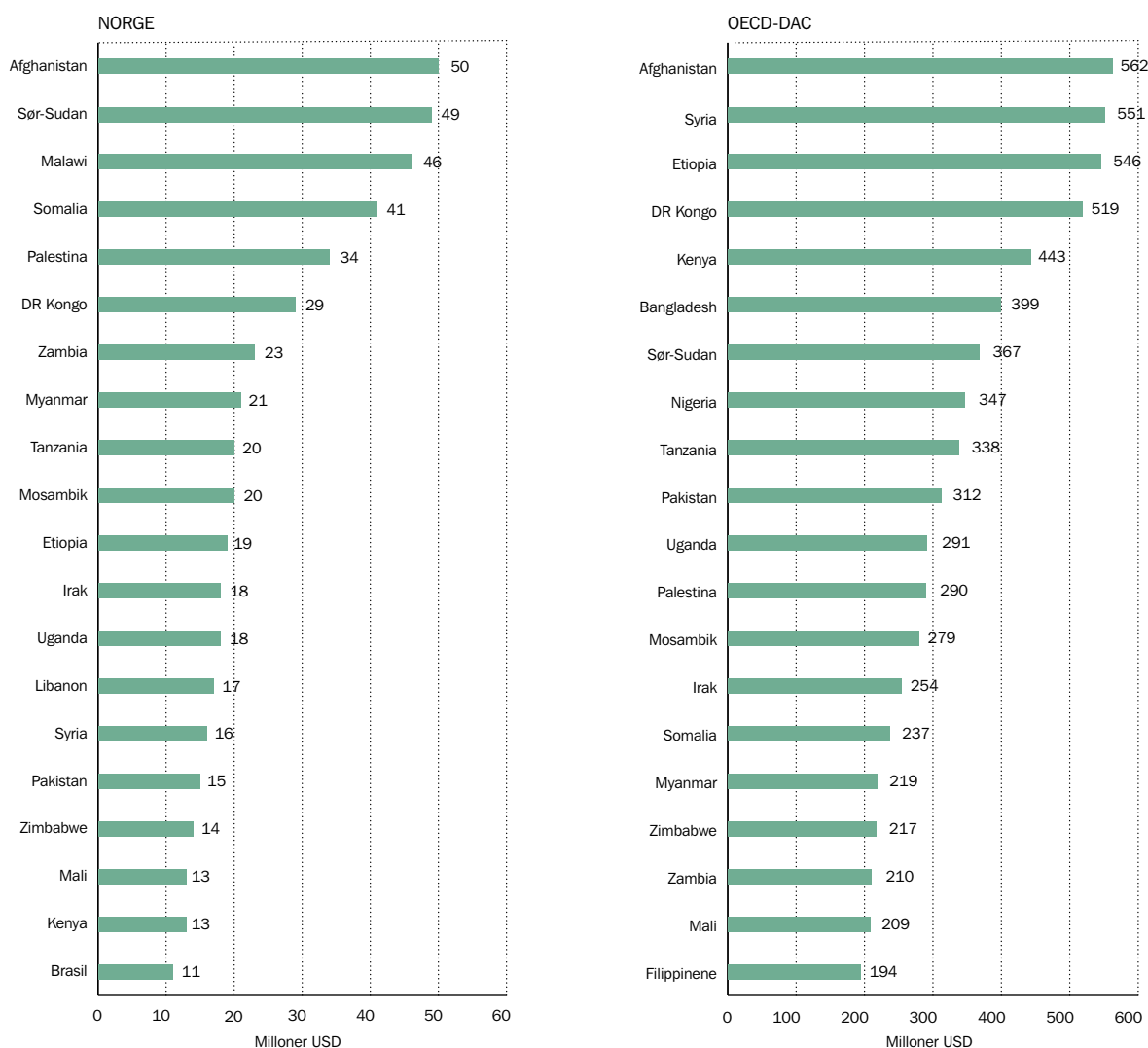
65 prosent av den norske sivilsamfunnsstøtten mellom 2011 og 2015 var landfordelt. Det vil si at bistanden gikk til spesifikke mottakerland i motsetning til regionale og globale prosjekter. Det har vært en økning landfordelt sivilsamfunnsstøtte de siste fem årene.

Med 562 millioner USD, var Afghanistan den største mottakeren av sivilsamfunnsstøtte fra medlemslandene i OECD-DAC i 2014. Afghanistan var også Norges største mottakerland dette året. Over 40 prosent av den totale norske bistanden Afghanistan mottok i 2014 gikk via sivilsamfunnsorganisasjoner. Dette er en betydelig større andel enn for andre medlemmer i OECD-DAC samme år, der i snitt 14 prosent av støtten til Afghanistan gikk via sivilsamfunnsorganisasjoner.

40 %

40 prosent av norsk bistand til Afghanistan i 2014 gikk gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner.

FIGUR 27 // AFGHANISTAN VAR DET STØRSTE MOTTAKERLANDET AV BÅDE NORSK OG INTERNASJONAL SIVILSAMFUNNSBISTAND

De 20 største mottakerlandene av norsk sivilsamfunnsbistand og av sivilsamfunnsbistand fra medlemsland i OECD-DAC. 2014. Brutto utbetalinger. (Kilde: OECD.Stat)

Etter Afghanistan var Sør-Sudan og Malawi de største mottakerne av norsk sivilsamfunnsbistand. Halvparten av bistanden til Sør-Sudan gikk til nødhjelp, mens bistanden til Malawi i stor grad gikk til helse og landbruk.

I alt var 17 av de 20 største mottakerne av sivilsamfunnsbistand fra medlemmene i OECD-DAC også blant de 20 landene som mottok mest sivilsamfunnsstøtte fra Norge i 2014.

Syria, som var OECD-DACs nest største mottaker, var den 15. største mottakeren av norsk bistand i 2014, og den tredje største mottakeren i 2015.

Desember 2016
Omslagsfoto: Ken Opprann
Trykk: Konsis
Opplag: 2 500
ISBN: 978-82-7548-913-3

Norad

Direktoratet for utviklingssamarbeid

Postadresse: Postboks 8034 Dep, NO-0030 OSLO

Besøksadresse: Bygdøy allé 2, 0257 Oslo

Tel: +47 23 98 00 00 / Fax: +47 23 98 00 99

www.norad.no / postmottak@norad.no